

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

SPECIALISTIČNO DELO

**BONITETNA INFORMACIJA KOT OSNOVA ZA ODLOČANJE
S PoudRAKOM NA BONITETNIH INFORMACIJAH
AGENCIJE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA JAVNOPRAVNE
EVIDENCE IN STORITVE (AJPES)**

Ljubljana, maj 2004

Mariza Šturman

I Z J A V A

Študentka Mariza Šturman izjavljam, da sem avtorica tega specialističnega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Metke Tekavčič in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo specialističnega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 28.5.2004

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	I
1.1. <i>PROBLEMATIKA SPECIALISTIČNEGA DELA</i>	1
1.2. <i>NAMEN IN CILJ SPECIALISTIČNEGA DELA</i>	2
1.3. <i>METODE DELA</i>	3
1.4. <i>STRUKTURA SPECIALISTIČNEGA DELA</i>	4
2. SPLOŠNO O BONITETI	5
2.1. <i>POJEM BONITETE</i>	5
2.2. <i>KOMU JE NAMENJENA OCENA BONITETE PODJETJA</i>	6
3. OCENJEVANJE BONITETE PODJETJA	8
3.1. <i>NOTRANJE OCENJEVANJE</i>	9
3.1.1. Računovodski izkazi	9
3.1.1.1. Bilanca stanja	9
3.1.1.2. Izkaz poslovnega izida	10
3.1.1.3. Izkaz finančnega izida	10
3.1.1.4. Izkaz gibanja kapitala	10
3.1.2. Analiza s kazalniki	11
3.1.2.1. Kazalniki stanja financiranja	12
3.1.2.2. Kazalniki stanja investiranja	14
3.1.2.3. Kazalniki vodoravnega finančnega ustroja	15
3.1.2.4. Kazalniki obračanja	16
3.1.2.5. Kazalniki gospodarnosti	17
3.1.2.6. Kazalniki dobičkonosnosti	17
3.1.2.7. Kazalniki dohodkovnosti	18
3.1.2.8. Uporabnost kazalnikov pri ocenjevanju bonitete podjetja	19
3.2. <i>ZUNANJE OCENJEVANJE</i>	19
3.2.1. Revizija računovodskih izkazov	20
3.2.2. Javna objava podatkov iz letnih poročil	21
3.2.2.1. Računovodsko poročilo	22
3.2.2.1.1. Razvoj računovodskega poročanja v svetu	23
3.2.2.2. Letno poročilo	24
3.2.3. Napoved sprememb na področju računovodskega poročanja in revidiranja računovodskih izkazov	25
3.3. <i>ZNAČILNOSTI NAJPOMEMBNEJŠIH NAČINOV PRESOJANJA BONITETE PODJETJA</i>	27
3.3.1. Analiza računovodskih izkazov	27
3.3.2. Metoda petih C	27
3.3.3. Metoda CAMPARI	28
3.3.4. Coleshawova metoda	28
3.3.5. Drugi načini presoje bonitete podjetja	29
3.3.5.1. Sistem zgodnjih opozorilnih znakov	29
3.3.5.2. Okoljska presoja	29

3.3.5.3. Primerjalna presoja ali benchmarking	29
3.4. <i>PRESOJANJE IN OCENJEVANJE BONITETE</i>	30
4. RAZVOJ BONITETNE DEJAVNOSTI V SVETU IN PRI NAS	31
4.1. <i>VRSTE BONITETNIH POROČIL V SLOVENIJI</i>	32
4.1.1. Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES)	33
4.1.1.1. Predstavitev AJPES	33
4.1.1.2. Bonitetne informacije AJPES	35
4.1.1.2.1. BON obrazci	37
4.1.1.2.2. Analiza naročanja bonitetnih obrazcev AJPES	41
4.1.1.2.3. Analiza bonitete poslovanja	46
4.1.1.3. Drugi podatki o poslovnih subjektih	46
4.1.1.3.1. Podatki iz Poslovnega registra Slovenije	46
4.1.1.3.2. Finančni podatki (FI – PO)	46
4.1.1.3.3. Javna objava letnih poročil	48
4.1.2. Bonitetne informacije drugih bonitetnih agencij v Sloveniji	49
4.1.2.1. I d.o.o. poslovne informacije, Ljubljana	49
4.1.2.2. Creditreform poslovno-informacijske storitve d.o.o., Ljubljana	52
4.1.2.3. COFACE INTERCREDIT, družba za izdelovanje domačih in tujih bonitetnih poročil ter izterjavo dolgov d.o.o., Ljubljana	54
4.1.2.4. Primerjava med bonitetnimi informacijami AJPES in bonitetnimi informacijami drugih ponudnikov	55
4.1.3. Bonitetne informacije v bankah	56
5. RAZMERE NA TRGU BONITETNIH INFORMACIJ PO UVELJAVITVI NOVEGA KAPITALSKEGA SPORAZUMA	58
5.1. <i>DOLOČANJE MINIMALNIH KAPITALSKIH ZAHTEV (I. steber)</i>	59
5.2. <i>REGULATIVNI NADZOR (II. steber)</i>	62
5.3. <i>TRŽNA DISCIPLINA (III. steber)</i>	62
5.4. <i>VLOGA ZUNANJIH RATINGOV PRI ALOKACIJI REGULATORNEGA KAPITALA</i>	63
5.4.1. Zunanji ratingi držav	64
5.4.2. Ratingi bank	64
5.4.3. Rating podjetij	65
6. POMEN RAZKRIVANJA PODATKOV ZA PRESOJO BONITETE POSLOVNEGA SUBJEKTA	66
6.1. <i>SODELOVANJE Z BONITETNIMI AGENCIJAMI</i>	66
6.2. <i>PRIPRAVLJENOST POSLOVNIH SUBJEKTOV NA RAZKRIVANJE PODATKOV</i>	67
6.3. <i>VPLIV OBJAVLJANJA PODATKOV NA MEDMREŽJU NA PRESOJO BONITETE</i>	72
7. SKLEP	74

LITERATURA	76
VIRI	78
PRILOGE	

1. UVOD

V poslovnem in v zasebnem življenju moramo ljudje vsak dan sprejemati odločitve in izbirati med različnimi možnostmi. Za odločitve v zasebnem življenju nosi posledice posameznik, ali določen krog z njim povezanih ljudi, posledice odločitev v poslovnem življenju pa imajo običajno večje razsežnosti (Kavčič, 1997, str. 144). Zato je celovito poznavanje poslovnega okolja, v katerem delujemo in poslovnih partnerjev, s katerimi sklepamo poslovni odnos, zelo pomembno.

Na povezovanje podjetja z okoljem vpliva predvsem politični in pravni sistem družbe in to neposredno ali posredno preko trgov (Pučko, 1999, str. 11). V preteklosti, v obdobju planskega gospodarstva, je država s svojim posredovanjem v veliki meri ščitila podjetja pred posledicami zgrešenih odločitev, zato ni bilo potrebe po razvoju bonitetne dejavnosti za domače poslovne subjekte. Z njo so se podjetja srečevala pri poslovanju s tujino. Še najbolj so bile neugodnim posledicam nepravilnih odločitev izpostavljene banke, ki so zato že zgodaj razvile sistem ocenjevanja kreditne sposobnosti svojih komitentov in informacijski sistem za zmanjševanje tveganj pri poslovanju s komitenti.

Bonitetna dejavnost se je v našem poslovnem okolju sorazmerno pozno razvila, kar je bilo pogojeno s sorazmerno varnim političnim in gospodarskim okoljem ter majhno izpostavljenostjo poslovnih subjektov k tveganjem. Vsestranski in hitri razvoj okolja, v katerem delujejo poslovni subjekti, še posebej pa razvoj področja informacijske tehnologije, je zaznamoval tudi razvoj bonitetne dejavnosti.

Potreba po ocenjevanju bonitete podjetij s strani zunanjih ocenjevalcev se je porodila kot posledica prehoda v tržno gospodarstvo, z zmanjšanjem državne regulative. V državi so se pojavili mnogi ponudniki bonitetnih informacij, ki večinoma delujejo kot podružnice ali partnerji tujih bonitetnih hiš. Najdaljšo tradicijo med domačimi bonitetnimi hišami pa ima gotovo bonitetna dejavnost sedanje Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju: AJPES), ki je to dejavnost prevzela od bivše Agencije Republike Slovenije za plačilni promet oziroma njene predhodnice Službe družbenega knjigovodstva.

1.1. PROBLEMATIKA SPECIALISTIČNEGA DELA

V specialističnem delu bom predstavila problematiko sprejemanja poslovnih odločitev na osnovi kvalitativnih in kvantitativnih podatkov in informacij o poslovnem subjektu, predmetu odločanja, ki jih zagotavljajo bonitetne informacije različnih ponudnikov. »Odločitev pomeni v svoji najpreprostejši in splošni opredelitvi izbiro med možnostmi« (Rozman, Kovač, Koletnik, 1993, str.25). Odločitve sprejemamo na

osnovi znanih podatkov in ob razpoložljivih informacijah ter ob predvidevanjih o razvoju v širšem in v ožjem okolju. Pri tem je pomembna pripravljenost posameznika k tveganju. Tveganje lahko opredelimo kot možnost, da se zgodi neugoden dogodek (Brigham, Gapenski, Daves, 1999, str. 931). Naraščajoča tveganja, njihova raznovrstnost, pa tudi vse večja ozaveščenost, vzpodbujajo zanimanje za bonitetne informacije podjetij, kar je vzpodbudilo nastanek poslovnih subjektov, ki proučujejo boniteto podjetij in prodajajo informacije o njej (Knez-Riedl, 2000, str.15).

Presoja o tem, katero podjetje oziroma poslovni subjekt je najboljši, se razlikuje glede na uporabnika, zato je pomembno, da vsebuje bonitetna informacija dovolj informacij za presojo glede na postavljeni kriterij. Tako kot je bankam pomembna varnost odobrenega posojila, je lastnikom pomemben dobiček, kupci si želijo čim nižjih cen, dobavitelji redno plačevanje obveznosti, zaposleni si želijo čim višjih plač, državi pa je pomembna stopnja zaposlenosti in sposobnost plačila davkov.

Bonitetne informacije različnih domačih in tujih ponudnikov temeljijo na podatkih iz računovodskih izkazov. Z računovodskimi izkazi označujemo obrazce, v katerih so sistematično izkazani učinki računovodskega spremljanja poslovanja podjetja z namenom zagotoviti informacije o finančnem položaju in o uspešnosti poslovanja podjetja, koristne tako notranjim kot zunanjim uporabnikom (Igličar, Hočevar, 1997, str. 45). Bonitetne agencije pri izdelovanju bonitetnih informacij in bonitetnih ocen uporabljajo različne metodologije, ki povečini ostajajo poslovna skrivnost. Vsem pa je skupna težnja po uporabi relevantnih kvantitativnih in kvalitativnih podatkov, ki bodo uporabnikom bonitetnih informacij predstavljali zanesljivo osnovo za sprejemanje poslovnih odločitev.

Zahtevana hitrost in tekmovalnost pri sprejemanju poslovnih odločitev narekujeta tudi potrebo po zanesljivih in celovitih informacijah o poslovnih partnerjih in njihovem poslovnem okolju. To spoznavajo poslovni subjekti sami, ki zlasti preko elektronskih medijev sporočajo pomembne podatke o poslovanju, načrtih in razvoju. Ta spoznanja pa so spodbudila tudi stroko, da sili poslovne subjekte k vedno večjemu razkrivanju podatkov, pomembnih za presojo njihove zanesljivosti in stanovitnosti. Zaradi interesa javnosti po pravih in poštenih podatkih o delovanju poslovnih subjektov se je razvila revizijska stroka (Kozmus-Pulsar, 1999, str. 219). Vse več primerov propada pomembnih svetovnih koncernov navaja stroko k vedno novim prijemom na področju računovodskega poročanja in revidiranja (Vežjak, 2003, str.30).

1.2. NAMEN IN CILJ SPECIALISTIČNEGA DELA

V specialističnem delu **nameravam** predstaviti bonitetno dejavnost v Sloveniji, s poudarkom na bonitetni dejavnosti AJ PES in nakazati možne smeri razvoja te

dejavnosti, zlasti ob upoštevanju zahtev, ki jih prinašajo novi integracijski tokovi slovenskega gospodarstva.

Zlasti nameravam dokazati, da bonitetno mnenje oziroma bonitetna ocena podjetja ni garancijsko pismo, s katerim izdajatelj prevzema odgovornost za morebitne posledice zgrešene ocene. Kvalitetna in celovita bonitetna informacija, ki jo izdelata bonitetna agencija s tradicijo in vzpostavljenim zaupanjem v svojem okolju, pa je lahko dobra podlaga za sprejemanje poslovnih odločitev.

Cilj je dokazati, da je mogoče le ob uporabi uradnih in preverjenih podatkov iz računovodskih izkazov in poslovnih poročil ter ob povezovanju teh podatkov s podatki iz različnih uradnih registrov in baz podatkov, izdelati bonitetno informacijo, ki je uporabnikom zadostna podlaga za sprejemanje poslovnih odločitev. Zavedanje pomena preglednosti poslovanja bo sililo poslovne subjekte k sodelovanju z bonitetnimi agencijami in k vse večjemu razkrivanju podatkov o poslovanju, razvoju in ciljih poslovanja. Poenotenje podatkov za zunanje poročanje, uporaba svetovnega spleta kot medija za komuniciranje z javnostmi in uveljavitev novih standardov za ugotavljanje kapitalske ustreznosti bank, bodo izostrili konkurenco med bonitetnimi agencijami. Majhnost slovenskega prostora in struktura poslovnih subjektov bo pomembno vplivala tudi na obstanek in delovanje bonitetnih agencij.

1.3. METODE DE LA

K izdelavi specialističnega dela sem pristopila tako, da sem najprej v literaturi proučila teoretične osnove o bonitetni dejavnosti (Knez-Riedl, 2000) in zakonske okvire za zunanje poročanje poslovnih subjektov (Zakon o gospodarskih družbah, 2001).

Z uporabo svetovnega spleta sem pridobila informacije o ponudbi bonitetnih informacij različnih bonitetnih agencij v svetu in pri nas, s tem pa tudi podatke o razvoju bonitetne dejavnosti.

S pomočjo internih gradiv AJPES ter njenih predhodnic Službe družbenega knjigovodstva in Agencije Republike Slovenije za plačilni promet sem proučila razvoj bonitetne dejavnosti te institucije in opravila primerjalni prikaz med različnimi bonitetnimi produkti v Sloveniji.

Možne smeri razvoja bonitetne dejavnosti sem nakazala ob proučevanju literature s področja računovodstva, financ in analize poslovanja, s poudarkom na smeri razvoja, ki jih ponujajo teoretiki in na možnosti uporabe teh smernic pri načrtovanju razvoja bonitetne dejavnosti v AJPES.

Pomen podatkov, pridobljenih iz uradnih virov, za izdelovanje bonitetnih ocen ter pripravljenost poslovnih subjektov k razkrivanju podatkov o poslovanju sem podkrepila s podatki iz letnih poročil poslovnih subjektov za obdobje od leta 2000 do leta 2002, pridobljenih od organizacije, pooblaščenega za zbiranje in objavljane podatkov. Podatke sem uredila v preglednicah in jih grafično obdelala.

1.4. STRUKTURA SPECIALISTIČNEGA DELA

Specialistično delo je razdeljeno v sedem poglavij. Za uvodnim poglavjem, kjer je predstavljena ključna problematika, namen in cilji ter metode dela, je v drugem poglavju obravnavan pojem bonitete, s prikazom uporabnikov bonitetnih informacij.

V tretjem poglavju je predstavljeno notranje in zunanje ocenjevanje podjetja, z opisom najpogosteje uporabljenih metod presoje bonitete poslovnega subjekta. Prikazani so zakonski okviri za izdelovanje računovodskih in drugih informacij o poslovanju za potrebe notranje in zunanje javnosti podjetja, zagotavljanje javnosti podatkov in nadzor nad prikazovanjem podatkov za zaščito uporabnikov, opisani temeljni računovodski izkazi in vsebina kazalnikov, izdelanih na osnovi podatkov v računovodskih izkazih.

V nadaljevanju so prikazane bonitetne informacije različnih ponudnikov v Sloveniji, primerjalni prikaz njihovih bonitetnih produktov, s poudarkom na bonitetnih produktih AJPES, ki ima s svojimi predhodniki na tem področju dolgoletno tradicijo. Metodologija ocenjevanja temelji predvsem na podatkih iz računovodskih izkazov za daljše časovno obdobje in na podatkih iz drugih uradnih virov. Zanesljivost podatkov potrjujejo zlasti državni organi, saj od ponudnikov, ki sodelujejo na javnih razpisih, zahtevajo predložitev BON obrazcev AJPES. Podrobneje sem prikazala ustanovitev AJPES kot javne agencije, ki ima med drugim tudi pooblastila za izvajanje gospodarske dejavnosti, kamor sodi bonitetna dejavnost. Pri tem sem izhajala iz zakonske ureditve v Zakonu o javnih agencijah in v Zakonu o plačilnem prometu.

Peto poglavje je namenjeno ocenitvi razmer na trgu bonitetnih informacij po uveljavitvi novega kapitalskega sporazuma in vključitvi Slovenije v Evropsko unijo. Odpiranje trgov in nastop podjetij na globalnem svetovnem trgu prinaša nove izzive tudi ponudnikom bonitetnih informacij, predvsem kot posledica novega kapitalskega sporazuma, ki narekuje večjo preglednost in zanesljivost bonitetnih ocen za oceno kapitalske ustreznosti držav, bank in podjetij, kar bo gotovo vplivalo na preživetje posameznih bonitetnih agencij.

V zadnjem poglavju ugotavljam, da postaja vse pomembnejše tudi sodelovanje poslovnih subjektov z bonitetnimi agencijami in njihova pripravljenost k razkrivanju

pomembnih podatkov o poslovanju in zastavljenih ciljih. Pomemben prispevek k celoviti bonitetni oceni lahko dajo podatki in informacije o poslovnih subjektih, pridobljeni iz neuradnih virov. Svetovni splet postaja zaradi njegove dostopnosti in razširjenosti na vseh delih sveta nepogrešljiv medij za sporočanje in pridobivanje informacij, zato pomembno vpliva tudi na trg bonitetnih informacij.

Vstopanje Slovenije v nove evropske integracijske tokove že daljše obdobje narekuje prilagajanje domače zakonodaje evropski, kar se odraža tudi pri izdelovanju računovodskih informacij za zunanje poročanje, razkrivanju pomembnih podatkov o poslovanju in revidiranju računovodskih izkazov.

Nalogo zaključujem z ugotovitvijo, da se, tako kot druge dejavnosti, tudi področje izdelovanja bonitetnih ocen hitro spreminja. Za izdelavo zanesljive bonitetne ocene so potrebni izkušeni analitiki, dodelana metodologija za presojo bonitete, še posebej pa zanesljiv vir informacij.

2. SPLOŠNO O BONITETI

Bonitetne informacije oziroma bonitetne ocene v nam primerljivih okoljih različno poimenujejo, tako v Italiji uporabljajo izraz »informazione sulla consistenza finanziaria«, v angleškem prostoru pa »details of credit rating«. V obeh primerih uporabljeni izraz za boniteto poudarja finančno stabilnost. Zato ne čudi, da vse dostopne bonitetne informacije temeljijo na finančnih podatkih iz računovodskih izkazov in iz drugih virov.

2.1. POJEM BONITETE

Boniteto podjetja so opredeljevali različni avtorji in ima zato lahko ožji ali širši pomen. Sama beseda boniteta izhaja iz latinske besede »bonus« in odraža pozitivne lastnosti oziroma ugodnosti nekoga ali nečesa. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je pojem »bonitéta« opredeljen kot posebna korist, ugodnost, prednost. (Slovar slovenskega knjižnega jezika, prva knjiga, 1980, str. 173).

Pojmovanje bonitete se je razvijalo z razvojem tržnega gospodarstva. Tradicionalno pojmovanje bonitete podjetja je povezano s plačilno zanesljivostjo in sposobnostjo podjetja, poznavanje bonitete podjetja pa namenjeno predvsem zmanjševanju finančnega tveganja (Knez-Riedl, 2000, str. 19). Zato tako pojmovanje upošteva le nekatere lastnosti podjetja, pomembne za finančno varnost naložb, kot so likvidnost sredstev podjetja, finančna varnost in donosnost.

Z razvojem je tradicionalno pojmovanje bonitete podjetja marsikje nadomestilo sodobno pojmovanje bonitete, ki klasičnim kvantitativnim merilom dodaja še kvalitativna merila, pri tem upošteva še druge lastnosti in značilnosti podjetja, njegove zmožnosti in povezovanje z okoljem. Zato je panoga kot najožje okolje podjetja ključni zunanji dejavnik bonitete podjetja.

Sodobnim razmeram poslovanja bolj ustreza opredelitev bonitete kot »sposobnost podjetja za preživetje in razvoj« (Knez-Riedl, 2000, str. 32). Poznavanje bonitete podjetja ni več namenjeno samo izogibanju tveganjem in nevarnostim, temveč tudi iskanju priložnosti. Boniteta postaja vse bolj sredstvo notranjega in zunanjega komuniciranja, saj z njo podjetje sporoča pomembne informacije širši javnosti, s tem pa oblikuje tudi pogajalski položaj podjetja.

2.2. KOMU JE NAMENJENA OCENA BONITETE PODJETJA

Sklepanje poslovnih razmerij na osnovi zaupanja je tvegano in nestrokovno. Znani so primeri varljivih uspehov velikih, uveljavljenih podjetij, s hitrimi vzponi in enako hitrimi padci, ki so potegnili za seboj celo verigo velikih in majhnih podjetij in posameznikov. Na razvoj zaupanja lahko vplivajo izkušnje iz sodelovanja, vendar to ne zadošča za oceno tveganja pri sklepanju poslovnih razmerij. Zelo pomembno je poznavanje ocene bonitete podjetja.

Ocena bonitete podjetja je tudi vse bolj uporabljeno sredstvo, s katerim podjetje sporoča sedanjim in potencialnim poslovnim partnerjem, tekmecem, zaposlenim in širši javnosti glavne podatke o poslovanju, s tem pa pripomore k ustvarjanju javnega mnenja.

Osnova za izdelavo ocene bonitete podjetja so podatki iz različnih računovodskih poročil, zlasti podatki iz računovodskih izkazov kot zbirnih računovodskih informacij. Slovenski računovodski standardi v standardu 30: Računovodsko informiranje določajo sestavljanje računovodskih poročil za zunanje in notranje potrebe. Pri tem standard uporabnike informacij v računovodskih poročilih deli na (Slovenski računovodski standardi, 2002, str.220):

- notranje, med katere uvršča:
  - izvajalce posameznih nalog v podjetju, ki odločajo o podrobnostih,
  - poslovodstvo na različnih ravneh,
  - upravljalne in nadzorne organe in
  - zaposlence

in

- zunanje, med katere uvršča:
  - lastnike podjetij in možne vlagatelje kapitala,
  - posojilodajalce,
  - dobavitelje,
  - kupce,
  - državo in
  - javnost, kamor sodijo tudi tekmeci.

Notranji in zunanji uporabniki računovodskih informacij imajo lahko različne potrebe po podatkih in informacijah, glede na svoje specifične interese v podjetju. Ob upoštevanju teh interesov in prilagajanju njihovim potrebam, pa je pomembno spoštovati pravico vseh uporabnikov informacij po popolnem in bistvenem informiranju.

Računovodske informacije imajo namen pomagati uporabnikom pri odločanju. Zato je ob sestavljanju računovodskih informacij pomembno vedeti, katere potrebe po informacijah posameznega uporabnika zadovoljujejo računovodske informacije.

Tako kot uporabnike računovodskih informacij lahko tudi uporabnike bonitetnih ocen poslovanja strnemo v nekaj interesnih skupin, ki se med seboj razlikujejo zlasti po namenu povpraševanja po bonitetnih ocenah (Knez-Riedl, 2000, str. 28-30).

Lastnikom kapitala ali podjetja predstavlja informacija o boniteti poslovanja podjetja in njihovih poslovnih partnerjev osnovo za sprejemanje odločitev o svojem lastninskem deležu in o razpršenosti naložb, obenem pa je to tudi sredstvo za nadzor nad upravo. Za sedanje in potencialne lastnike kapitala so pomembne zlasti informacije o dividendah in donosnosti podjetja na dolgi rok ter druge informacije, pomembne za ocenitev varnosti njihovih finančnih naložb.

Poslovodni delavci ali managerji potrebujejo informacije o boniteti poslovanja lastnega in drugih sorodnih podjetij pri izvajanju svojih temeljnih funkcij planiranja, kontrole, organiziranja in vodenja (Rozman, Kovač, Koletnik, 1993, str. 71-74). V razmerju do lastnikov kapitala pa je informacija o boniteti poslovanja pomembna kot osnova za ocenjevanje uspešnosti njihovega dela.

Poslovni partnerji so pogosti naročniki bonitetnih informacij, kot osnove za sklepanje novih ali nadaljevanje že utečenih poslovnih razmerij. Najpomembnejši stalni poslovni partnerji iščejo zlasti informacije o dolgoročni donosnosti in s tem o možnosti ohranjanja ustaljenega poslovanja. Od narave in ročnosti posla je odvisno, katere informacije o boniteti poslovanja so odločilne, vse bolj pa so cenjene zanesljivost, poslovna morala in okoljska ozaveščenost.

Posojilodajalci uporabijo bonitetne informacije kot osnovo za odločanje o financiranju in za presojo varnosti naložb. Pri tem so pomembne informacije o varnem dolgoročnem poslovanju ob doseganju zadostne donosnosti za plačilo obresti in vračilo posojila.

Zaposleni se prav tako že pojavljajo med naročniki in uporabniki bonitetnih informacij kot osnovi za odločanje o svojem položaju in razvoju. Za zaposlene je pomembna zlasti donosnost poslovanja podjetja in s tem povezana možnost zaslužka ter dolgoročna možnost zaposlitve.

Upravni organi podjetja, pa naj bodo to sami lastniki, zbrani v zboru ali v skupščini ali pa upravni odbor kot osrednji organ upravljanja (Rozman, Kovač, Koletnik, 1993, str. 44), uporabljajo bonitetne informacije pri uresničevanju svoje nadzorne vloge in pri sprejemanju strateških odločitev.

Tekmeci poizvedujejo po bonitetnih informacijah sorodnih podjetij z namenom okrepitve ali utrditve svojega položaja pred drugimi, velikokrat pa tudi z namenom strateškega povezovanja.

Država uporablja bonitetne informacije pri določanju politik, zlasti davčne politike. Pričakovanja države so usmerjena predvsem k čim večjemu prispevku podjetja k njenemu financiranju, k čim večjim zaposlenim v podjetju in k čim manjšemu obremenjevanju okolja.

Drugi interesenti, med katere sodijo vladne in javne institucije, raziskovalne institucije in strokovna združenja, posegajo po bonitetnih informacijah podjetij ali skupin podjetij, povezano z njihovimi pristojnostmi in odgovornostmi.

Uporabnikov bonitetnih informacij je čedalje več in čedalje različnejše motive imajo. Medtem ko pri nas naročniki bonitetnih informacij sprašujejo predvsem po podatkih o plačilni in o kreditni sposobnosti, je v tujini prisotno zanimanje za oceno bonitet investitorjev pred sprejemanjem investicijskih odločitev. Na pomenu pa pridobiva ocena bonitete pri sprejemanju strateških odločitev.

3. OCENJEVANJE BONITETE PODJETJA

Boniteta podjetja je zrcalna podoba podjetja kot ga vidijo in ocenjujejo drugi, zato mora biti podjetje zavzeto za lastno boniteto. Boniteto podjetja je mogoče ocenjevati ob neprestanem spremljanju doseženih rezultatov poslovanja, primerjanju le teh z načrtovanimi in z dosežki drugih v okolju in v panogi.

3.1. NOTRANJE OCENJEVANJE

Največ podatkov o finančnem poslovanju in o uspešnosti podjetja, ki so osnova za ocenjevanje, vsebujejo računovodski izkazi. Splošen okvir za vodenje poslovnih knjig in sestavljanje računovodskih izkazov za gospodarske družbe in podjetnike določa Zakon o gospodarskih družbah, za pravne osebe javnega prava pa Zakon o računovodstvu. Pri vodenju poslovnih knjig in pri izdelovanju računovodskih izkazov so družbe dolžne upoštevati še določila računovodskih standardov in načel ter splošnih računovodskih predpostavk, ki jih izdaja Slovenski inštitut za revizijo.

3.1.1. Računovodski izkazi

Računovodski izkazi so del računovodskega poročanja, predstavljajo urejeno računovodsko predstavitev finančnega stanja in poslov podjetja v preteklosti. Namen računovodskih izkazov za splošne namene je dajati informacije o finančnem stanju, dosežkih in tokovih podjetja, ki širšemu krogu porabnikov koristijo pri gospodarskem odločanju (Mednarodni računovodski standardi 2001, str. 53).

Osnovni računovodski izkazi so bilanca stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz finančnega izida in izkaz gibanja kapitala. Bilanco stanja in izkaz poslovnega izida obvezno sestavljajo vse gospodarske družbe, izkaz finančnega izida in izkaz gibanja kapitala pa le velike in srednje družbe ter majhne družbe, s katerih vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu.

3.1.1.1. Bilanca stanja

Bilanca stanja je temeljni računovodski izkaz, ki prikazuje stanje sredstev in obveznosti do virov sredstev na določen dan, običajno zadnji dan poslovnega leta. S prikazom obsega in kakovosti sredstev (stalna in gibljiva sredstva) ter obsega in kakovosti njihovega financiranja (lastniški in dolžniški viri), prikazuje bilanca stanja premoženjsko in finančno stanje podjetja na določen dan. Predstavljene informacije v bilanci morajo slediti zelo natančnim pravilom, čeprav določeni detajli varirajo od enega do drugega pravnega reda države (Walton, 2000, str. 55).

Iz osnovne sheme bilance stanja je razvidno, da je izdelana po principu bilančnega ravnotežja, na levi strani obrazca izkazujemo sredstva (aktiva), na desni strani pa obveznosti do virov sredstev (pasiva). Sredstva so v bilanci razporejena po principu naraščajoče likvidnosti, obveznosti do virov sredstev pa po principu naraščajoče zapadlosti.

Obstaja veliko metod ocenjevanja bilance stanja in vsebine posameznih postavk v bilanci stanja. Na osnovi absolutne in relativne velikosti posameznih postavk lahko

ocenimo njihovo pomembnost. Primerjava z velikostjo v preteklem obdobju, s povprečjem, ki ga dosega panoga ali druga podjetja v okolju pa omogoča ocenitev položaja podjetja.

3.1.1.2. Izkaz poslovnega izida

V izkazu poslovnega izida so sistematično in urejeno prikazani poslovnoizidni tokovi določenega obdobja, običajno poslovnega leta ali medletnih obdobj. Prikazuje prihodke in odhodke podjetja v določenem obdobju ter poslovni izid kot razliko med prihodki in odhodki. Pozitivna razlika med prihodki in odhodki predstavlja dobiček, negativna razlika pa izgubo. Pomembna značilnost izkaza poslovnega izida je, da postopno prikazuje najprej kosmati dobiček, nato dobiček iz poslovanja, sledi dobiček pred davki in kot zadnji čisti dobiček (Gibson, 2000, str. 128).

Izkaz poslovnega izida zrcali uspešnost poslovnih odločitev v določenem obdobju, kjer je kot rezultat računovodski dobiček ali izguba za lastnike. Ustvarjeni poslovni izid se odrazi v bilanci stanja v povečanju kapitala, izguba pa v zmanjšanju kapitala. Zato s tega vidika lahko obravnavamo izkaz poslovnega izida kot pomemben dodatek k bilanci stanja (Helfert, 2000, str. 152).

Izkaz poslovnega izida vsebuje mnogo informacij, katerih izrazna vrednost se poveča ob proučevanju podjetja v več zaporednih obdobjih, ob primerjavi s podatki podjetij v panogi ali v okolju.

3.1.1.3. Izkaz finančnega izida

Izkaz finančnega izida je temeljni računovodski izkaz, v katerem so prikazane spremembe stanja denarnih sredstev in njihovih ustreznikov za poslovno leto ali medletna obdobja, za katera se sestavlja. Vsebuje pomembne informacije za odločanje pri financiranju in investiranju. Na podlagi teh informacij je mogoče ugotoviti razloge za povečanje ali zmanjšanje denarnih sredstev v obračunskem obdobju. Denarna sredstva se lahko povečajo na podlagi novega financiranja (povečanja obveznosti do virov sredstev) ali dezinvestiranja (zmanjšanja nedenarnih sredstev), zmanjšajo pa zaradi investiranja (povečanja nedenarnih sredstev) ali zaradi definciranja (zmanjšanja obveznosti do virov sredstev).

3.1.1.4. Izkaz gibanja kapitala

Izkaz gibanja kapitala je temeljni računovodski izkaz, v katerem so prikazane spremembe sestavin kapitala za poslovno leto ali medletna obdobja, za katera se sestavlja. Sestavljen je lahko tako, da prikazuje le razdelitev čistega dobička kot sestavine kapitala, oziroma poravnava čiste izgube kot odbitne postavke od kapitala,

ali vse sestavine kapitala, zajete v bilanco stanja, bodisi v skupinah bodisi posamično.

Podatki v računovodskih izkazih pa največkrat ne zadoščajo za ugotovitev finančnega položaja, stanja sredstev in obveznosti do virov sredstev ter poslovnega izida. Popolnejšo sliko zagotavljajo razkritja oziroma pojasnila k računovodskim izkazom, ki lahko vsebujejo dodatne podatke in informacije, pomembne za uporabnike podatkov pri sprejemanju odločitev (Turk et al., 1999, str. 717).

Zato je z zakonom, ki predpisuje vsebino računovodskih izkazov glede na velikost in vrsto gospodarske družbe, predpisana tudi vsebina priloge k računovodskim izkazom, s podatki in pojasnili, ki so zlasti neračunovodske narave. Predpisani obseg razkritij je odvisen od velikosti družbe. Dodatni podatki in pojasnila v prilogi k računovodskim izkazom zagotavljajo boljši prikaz premoženja in obveznosti družbe, njenega finančnega položaja in poslovnega izida. Poleg dodatnih pojasnil in razčlenitev posameznih postavk v računovodskih izkazih so pomembna pojasnila v zvezi s kapitalom družbe, njegovo strukturo in donosnostjo, pa tudi pojasnila o povezovanju družbe z drugimi gospodarskimi in osebnimi družbami. Pri tem je zaradi zavarovanja interesov družbe oziroma družbenikov dopuščena možnost opustitve razkritja posameznih podatkov o družbi, če bi s tem zanje lahko nastala občutna škoda (Bohinc et al., 2002, str. 385-402).

Podatki iz računovodskih izkazov pridobijo na analitski vrednosti s tem, ko izdelamo prikaz gibanja osnovnih ekonomskih kategorij in kazalcev v času in izdelamo primerjavo z dosežki in gibanji drugih sorodnih podjetij. Rezultati analize poslovanja in ugotavljanje odmikov od načrtovanega so odvisni predvsem od ciljev, ki si jih je postavilo podjetje. Ugotovljeni odmiki od načrtovanega in ugotovljeni vzroki zanje, so osnova za sprejemanje odločitev o poslovanju podjetja v bodoče in o spremembah, ki jih je potrebno sprejeti, za doseg načrtovanih ciljev.

3.1.2. Analiza s kazalniki

Pri analizi računovodskih izkazov se najpogosteje uporablja analiza s kazalniki. Namen oblikovanja kazalnikov je standardizacija oziroma poenotenje načina analiziranja in predstavitev razmerij med postavkami, ki so vsebinsko smiselna pri ugotavljanju uspešnosti in vzrokov za uspešnost ali neuspešnost poslovanja podjetij (White, Sondhi, Fried, 1994, str. 202).

Slovenski računovodski standardi v standardu 29: Računovodsko proučevanje (Računovodsko analiziranje) obravnavajo računovodske kazalnike na osnovi računovodskih podatkov v zvezi s pripravo letnega računovodskega poročila podjetja (Slovenski računovodski standardi, 2002, str. 208–218). »S kazalniki mislimo

relativno število, dobljeno s primerjavo dveh velikosti, ki ima določeno spoznavno moč in omogoča oblikovati sodbo o kakih procesih ali stanjih.« (Turk et al., 1999, str. 608).

Pravo sliko o vrednosti posameznega kazalnika dobimo s primerjavo izračunane vrednosti z vrednostjo kazalnika sorodnega podjetja, povprečja panoge, v kateri podjetje deluje, ali najboljšega podjetja (Igličar, Hočevar, 1997, str. 230). Zlasti je pomembna nedvoumnost uporabljenega izraza za posamezni kazalnik pri izvajanju primerjav med subjekti v različnih državah. Zato preseneča odločitev slovenske računovodske stroke, da v prenovljenih slovenskih računovodskih standardih uporablja za posamezne kazalnike izraze, ki so v prevodu v angleški jezik zavajajoči in lahko napeljejo bralca na napačno sklepanje.

SRS 29 skupini računovodske kazalnike glede na izhodišče v bilanci stanja in izkazu poslovnega izida ter glede na potrebo po finančnem in gospodarskem načinu presojanja na:

- temeljne kazalnike stanja financiranja (vlaganja),
- temeljne kazalnike stanja investiranja (naložbenja),
- temeljne kazalnike vodoravnega finančnega ustroja,
- temeljne kazalnike obračanja,
- temeljne kazalnike gospodarnosti,
- temeljne kazalnike dobičkonosnosti in
- temeljne kazalnike dohodkovnosti.

Glede na izhodišče v izkazu finančnega izida se v SRS 29 pojavljajo še računovodski kazalniki finančne tokovnosti.

Računovodski kazalniki se izračunavajo kot predračunski in kot obračunski, kar omogoča medsebojno primerjavo. Za notranje potrebe podjetje samo izbere ureditev povezanih kazalnikov, za zunanje poročanje pa je primerjanje predračunskih in obračunskih kazalnikov obvezno le, če tako zahteva standard za zunanje poročanje. Računovodske kazalnike za notranje potrebe lahko v podjetju sami izberejo. Pri tem upoštevajo posebnosti svojega poslovanja in možnosti merjenja.

3.1.2.1. Kazalniki stanja financiranja

S kazalniki stanja financiranja analiziramo pasivno stran bilance stanja, usmerjeni so v analizo financiranja podjetja, z njimi ugotavljamo delež kapitala, dolgov in časovnih razmejitev v strukturi vseh virov financiranja. Podjetju so osnova za odločanje o dolgoročni politiki financiranja podjetja, med zunanjimi uporabniki se zanje zanimajo predvsem posojilodajalci pri ocenjevanju kreditnega tveganja.

Najpomembnejši kazalniki stanja financiranja so:

- **stopnja lastniškosti financiranja (equity ratio)**, ki prikazuje delež trajnega financiranja, ki so ga omogočili lastniki kot prinašalci osnovnega kapitala med celotnimi viri sredstev

$$\text{stopnja lastniškosti financiranja} = \frac{\text{kapital}}{\text{obveznosti do virov sredstev}}$$

Velikost kazalnika pove, kakšna je finančna odvisnost podjetja od zunanjih virov financiranja. Pri tem vrednost kazalnika 1 pomeni, da so vsa sredstva podjetja financirana s kapitalom podjetja, vrednost kazalnika manjša od 1 pa pomeni, da je del sredstev podjetja financirano z dolgovi.

- **stopnja dolžniškosti financiranja (debt ratio)**, ki prikazuje delež tujih virov med celotnimi viri sredstev podjetja

$$\text{stopnja dolžniškosti financiranja} = \frac{\text{dolgovi}}{\text{obveznosti do virov sredstev}}$$

Kazalnik se dopolnjuje s prejšnjim. Pri tem vrednost kazalnika 1 pomeni, da so celotna sredstva podjetja financirana s tujimi viri, vrednost kazalnika manjša od 1 pa kaže na delež tujih virov med vsemi viri financiranja.

- **kazalnik finančnega vzvoda (debt/equity ratio)**, ki prikazuje razmerje med dolgovi in kapitalom

$$\text{kazalnik finančnega vzvoda} = \frac{\text{dolgovi}}{\text{kapital}}$$

Večja vrednost kazalnika pomeni večji delež dolgov med vsemi viri financiranja.

Večji delež kapitala v financiranju zagotavlja večjo varnost pri poslovanju s takim podjetjem. To je pomembno predvsem za banke posojilodajalke, saj so izpostavljene manjšemu tveganju glede vračila glavnice in plačila obresti. Po drugi strani je interes lastnikov kapitala, da se podjetje financira tudi s posojili, do tiste stopnje, ko stroški plačanih obresti ne zmanjšujejo pričakovane donosnosti.

3.1.2.2. Kazalniki stanja investiranja

S kazalniki stanja investiranja analiziramo aktivno stran bilance stanja, to je strukturo sredstev. Z ugotavljanjem deleža posamezne vrste sredstev v vseh sredstvih omogočajo presojo ugodnosti sestave sredstev podjetja. Kazalniki te skupine so pomembnejši za notranje uporabnike v podjetju kot za zunanje uporabnike.

Osnovni kazalniki stanja investiranja so:

- **stopnja osnovnosti investiranja**, ki pokaže na delež osnovnih sredstev med vsemi sredstvi podjetja

$$\text{stopnja osnovnosti investiranja} = \frac{\text{osnovna sredstva}}{\text{sredstva}}$$

Vrednost kazalnika je običajno odvisna od panoge, v kateri deluje podjetje. V delovno intenzivnih panogah je vrednost kazalnika običajno nižja, v tehnološko intenzivnih panogah pa večja. Za presojo ugodnosti kazalnika je potrebna podrobnejša analiza, zlasti so pomembni podatki o spremembi velikosti kazalnika v času. Zmanjšanje vrednosti kazalnika je lahko posledica dezinvestiranja ali pa amortiziranja in neobnavljanja osnovnih sredstev podjetja.

- **stopnja odpisanosti osnovnih sredstev**, ki pokaže, v kolikšnem odstotku so osnovna sredstva odpisana, v podjetjih z enakomernim časovnim odpisovanjem pa pokaže tudi zastarelost osnovnih sredstev

$$\text{stopnja odpisanosti osnovnih sredstev} = \frac{\text{popravek vrednosti osnovnih sredstev}}{\text{nabavna vrednost osnovnih sredstev}}$$

- **stopnja obratnosti investiranja**, ki pokaže delež obratnih sredstev med vsemi sredstvi

$$\text{stopnja obratnosti investiranja} = \frac{\text{obratna sredstva}}{\text{sredstva}}$$

Izrazno vrednost tega kazalnika dobimo šele ob poznavanju poslovanja podjetja, saj je ob začetku poslovanja podjetja z veliko stopnjo neodpisanosti sredstev vrednost kazalnika ob enakem obsegu obratnih sredstev nižja, enako velja tudi za podjetja, ki poslujejo v najetih prostorih z najeto opremo. Prav tako vrednost tega kazalnika ob

koncu leta ne odraža splošne značilnosti, saj se zaradi spreminjanja vrednosti zalog in terjatev med letom vrednost tega kazalnika lahko spreminja.

3.1.2.3. Kazalniki vodoravnega finančnega ustroja

S temi kazalniki medsebojno primerjamo podatke na aktivni in na pasivni strani bilance stanja. Kazalniki prikazujejo, kako je financirano premoženje podjetja, zato omogočajo ugotavljanje ali je financiranje prilagojeno sestavi sredstev podjetja. Velikost posameznih kazalnikov izkazuje kratkoročno in dolgoročno plačilno sposobnost podjetja, ki je odvisna od izbire politike financiranja podjetja. Naj navedem nekatere:

- **koeficient kapitalske pokritosti osnovnih sredstev**, ki pokaže lastniško financiranje osnovnih sredstev

$$\text{koeficient kapitalske pokritosti osnovnih sredstev} = \frac{\text{kapital}}{\text{osnovna sredstva}}$$

Kazalnik, ki je manjši od 1, pove, da so osnovna sredstva financirana tudi z dolgovi, vrednost kazalnika, večja od 1, pa pove, da lastniki financirajo več kot samo osnovna sredstva.

- **koeficient kapitalske pokritosti dolgoročnih sredstev**, ki pokaže lastniško financiranje dolgoročnih sredstev

$$\text{koeficient kapitalske pokritosti dolgoročnih sredstev} = \frac{\text{kapital}}{\text{dolgoročna sredstva}}$$

Enako kot v prejšnjem primeru velja, da je za razumevanje vrednosti kazalnika potrebno poznati metodologijo izračuna, predvsem to, ali kapital vključuje tudi nevplačani kapital in odkupljene lastne delnice ali ne, enako tudi dolgoročna sredstva.

- **koeficient neposredne pokritosti kratkoročnih obveznosti**, ki izkazuje razmerje med likvidnimi sredstvi v določenem trenutku in med kratkoročnimi dolgovi

$$\text{koeficient neposredne pokritosti kratkoročnih obveznosti} = \frac{\text{likvidna sredstva}}{\text{kratkoročne obveznosti}}$$

Kazalnik se mnogokrat nepravilno označuje kot kazalnik likvidnosti, čeprav te vrednosti nima, saj prikazuje le razmerje v nekem trenutku, ki se lahko hitro spremeni.

3.1.2.4. Kazalniki obračanja

S kazalniki obračanja preučujemo hitrost obračanja posameznih vrst sredstev. Ti kazalniki se izračunavajo kot razmerje med tokom in povprečnim stanjem sredstev, pri čemer izhajamo delno iz postavk v bilanci stanja, delno pa iz postavk v izkazu poslovnega izida. Koeficiente obračanja lahko izračunamo za vsako posamezno vrsto sredstev. Vrednost posameznega kazalnika kaže na kakovost ravnanja s sredstvi v podjetju, večja vrednost pomeni hitrejšo obračanje sredstev in s tem manjšo potrebo po sredstvih, kar vpliva na uspešnejše poslovanje. Med pomembnejšimi kazalniki obračanja so:

- **koeficient obračanja terjatev do kupcev**, ki pokaže število obratov terjatev do kupcev v denarna sredstva v enem letu

$$\text{koeficient obračanja terjatev do kupcev} = \frac{\text{prejemki od kupcev v letu dni}}{\text{povprečno stanje terjatev do kupcev}}$$

Velikost kazalnika pokaže uspešnost podjetja pri izterjavi terjatev in plačilno sposobnost kupcev.

- **koeficient obračanja zalog proizvodov**, ki kaže število obratov zaloge proizvodov v prodajo v letu dni

$$\text{koeficient obračanja zalog proizvodov} = \frac{\text{prodani proizvodi v letu dni (po prodajnih stroških)}}{\text{povprečna zalog proizvodov (na podlagi stroškov)}}$$

Vrednost kazalnika kaže na poslovanje z zalogami in hitrost prodaje zalog. Visok koeficient kaže na dobro kontrolo in upravljanje z zalogami in obratno. Seveda pa kazalnik ni enako uporaben v vseh podjetjih. Pri podjetjih, s sezonskimi nihanji med letom, bi kazalo koeficient izračunavati za drugačno časovno obdobje.

Na enak način lahko izračunamo še koeficiente obračanja zalog materiala in trgovskega blaga.

3.1.2.5. Kazalniki gospodarnosti

Gospodarnost poslovanja lahko opredelimo tako, da kaže tehnološko učinkovitost ali pa gospodarsko uspešnost. Kazalniki gospodarnosti so kazalniki gospodarske uspešnosti, saj pojasnjujejo dosežene prihodke glede na odhodke. Kazalnike gospodarnosti poslovanja ugotavljamo kot razmerja, ki se pojavljajo ob prodaji:

- **koeficient gospodarnosti poslovanja**, ki je razmerje med prihodki in odhodki od poslovanja in kaže na intenzivnost odmikanja prihodkov od odhodkov

$$\text{koeficient gospodarnosti poslovanja} = \frac{\text{prihodki od poslovanja}}{\text{odhodki od poslovanja}}$$

- **koeficient celotne gospodarnosti**, ki kaže na intenzivnost odmika prihodkov od odhodkov, posredno pa tudi na intenzivnost dobička ali izgube

$$\text{koeficient celotne gospodarnosti} = \frac{\text{prihodki}}{\text{odhodki}}$$

- **stopnja dobičkovnosti prihodkov**, izračunana kot razmerje med dobičkom in prihodki

$$\text{stopnja dobičkovnosti prihodkov} = \frac{\text{dobiček}}{\text{prihodki}}$$

- **stopnja čiste dobičkovnosti prihodkov**, izračunana kot razmerje med čistim dobičkom in prihodki

$$\text{stopnja čiste dobičkovnosti prihodkov} = \frac{\text{čisti dobiček}}{\text{prihodki}}$$

3.1.2.6. Kazalniki dobičkonosnosti

Kazalniki dobičkonosnosti nam pokažejo donosnost oziroma rentabilnost sredstev in kapitala pa tudi donosnost delnic. Značilno za te kazalce je, da imajo v števcu izid, v imenovalcu pa vložek, zato je potrebno za podatek v imenovalcu izračunati povprečje. Omeniti gre predvsem naslednje kazalnike:

- **koeficient čiste donosnosti kapitala (return on equity)**, ki je v načelu razmerje med čistim dobičkom in lastniškim kapitalom

$$\text{koeficient čiste donosnosti kapitala} = \frac{\text{čisti dobiček v poslovnem letu}}{\text{povprečni kapital (brez čistega poslovnega izida proučevanega leta)}}$$

Kazalnik je zanimiv predvsem za lastnike, saj pove, koliko denarnih enot dobička je ustvarila ena denarna enota kapitala. Ob primerjavi s kazalniki podjetij s podobnim tveganjem ugotovijo, ali je njihova naložba uspešna.

- **koeficient čiste donosnosti sredstev (return on assets)**, ki pokaže razmerje med doseženim rezultatom poslovanja in vloženimi sredstvi

$$\text{koeficient čiste donosnosti sredstev} = \frac{\text{čisti dobiček} + \text{dane obresti}}{\text{povprečna sredstva}}$$

Kazalnik kaže na uspešnost uporabe sredstev podjetja ne glede na to, kako in s kakšnimi stroški so bila ta sredstva pridobljena. Večja je vrednost kazalnika, uspešnejše je poslovanje podjetja.

- **stopnja dividendnosti čistega dobička**, ki je razmerje med čistim dobičkom namenjenim za dividende in celotnim čistim dobičkom

$$\text{stopnja dividendnosti čistega dobička} = \frac{\text{vsota dividend za poslovno leto}}{\text{povprečni čisti dobiček}}$$

Ta kazalnik je pomemben za delničarje, ki želijo svoj donos na kapital realizirati predvsem v obliki kapitalnega dobička. V podjetjih, kjer težijo k enakomerni rasti dividend na delnico, bo ta stopnja lahko iz leta v leto različna.

3.1.2.7. Kazalniki dohodkovnosti

Kazalniki dohodkovnosti so namenjeni ugotavljanju razdelitve dohodka podjetja med posamezne udeležence (zaposlene, lastnike, državo).

3.1.2.8. Uporabnost kazalnikov pri ocenjevanju bonitete podjetja

Analiza poslovanja podjetja s kazalniki, izračunanimi iz računovodskih izkazov, ima lahko uporabno vrednost, v kolikor poznamo omejitve te analize. V izračun posameznih skupin kazalnikov lahko zajamemo širok nabor ekonomskih kategorij. Sistem izračuna kazalnikov se neprestano spreminja, pri čemer je potrebno upoštevati vedno nove potrebe analize. Pomembno pa je spoznanje, da noben kazalnik sam po sebi ne da prave informacije. Pravo vrednost posameznega kazalnika je mogoče določiti šele ob primerjalni presoji z vrednostjo kazalnikov drugih v panogi, v državi in podobno.

Analizo poslovanja s kazalniki je zato nujno dopolniti z upoštevanjem specifičnih značilnosti podjetja, ob računovodskih pa uporabiti še neračunovodske informacije. Pri tem mislim na informacije, ki niso izražene v denarni enoti.

3.2. ZUNANJE OCENJEVANJE

Pri presoji o uporabnosti računovodskih podatkov in informacij za izdelavo bonitetnih ocen ne moremo mimo vrednostnih omejitev informacij v računovodskih izkazih.

Pomembno omejitev predstavlja dejstvo, da zagotavljajo računovodski izkazi predvsem informacije o preteklem poslovanju. Sorazmerno pozna objava podatkov iz letnih poročil zato bistveno zmanjšuje izrazno moč računovodskih izkazov. Z računovodskimi informacijami vrednostno izražamo poslovne dogodke ob pretežni uporabi računovodskih pravil in osebne presoje sestavljavcev računovodskih informacij.

Pri presoji uporabnosti računovodskih izkazov tako ne moremo spregledati, da se pri sestavljanju računovodskih izkazov velikokrat uporabljajo kreativni prijemi, poimenovani kot »kreativno računovodstvo«. Označimo jih lahko s pozitivnim ali negativnim predznakom. Pozitivno je ocenjena uporaba izvernih zamisli in prijemov zlasti tedaj, ko še ne obstajajo druge metode za evidentiranje poslovnih dogodkov, ob hkratnem resničnem in poštenem prikazovanju poslovnih dogodkov (Samuels et.al., 1995, str. 369). Pogosteje pa imajo kreativni prijemi negativni prizvok in so namenjeni zlasti manipuliranju z računovodskimi podatki ali prirejanju poslovnih dogodkov ob izrabljanju nepopolnosti predpisov (Harrington, 1993, str. 59).

Širok krog uporabnikov računovodskih podatkov in informacij je narekoval potrebo po zunanjemu presojanju pravilnosti izkazovanja podatkov. Nameni preverjanja so različni, tako kot so različni uporabniki podatkov. Tako je država z davčnim nadzorom zaščitila svoje interese v podjetjih, ki jih uveljavlja predvsem z davčno zakonodajo.

Zaradi zaščite interesov lastnikov in druge zunanje javnosti, pa se je razvila revizija računovodskih izkazov.

3.2.1. Revizija računovodskih izkazov

Revidiranje je tradicionalno opredeljeno kot sistematični proces, pri katerem neodvisna, ustrezno usposobljena oseba nepristransko zbira in vrednoti dokaze o gospodarski enoti ali dogodkih, s ciljem izraziti mnenje in poročati o stopnji skladnosti trditev ravnateljstva z določili izbranih sodil (Kiger, Scheiner, 1994, str. 6). Z revidiranjem računovodskih izkazov razumemo »preizkušanje in ocenjevanje računovodskih izkazov ter podatkov in metod, uporabljenih pri njihovem sestavljanju, in na tem temelječe dajanje strokovnih mnenj, ali kažejo računovodski izkazi resnično stanje sredstev in obveznosti do njihovih virov ter poslovni izid pravne osebe« (Turk et al., 1999, str. 729). Z oblikovanjem mnenja o tem, ali računovodski izkazi in druge sestavine letnega poročila v vseh bistvenih pogledih dajejo resničen in pošten prikaz finančnega stanja in poslovni izid pravne osebe, se omogoča uresničitev načela objektivne primerljivosti podatkov o finančnem položaju in poslovnem izidu gospodarskih družb.

Določila o obveznosti revidiranja računovodskih izkazov, s katerimi se družbe predstavljajo v svojem okolju, smo pri nas dobili z Zakonom o gospodarskih družbah v letu 1993. Obveznost revidiranja je bila s 53. členom zakona predpisana za velike in srednje delniške družbe, za velike družbe z omejeno odgovornostjo, za povezane družbe in za družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzi. Torej obveznemu revidiranju niso bile zavezane vse družbe, temveč le tiste, katerih poslovanje so najbolj odmaknjena od lastnikov (Bohinc et al., str.106). S spremembami Zakona o gospodarskih družbah, ki veljajo od 1.1.2002, se je s spremenjenim 54. členom zakona obveznost revidiranja razširila še na srednje družbe z omejeno odgovornostjo (Zakon o gospodarskih družbah, 2001). Revizor pa mora poleg računovodskih izkazov pregledati tudi poslovno poročilo, da se prepriča, ali je usklajeno z računovodskimi izkazi.

Obveznost revidiranja računovodskih podatkov je bila tako predpisana za vse pravne osebe, katerih poslovanje je najbolj odmaknjeno od lastnikov in tiste družbe, ki s svojimi vrednostnimi papirji nastopajo na borzi, zato mora obstajati zaupanje vanje. Revizija je bila predpisana zato, da se zagotovi zanesljivost podatkov, s katerimi se podjetja predstavljajo v okolju (Bohinc et al., 1993, str. 105-106).

Sodobno revidiranje je nastalo iz potreb delničarjev po resničnih podatkih o finančnem položaju in o uspehu poslovanja podjetja, v katerega so vložili svoja sredstva ter iz potreb upnikov in posojilodajalcev, ugotoviti pravo finančno stanje

dolžnikov in njihove zmožnosti vračila izposojenega denarja (Kozmus-Pulsar, 1999, str. 221).

Sčasoma se je javnost, ki uporablja revizijska poročila in ji je revizor pri svojem delu zavezan, širila še na možne naložbenike, borze, zaposlene, organe oblasti. Pri revidiranju se presoja zanesljivost računovodskih izkazov, s katerimi se družbe predstavljajo v svojem okolju in s katerimi poslovodstvo opravlja obračun svojega dela z lastniki ter oblikuje sodba o stanju in rezultatih poslovanja posamezne družbe.

Za oblikovanje sodbe, ali podajajo računovodski izkazi pravo sliko o poslovanju proučevane družbe med letom in o njenem finančnem položaju ob koncu leta, je potrebno proučiti zanesljivost delovanja notranjih kontrol in vsa področja delovanja družbe. Revizor mora pred oblikovanjem mnenja o računovodskih izkazih dobiti zagotovilo, da so podatki v računovodskih evidencah in dokumentaciji ter drugih izvernih podatkih, zanesljiva podlaga za pripravljanje računovodskih izkazov.

Zunanje revidiranje obravnavajo tudi slovenski računovodski standardi v standardu 28: Računovodsko nadziranje, ki obdeluje tudi zunanje revidiranje računovodenja in ga opredeljuje kot »kasnejše presojanje poštenosti in resničnosti računovodskih podatkov, zlasti v letni bilanci stanja, izkazu poslovnega izida in drugih računovodskih izkazih, na katere se pri svojih odločitvah opirajo lastniki podjetja in njihovi zunanji uporabniki« (Slovenski računovodski standardi, 2002, str. 204).

3.2.2. Javna objava podatkov iz letnih poročil

Z Zakonom o gospodarskih družbah so bila pri nas uzakonjena določila o publiciteti podatkov iz letnih poročil vseh kapitalskih družb, med katera sodijo tudi določila o javnosti podatkov iz letnih poročil. Zakon je predpostavljal, da so izpolnjene zahteve glede rednega eksternega deponiranja letnih poročil s tem, ko je bila predpisana predložitev letnega poročila organizaciji, pooblaščen za obdelovanje in objavljanje podatkov (Bohinc et al., 1993, str. 138). Ta organizacija je bila tedaj Služba družbenega knjigovodstva, kasneje pa Agencija Republike Slovenije za nadziranje in informiranje oziroma Agencija Republike Slovenije za plačilni promet. Določila o javnosti podatkov iz letnih poročil pa so se omejila na brezpogojno dajanje podatkov iz letnega poročila posamezne gospodarske družbe vsakomur, ki to zahteva. S tem je bilo jasno, da podatki iz letnih poročil niso poslovna skrivnost.

Od prvega januarja 2003 je z določili 55. člena novele F Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-F) zagotovljena javna dostopnost podatkov o premoženjskem položaju in poslovanju družb in podjetnikov s tem, da letno poročilo, ki ga je sprejel pristojni organ družbe, družba predloži organizaciji, pooblaščen za obdelovanje in objavljanje podatkov, ki prejete podatke zajame v informatizirani obliki in objavi na

spletnih straneh, namenjenih javni objavi. Spletne strani morajo biti zasnovane tako, da je mogoč dostop do teh podatkov vsakomur, proti plačilu nadomestila, ki se določi s tarifo organizacije. Obenem mora ta organizacija vsakomur, na njegovo zahtevo, izročiti kopijo letnega poročila, prav tako proti plačilu nadomestila. Organizacija, pooblaščenca za obdelovanje in objavljanje podatkov v Sloveniji je AJPES, ki o javni objavi letnega poročila obvesti tudi registrsko sodišče, zaradi vpisa podatkov o datumu in načinu predložitve v sodni register.

Najmanjši obseg podatkov, ki so jih dolžne družbe javno razkriti in se javno objavijo, je določen s četrto- bilančno direktivo Evropske skupnosti. Slovenska zakonodaja je ta določila povzela in se omejila na zahtevo po javni objavi podatkov v obsegu, ki jih predpisuje ta direktiva.

Po določitih ZGD sestavljajo letno poročilo računovodski izkazi in pojasnila k izkazom ter poslovno poročilo. Pri tem ločujemo letno računovodsko poročilo, ki ga sestavljajo računovodski izkazi in pojasnila k računovodskim izkazom od letnega poročila, ki obsega tudi poslovno poročilo.

3.2.2.1. Računovodsko poročilo

Računovodsko poročilo vsebuje računovodske izkaze in pojasnila k računovodskim izkazom.

Med računovodske izkaze sodijo bilanca stanja in izkaz poslovnega izida, za družbe, ki so zavezane k reviziji računovodskih izkazov, pa še izkaz gibanja kapitala in izkaz finančnega izida.

Računovodski izkazi so obrazci, v katerih so sistematično izkazani rezultati računovodsko obravnavanih podatkov. Posamezne postavke v obrazcih so praviloma nevtralni računovodski podatki, obrazec v celoti pa predstavlja računovodsko informacijo, je problemsko usmerjen in predstavlja podlago za poslovno odločanje.

Po določitih mednarodnega računovodskega standarda 1 mora poslovodstvo pri pripravi letnih računovodskih izkazov upoštevati tri temeljne zahteve in sicer:

- previdnost, ki pomeni, da pri izdelovanju računovodskih izkazov pokažemo ustrezno previdnost, ki odraža negotovost nekaterih poslovnih dogodkov, brez oblikovanja skritih in tajnih rezerv,
- prednost vsebine pred obliko, ki pomeni, da se poslovni dogodki obračunavajo in predstavljajo v skladu z njihovo vsebino in v denarni merski enoti izraženo resničnostjo,

- pomembnost, ki pomeni, da morajo računovodski izkazi razkriti vse postavke, ki so dovolj pomembne, da vplivajo na ocene ali odločitve.

Pojasnila k računovodskim izkazom vsebujejo informacije o uporabljenih metodah vrednotenja postavk v računovodskih izkazih, razčlenitev sintetičnih podatkov iz računovodskih izkazov, ki omogočajo njihovo lažje razumevanje in analiziranje ter podatke o delu organizacijskih enot v tujini.

Podrobneje so zahteve glede razkritij oziroma pojasnil k računovodskim izkazom zapisane v slovenskih računovodskih standardih številka 24, 25, 26 in 27.

Tako obseg podatkov, ki jih mora gospodarska družba prikazati v računovodskih poročilih kot vsebina razkritij k računovodskim podatkom, sta odvisna od vrste in velikosti gospodarske družbe.

3.2.2.1.1. Razvoj računovodskega poročanja v svetu

Računovodsko poročanje se je najbolj razvilo v razvitih zahodnih državah, še posebej v Združenih državah Amerike, kjer državna komisija za vrednotnice (Security and Exchange Commission, SEC) izdaja pravila o računovodskem poročanju.

Pri tem je zaradi potreb uporabnikov računovodskih informacij prisotna težnja, da so računovodski izkazi pripravljene v najkrajšem roku po izteku poslovnega leta, revizorjevo poročilo pa izdano v najkrajšem roku po njihovi sestavitvi. Obenem je prisotno tudi pričakovanje o razkritjih predvidevanj o poslovanju v prihodnje.

Nekaj informacij, ki se nanašajo na delovanje podjetja v prihodnje, je sicer mogoče razbrati že iz računovodskih poročil, zlasti informacijo o tem, ali gre za delujoče podjetje, o uporabi računovodskih usmeritev oziroma njihovih sprememb in o učinkih teh sprememb, o obsegu poslovanja v primerjavi s predhodnim obdobjem, o poslovanju podjetja v primerjavi z drugimi. Več informacij o bodočem poslovanju je mogoče razbrati iz poslovnega poročila in iz revizorjevega mnenja, če gre za podjetje, katerih računovodski izkazi se revidirajo.

Vse to pa še vedno ne zadošča za zanesljivo ocenjevanje prihodnosti poslovanja podjetja. Uporabniki računovodskih informacij bi potrebovali tudi medletne podatke, zato ponekod že uvajajo sestavljanje in javno objavljanje četrletnih računovodskih izkazov.

Enako pomembna postajajo tudi razkritja, ki pa se ne nanašajo le na računovodske izkaze, temveč tudi na druge pomembne podatke, kot so podatki o poslovanju, o

varstvu okolja in podobno, ki so lahko osnova za predvidevanje prihodnosti poslovanja podjetja.

Vse bolj pa so prisotna pričakovanja o sprotnem javnem objavljanju podatkov o poslovanju podjetij z uporabo sodobnih elektronskih medijev in s tem o zmanjševanju vloge letnih računovodskih izkazov, ki bi tako obdržali le vlogo obračuna poslovanja. (Turk et al., 1999, str. 733-736).

3.2.2.2. Letno poročilo

Letno poročilo vsebuje poleg računovodskega poročila tudi poslovno poročilo in revizorjevo poročilo. Osnova za izdelavo poslovnega poročila je letno računovodsko poročilo. Poslovno poročilo vsebuje analize preteklih dogajanj in prihodnjih načrtov pri poslovanju. Pri tem so analize lahko naslonjene le na računovodske podatke v računovodskih izkazih, obsegajo lahko razčlenitev odmikov obračunanih računovodskih kategorij od sodil za njihovo presojanje ter oblikovanje kazalnikov na podlagi obračunskih in predračunskih računovodskih podatkov (Bohinc et al., 1993, str.104).

Lahko pa se analize dotaknejo tudi drugih področij kot je trženje, proizvodnja, kadri, financiranje in drugo. Podrobnosti, obravnavane v poslovnem poročilu, so odvisne od namena, ki ga s tem poročilom želijo doseči in od tega, komu je poročilo namenjeno. Poročilo, namenjeno zunanjim uporabnikom, vsebuje praviloma manj podrobnosti, največkrat pa ima tudi reklamni značaj, zato se temu primerno oblikuje.

Poslovno poročilo, kot ga pozna slovenska zakonodaja, je vsebinsko enako poslovnemu poročilu, ki ga predpisuje četrta- bilančna direktiva Evropske skupnosti iz leta 1978. Ob analizi preteklih dogajanj mora vsebovati tudi opis pričakovanega razvoja družbe in njenih aktivnosti na področju razvoja. Razkritja veljajo za vse pomembne zadeve, pri tem pa ni določena zgornja meje razkritij. Zato podjetja sama definirajo ta obseg, pri čemer morajo upoštevati predvsem varovaje zaupnih podatkov družbe.

Z zakonom je določeno, za katere družbe je revizija računovodskih izkazov obvezna (Zakon o gospodarskih družbah, 1993), lahko pa se revizija opravi na zahtevo lastnikov, poslovodstva ali iz drugih razlogov (Horvat, 2000, str. 61). Revizor zaključi svoje delo s poročilom, v katerem izrazi mnenje o resničnosti in poštenosti oziroma nepristranskosti računovodskih informacij, s katerimi se podjetje predstavlja okolju. V skladu z mednarodnimi računovodskimi standardi revizor lahko izrazi:

- mnenje brez pridržka oziroma pozitivno mnenje,
- mnenje s pridržkom,

- odklonilno oziroma negativno mnenje ali
- izdajo mnenja zavrne.

Razloge za izdajo mnenja, ki ni pozitivno, mora revizor v svojem poročilu pojasniti in prikazati vrednostni vpliv na računovodske izkaze.

3.2.3. Napoved sprememb na področju računovodskega poročanja in revidiranja računovodskih izkazov

V svetu se pojavljajo pomembne spremembe na področju zakonodaje, ki ureja izdelovanje računovodskih izkazov, računovodsko poročanje in revidiranje kot obliko zunanega nadzora. Nastopanje podjetij na globalnem svetovnem trgu zahteva mednarodno primerljive računovodske izkaze ter transparentnost in primerljivost računovodskih informacij.

Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo se začnejo neposredno uporabljati že sprejete uredbe Evropske unije za računovodsko poročanje, v domačo zakonodajo pa bomo morali prenesti določila nekaterih direktiv s področja računovodskega poročanja.

Za zagotovitev primerljivosti in transparentnosti računovodskih informacij gospodarskih družb ter za učinkovito delovanje kapitalskega trga v državah članicah Evropske unije, je bila julija 2002 sprejeta uredba o uporabi mednarodnih računovodskih standardov (Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards) v gospodarskih družbah, ki sestavljajo konsolidirane računovodske izkaze in katerih vrednostni papirji so uvrščeni na organiziran trg vrednostnih papirjev. V letu 2005 se bo navedena uredba začela uporabljati v vseh državah članicah. Posameznim državam pa je prepuščeno, ali bodo z nacionalno zakonodajo zahtevo po uporabi mednarodnih računovodskih standardih razširile še na ostale družbe.

Mednarodni računovodski standardi so se začeli razvijati pred tridesetimi leti, z namenom zagotoviti transparentne in primerljive računovodske informacije v mednarodnem okolju (Vežjak, 2003, str. 32). V tem obdobju so se razvijali in spreminjali v skladu s potrebami mednarodne poslovne javnosti. Ob sprejetih uredbah pa bodo od vstopa Slovenije v Evropsko unijo pomembne tudi sprejete direktive, katerih določila bomo morali prenesti v domačo zakonodajo. Za računovodsko poročanje so pomembne zlasti:

- 4. (četrt) direktiva o letnem obračunu družb nekaterih pravnih oblik,
- 7. (sedma) direktiva o konsolidiranem letnem obračunu in

- 8. (osma) direktiva o dovoljenju osebam, ki so pooblašene za obvezno revizijo računovodskih izkazov.

S temi direktivami se predpisuje predvsem spremenjena vsebina letnih poročil, saj bo potrebno poročati tudi o tveganjih in negotovostih, s katerimi se družbe soočajo. Poročila bodo morala vsebovati ob računovodskih tudi neračunovodske podatke in informacije, vključno z informacijami o okolju in o zaposlenih. Ta direktiva družbe napotuje k pripravi trajnostnega poročila, s katerim se javnosti predstavljajo z informacijami o ekonomskem, socialnem in okoljskem vidiku svojega poslovanja.

Zaradi porušenega zaupanja vlagateljev v trge vrednostnih papirjev in v revizijsko stroko, zlasti po propadu nekaterih velikih korporacij kot so Enron, WordCom in drugi, je bila potrebna posodobitev direktive o revidiranju računovodskih izkazov. V Evropski uniji so se aktivnosti za izdelavo usmeritev revizijski stroki začele že v letu 1996 s sprejetjem »zelenega papirja« o vlogi, položaju in obveznosti zakonskega revizorja (Green Paper on The Role, Position and Liability of the Statutory Auditor in the EU). Sledilo je sprejetje politične usmeritve Komisije Evropske unije, vse z namenom izboljšati povezavo med revizorsko stroko in oblastmi v državah članicah Evropske unije ter izboljšanja kakovosti revidiranja, revizijskih standardov in revizorjeve neodvisnosti. S sprejetjem 8. direktive Evropske unije, predvidoma v začetku leta 2004, bo v državah članicah potrebno spremeniti nacionalno zakonodajo. V Sloveniji bo potrebno spremeniti tako Zakon o revidiranju kot Zakon o gospodarskih družbah, čeprav je precej zahtev, ki jih predvideva 8. direktiva Evropske unije, že vsebovanih v veljavni zakonodaji. Med najpomembnejšimi določili direktive, ki naj bi pripomogle k neodvisnosti in kakovosti revizij, so (Odar, 2002a, str. 21):

- določanje cen revizijskih storitev in razkrivanje podatkov o prihodkih iz revizijske dejavnosti,
- javno nadzorstvo nad delom revizorjev,
- zagotavljanje revizorjeve neodvisnosti ,
- vpeljava revizorskih odborov in s tem javnega nadzorstva revidiranja.

V smeri doseganja večje transparentnosti informacij o poslovanju družb, ki so uvrščene na organiziran trg vrednostnih papirjev, pa je bil že izdan predlog direktive o transparentnosti informacij (EC »Transparency« Directive), s katero se za te družbe nadgrajuje sedanjo raven in pogostost obveznih računovodskih informacij. Predlog direktive predvideva izdelavo medletnih poročil, tako da uvaja ob letnem revidiranem poročilu še polletno skrajšano računovodsko poročilo in manj obširno četrletno poročilo, z obveznostjo objave poročil v določenem roku (Vežjak, 2002, str. 38).

Ob naštetih oblikah zunanjega ocenjevanja bonitete podjetij je že dolgo prisotno zunanje ocenjevanje, ki ga izvajajo v bankah z namenom zmanjševanja tveganj in v bonitetnih hišah, oziroma bonitetnih agencijah, ki bonitetno dejavnost opravljajo kot komercialno dejavnost, bonitetne informacije pa prodajajo naročnikom storitev.

3.3. ZNAČILNOSTI NAJPOMEMBNEJŠIH NAČINOV PRESOJANJA BONITETE PODJETJA

Metodologij za presojo bonitete podjetij je veliko, razvijajo se tako v znanstveno raziskovalnih institucijah kot v samih bonitetnih agencijah. Med seboj se razlikujejo predvsem po tem, ali izhajajo iz bolj tradicionalnega pojmovanja bonitete ali pa uporabljajo sodobnejši pristop.

Odrz tradicionalnega pojmovanja bonitete so metodologije, ki temeljijo na računovodskih podatkih iz kratkega preteklega obdobja in se osredotočajo na posamične lastnosti podjetja. Tako so nekatere usmerjene predvsem v odkrivanje posamičnih negativnih pojavov, druge predvsem v napovedovanje stečajev. Med take metodologije uvrščamo multiplo diskriminatorno analizo in faktorsko analizo. Obema je skupno, da na podlagi postavljenih meril s pomočjo statističnih metod opredeljujeta ogroženost posameznega podjetja (Knez-Riedl, 2000, str.36).

Sodobnejši način presojanja bonitete podjetja narekuje uporabo metodologij, ki upoštevajo ob količinskih dejavnikih tudi kakovostne dejavnike, usmerjene so v prihodnost, vključujejo pa tudi pozorno proučevanje okolja podjetja.

3.3.1. Analiza računovodskih izkazov

Bilančna analiza ali analiza računovodskih izkazov je podlaga za najenostavnejše presojanje bonitete podjetja, opira se na izvedene računovodske kazalnike, primerna pa je za ocenjevanje bonitete podjetja v kratkoročnem obdobju. Podrobneje je analiza računovodskih izkazov s kazalniki prikazana že v točki 3.1.1.

3.3.2. Metoda petih C

Metodologija se opira na sklop petih lastnosti, ki se v angleškem jeziku pričenjajo s črko C. Je najpogosteje uporabljena v anglo-ameriškem območju, pogosto pa je uporabljena tudi izven tega območja. Te lastnosti so (Knez-Riedl, 2000, str. 37):

- character – verjetnost, da bo dolžnik dolg poravnal; poimenujejo jo tudi integriteta posloводства, saj tej lastnosti namenjajo izkušeni poslovodni delavci na finančnem področju največji pomen,

- capacity – dolžnikova plačilna sposobnost na osnovi preteklega poslovanja, s poudarkom na sposobnosti ohranjanja likvidnosti in doseganja trajnega dobička,
- capital – splošni finančni položaj podjetja, razviden iz kazalnikov, poimenovan tudi premoženjski položaj,
- collateral – jamstva oziroma sredstva zavarovanja,
- conditions – razmere, kamor sodi predvsem splošni gospodarski položaj in položaj panoge ter ekonomske težnje in razvoj na posameznih področjih.

Slabost metodologije je, da se opira na računovodske podatke, s tem pa je izpostavljena vplivom sprememb obračunskega sistema in računovodskih politik.

3.3.3. Metoda CAMPARI

Je različica metode petih C, ki nekoliko drugače razporeja sodila in s tem poudarke pri presoji bonitete (Knez-Riedl, 2000, str. 38). Od prejšnje se razlikuje po tem, da namenja več pozornosti nefinančnim in neračunovodskim sestavinam bonitete. Posamezne sestavine metodologije so:

- character – ljudje, proizvodi, zgodovina,
- ability – zmožnost plačila,
- margin – nagrada, razlika,
- purpose – razlog za kreditni znesek,
- amount – zahtevani znesek in njegova ustreznost,
- repayment – izvedljivost načrta,
- insurance – razpoložljiva ali zahtevana zavarovanja, jamstva.

Ta metodologija je osredotočena predvsem na kreditne posle.

3.3.4. Coleshawova metoda

Metodologijo je za večja podjetja razvil Anglež Coleshaw. Tako kot prejšnja, tudi ta namenja večjo pozornost nefinančnim in neračunovodskim sestavinam bonitete. Ocena bonitete temelji na osemnajstih sestavinah, združenih v tri sklope. (Knez-Riedl, 2000, str. 38-39). Ti sklopi so:

- lastnosti podjetja, ki jih sestavljajo zunanji vtis o ljudeh, obratih in opremi, opis proizvoda, tekmovalnost, značilnost končnega potrošnika in sposobnost posloводства, zlasti izkušnje, slog vodenja in poznavanje trga,
- prednostne lastnosti podjetja, med katerimi obravnava tržno privlačnost in tekmovalnost, zavarovanja, primernost stopnje donosa, prednosti, ki izhajajo iz proizvodov oziroma storitev in zamenljivost strank ter

- kreditne in finančne značilnosti, med temi pa zlasti poslovne izkušnje, kreditna priporočila, rast kapitala in dobička, finančno moč, donos sredstev in kapitalizacijo.

3.3.5. Drugi načini presoje bonitete podjetja

Ob metodologijah za presojajo boniteto podjetja na osnovi splošnih in bilančnih podatkov, so se razvile metodologije, ki presojajo boniteto na osnovi drugih pokazateljev.

3.3.5.1. Sistem zgodnjih opozorilnih znakov

Z razvojem podjetništva se porajajo vedno nova tveganja, kar zahteva kontinuirano obvladovanje tveganj. Tako se poraja potreba po izgradnji sistema zgodnjih opozorilnih znakov. Zato v posebno skupino sodijo prav metodologije, pozorne na zgodnje opozorilne znake, ki nakazujejo poslabšanje položaja podjetja. Zgodnja opozorila omogočajo pravočasno in pravilno ukrepanje tako v lastnem podjetju kot v odnosu do poslovnega partnerja.

3.3.5.2. Okoljska presoja

Pomembno skupino tvorijo metodologije, namenjene okoljski presoji. Osnova jim je okoljska bilanca in okoljski kazalniki (Knez-Riedl, 2000, str. 39). V ta namen nastajajo tudi posebne agencije za presojo okoljske bonitete, poimenovane green raters.

3.3.5.3. Primerjalna presoja ali benchmarking

V zadnjem obdobju se uveljavlja tudi primerjalno presojanje ali benchmarking, ki pomeni primerjavo z izbranim merilom. V primerjalnem presojanju ima ključno vlogo računovodstvo, saj zagotavlja in pojasnjuje podatke, potrebne za presojo.

Glede na to, s kom se primerjamo, razlikujemo več vrst primerjalnega presojanja:

- kadar primerjamo dele podjetja med seboj, govorimo o notranjem primerjalnem presojanju,
- primerjava podjetja s konkurenti je predmet zunanjega primerjalnega presojanja,
- panožno primerjalno presojanje je namenjeno primerjavi podatkov in kazalnikov podjetja s podatki in kazalniki panoge, ki ji pripada,
- generično ali procesno primerjalno presojanje je namenjeno uporabi najboljših rešitev drugih in prenos le teh v lastno dejavnost,

- okoljska politika oziroma varovanje okolja se razvija v novo vrsto okoljskega primerjalnega presojanja,
- sodelovalno primerjalno presojanje pa se je razvilo na osnovi spoznanja, da lahko s posnemanjem drugih izboljšamo lastno poslovanje.

Benchmarking ima značilnosti analize poslovanja, temelji na filozofiji stalnega izboljševanja, njegov končni cilj pa je, doseči konkurenčno prednost (Pučko, 1999a, str. 264).

3.4. PRESOJANJE IN OCENJEVANJE BONITETE

Ocenjevalci bonitete podjetij se pri presojanju večkrat opirajo na ekspertne sisteme in umetne neuronske mreže, zlasti tam, kjer je ob dovolj intenzivni uporabi razvoj takih sistemov ekonomsko upravičen.

Ekspertni sistemi predstavljajo računalniško obliko ekspertnega znanja z nekega področja in so sposobni na zahtevo uporabnika, ob povezovanju nabora pravil, generirati nova pravila (Čibej, 2000, str. 24). S pomočjo povezovanja in predelovanja podatkov v odločitvenem procesu rešujejo konkretne probleme. Podlaga je ekspertno znanje, urejeno v pravila, ki se izvajajo s pomočjo heurističnih metod.

Umetne neuronske mreže so se razvile kot rezultat prizadevanj za objektivno mnenje o boniteti podjetja v obdobju čedalje večjega števila podatkov in informacij o podjetjih. Neuronska mreža, katere zgradba spominja na zgradbo človeških možganov, izbere različico rešitve, na osnovi vzorcev, ki se jih je sistem naučil s pomočjo primerov.

Uporaba sistemov tako imenovane »umetne inteligence« pa ne more nadomestiti živega eksperta, daje lahko le nasvete, ne pa dokončnih odgovorov na uporabnikova vprašanja (Čibej, 2000, str. 25).

Ob pomenu dodelanih metodologij ne smemo zanemariti pomena usposobljenosti ocenjevalca in dodelanosti meril za razvrščanje v bonitetne razrede. Prav neizkušenost ocenjevalcev in pomanjkanje meril velikokrat zamenjajo ambicioznost in napihnjenost načrtov za uspešnost in razvojno sposobnost podjetja, kar je lahko usodno za uporabnika bonitetnih ocen. Na presojo bonitete poslovnega partnerja lahko ob usposobljenosti ocenjevalca in dodelanosti meril velikokrat vpliva tudi pomanjkanje časa in prezrtje pomembnih dejstev.

Vse to so razlogi, da notranje ocenjevanje vse bolj nadomešča zunanje ocenjevanje, ki ga izvajajo bonitetne agencije, z usposobljenim kadrom, dodelanimi

metodologijami in bolj ali manj dolgo tradicijo delovanja, ki zbuja pri naročnikih storitve določeno stopnjo zaupanja.

4. RAZVOJ BONITETNE DEJAVNOSTI V SVETU IN PRI NAS

Prvo bonitetno agencijo na svetu je leta 1841 v New Yorku ustanovil Lewis Tappan, leta 1849 pa še John Bradstreet, ki je nato 1857. leta objavil prvo publikacijo z ratingi. Z združitvijo obeh agencij leta 1933 je nastala bonitetna agencija Dun and Bradstreet, ki še danes obvladuje globalni prostor poslovnih informacij o podjetjih (Cantor, Packer, 1994, str. 4).

V našem poslovnem okolju se je potreba po zbiranju in obdelovanju podatkov o poslovnih subjektih pojavila sorazmerno pozno, šele konec osemdesetih let, s pojavom podjetništva. V dotodanjem sistemu planskega gospodarstva takih informacij o domačih poslovnih subjektih nismo potrebovali.

Bonitetna dejavnost za potrebe zunanjega naročnika se je ob ponudbi tujih bonitetnih agencij najprej, leta 1989, razvila v tedanji Službi družbenega knjigovodstva, predhodnici Agencije Republike Slovenije za plačilni promet in današnje Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve. Osnova za izdelavo bonitetnih informacij so bili podatki iz računovodskih izkazov in iz evidenc plačilnega prometa. Izdelovali sta se dve vrsti bonitetnih informacij in sicer:

- obrazec BON-1, poročilo o poslovanju posameznega poslovnega subjekta, ki je prikazoval kazalce velikosti in opremljenosti, finančne trdnosti, likvidnosti in poslovne uspešnosti podjetja in
- obrazec BON-2, ki je prikazoval podatke o solventnosti podjetja in vseboval pisno bonitetno mnenje.

Bonitetno poročilo SDK se je izdelovalo za potencialne izdajatelje dolgoročnih vrednostnih papirjev, saj je zakonodaja, s katero je bilo predpisano izdajanje dolgoročnih vrednostnih papirjev, ob ostalih dokazilih predpisovala tudi predložitev mnenja Službe družbenega knjigovodstva o boniteti (Zakon o vrednostnih papirjih, 1989).

To mnenje je temeljilo na revidiranih računovodskih izkazih za zadnja 3 leta, na oceni poslovne politike in na načrtu razvoja poslovanja z oceno bodočih donosov za obdobje petih let. Sistem kazalnikov, ki se je uporabljal, je bil usklajen s kazalniki za ugotovitev minimalnih pogojev za uvrstitev vrednostnih papirjev na Ljubljansko borzo ter s kazalniki, ki so jih uporabljala tuja bonitetna podjetja, kolikor so posebnosti domačega računovodskega sistema to dopuščale (Interno gradivo SDK, 1993).

Bonitetne informacije Agencije Republike Slovenije za plačilni promet so vseskozi temeljile na podatkih iz računovodskih izkazov in na podatkih iz plačilnega prometa. Vsebina teh informacij se je dopolnjevala, sledila je potrebam uporabnikov podatkov, ob upoštevanju tedaj veljavne zakonodaje, s katero je bila urejena uporaba teh podatkov.

Ob BON-1 obrazcu, ki je od uporabnika zahteval poznavanje bilance, je bilo zaradi slabe plačilne discipline v državi veliko zanimanje za BON-2 obrazce, ki so zagotavljali zanesljivo informacijo o plačilni disciplini in o plačilni sposobnosti posamezne pravne osebe. Obrazec se je v preteklem desetletju večkrat spremenil in dopolnil, vanj so se vključevali vedno novi podatki iz plačilnega prometa in iz drugih uradnih evidenc.

Ob Službi družbenega knjigovodstva so se z izdelavo in prodajo bonitetnih poročil v Sloveniji ukvarjale banke, z namenom oceniti kreditno sposobnost podjetja oziroma stopnjo tveganja ob odobritvi kredita. Pri tem so se banke posluževale razpoložljivih finančnih podatkov, pa tudi podatkov, pridobljenih s svojimi poslovnimi povezavami.

Posamezna novo nastala podjetja so, ob prodaji storitev s področja poslovnega svetovanja in tržnih informacij, začela izdelovati in prodajati bonitetne informacije. Večina pa je to dejavnost kmalu opustila, saj so se ob Agenciji Republike Slovenije za plačilni promet kot ponudniki bonitetnih informacij pojavljala podjetja, ki so delovala kot podružnice ali partnerji tujih bonitetnih agencij. Nekatere med njimi delujejo na našem trgu še danes, kar prikazujem v nadaljevanju.

Bistveni vpliv na ocenjevanje bonitete podjetij pri nas in največ izkušenj na tem področju so imele banke. Z namenom zavarovanja pred kreditnim tveganjem so razvile metodologije ocenjevanja bonitete podjetij, s čimer so lahko vplivale na razvoj podjetij, s tem pa tudi na stabilnost in razvoj bank.

4.1. VRSTE BONITETNIH POROČIL V SLOVENIJI

Vsebina bonitetnih poročil je odvisna od zahtev naročnika in od ponudnikov bonitetnih storitev. V Sloveniji lahko bonitetna poročila glede na ponudnike in vsebino bonitetnih poročil razvrstimo v naslednje skupine:

1. v informacije o boniteti poslovanja, ki prikazujejo predvsem finančne kazalnike, kamor sodijo bonitetna poročila na BON obrazcih, ki jih izdeluje AJPES,

2. v celovita bonitetna poročila bonitetnih agencij, izdelana na osnovi kvantitativnih in kvalitativnih dejavnikov, ki vsebujejo tudi strokovno mnenje o boniteti podjetja in
3. v bonitetna poročila, ki jih za svoje komitente izdelujejo banke in so podlaga za oceno kvalitete kreditnega portfelja banke in za oceno kreditnega tveganja.

Med bonitetnimi agencijami na slovenskem trgu kaže obravnavati nekatere, ki so se na našem trgu pojavile že zgodaj in ohranjajo svojo dejavnost še danes. Te so:

- Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve,
- I d.o.o. poslovne informacije, Ljubljana,
- Coface Intercredit d.o.o., Ljubljana in
- Creditreform d.o.o., Ljubljana.

Vsa bonitetna poročila temeljijo na podatkovnih bazah z bilancami stanja in izkazi uspeha podjetij, velikosti prometa, poslovnega uspeha in višine zadolženosti ter na njihovi osnovi izračunih kazalnikov.

4.1.1. Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES)

V prvo skupino ponudnikov bonitetnih informacij sodi Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES), ki je nastala v letu 2002 in je s 1. januarjem 2003 prevzela izvajanje bonitetne dejavnosti od Agencije Republike Slovenije za plačilni promet, ki je prenehala 31. decembra 2002.

4.1.1.1. Predstavitev AJPES

Pravne podlage za ustanovitev AJPES in pogoje za njeno delovanje je določil Zakon o plačilnem prometu, njen pravni položaj pa Zakon o javnih agencijah.

AJPES je javna agencija, njen ustanovitelj je Republika Slovenija. Ustanovljena je bila s sklepom o ustanovitvi (Sklep o ustanovitvi Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, 2002), ki ga je sprejela Vlada Republike Slovenije. V sklepu o ustanovitvi so določeni temeljni statusno-pravni atributi, med katerimi so tudi naloge javne agencije.

Zakon o plačilnem prometu je naloge AJPES določil v 71. členu. Njene naloge so:

1. zbiranje, prevzemanje, vodenje in pripravljane povezanih evidenčnih javnopravnih podatkov, v zvezi s poslovnim registrom Republike Slovenije za

- nadaljnjo evidenčno, analitsko in informativno uporabo v ministrstvih ter vladnih službah za potrebe državne statistike ter za raziskovalne namene,
2. vodenje poslovnega registra Republike Slovenije,
  3. vodenje registra zastavnih pravic na premočninah,
  4. vodenje drugih registrov, evidenc in zbirk podatkov, določenih z drugimi predpisi, za potrebe Republike Slovenije oziroma državnih organov,
  5. zbiranje, obdelovanje in posredovanje podatkov iz letnih poročil poslovnih subjektov v skladu z zakoni in javno objavljanje letnih poročil ter drugih podatkov gospodarskih družb, podjetnikov in drugih poslovnih subjektov v skladu z ZGD in z drugimi zakoni,
  6. zbiranje, obdelovanje, objavljanje in posredovanje podatkov iz letnih poročil o premoženjskem in finančnem položaju ter poslovnem izidu družb in podjetnikov ter drugih poslovnih subjektov za izdelavo uskupinjenih informacij o ekonomskih gibanjih,
  7. izvajanje statističnega raziskovanja o prejemkih in izdatkih poslovnih subjektov,
  8. opravljanje drugih statistično, informativnih in drugih nalog, določenih z drugimi zakoni in predpisi,
  9. sodelovanje pri vodenju in obdelavi statističnih podatkov v zvezi z javnimi naročili za potrebe Urada za javna naročila in Gospodarske zbornice Slovenije ter opravljanje naloge pri presoji finančne in poslovne sposobnosti ponudnikov izvedbe javnih naročil,
  10. opravljanje posebne informacijsko-tehnološke naloge ter druge naloge, za katere jo pooblasti Republika Slovenija oziroma lokalna skupnost,
  11. opravljanje določenih nalog pri vzpostavitvi evidenc o plačanih prispevkih za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Pri opravljanju teh nalog ima AJPES javna pooblastila določena z Zakonom o plačilnem prometu oziroma z drugimi zakoni in prevzame javna pooblastila, pristojnosti in naloge, ki jih je do uveljavitve tega zakona imela Agencija Republike Slovenije za plačilni promet (Zakon o plačilnem prometu, 2002). V istem členu je z Zakonom o plačilnem prometu določeno, da lahko AJPES kot gospodarsko dejavnost opravlja tudi storitve izdelave bonitetnih poročil, storitve obdelave in posredovanja nalogov za poravnavo in druge podobne storitve.

Med nalogami AJPES, ki zagotavljajo podatkovno bazo za izdelovanje bonitetnih informacij na osnovi finančnih podatkov, je zbiranje, obdelovanje in posredovanje podatkov iz letnih poročil poslovnih subjektov v skladu z zakoni in javno objavljanje letnih poročil ter drugih podatkov gospodarskih družb, podjetnikov in drugih poslovnih subjektov v skladu z določili Zakona o gospodarskih družbah.

Gospodarske družbe in samostojni podjetniki zaradi javne objave predložijo AJPES letna poročila v rokih in v obsegu, ki jih določa Zakon o gospodarskih družbah. Pri tem morajo AJPES plačati stroške javne objave, določene s tarifo AJPES. Izpolnitev obveznosti predložitve letnega poročila AJPES zaradi javne objave je pogojena s plačilom stroškov (Pravilnik o načinu predložitve letnih poročil gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov posameznikov, o načinu javne objave letnih poročil in o načinu obveščanja registrskega sodišča o javni objavi letnih poročil, 2003).

AJPES prejeta letna poročila v tridesetih dneh po prejemu javno objavi tako, da jih informatizira na način, ki zagotavlja ažurno stanje podatkov v informatizirani bazi letnih poročil na spletnem portalu AJPES. Spletne strani AJPES, namenjene javni objavi letnih poročil gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov, so oblikovane tako, da omogočajo uporabnikom enostaven in hiter dostop do podatkov. Pri tem so izdelane rešitve za posamičen dostop do podatkov s plačilom stroškov s pomočjo operaterjev mobilne telefonije, kot tudi rešitve za pogostejše vpogleds s sklenitvijo pogodbe oziroma možnost nakupa celotne baze podatkov iz letnih poročil gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov, česar se poslužujejo predvsem drugi ponudniki bonitetnih informacij.

AJPES je dolžna vsakomur, ki to zahteva, izročiti kopijo sestavnih delov letnih poročil, ob plačilu stroškov, določenih s tarifo AJPES. Državnim organom in registrskim sodiščem pa AJPES omogoči brezplačni dostop do objavljenih in arhiviranih letnih poročil z neposredno računalniško povezavo ali na drug način.

O javni objavi letnih poročil gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov, ki so vpisani v sodni register, AJPES obvesti registrsko sodišče v Republiki Sloveniji. Za načrtovanje in analiziranje gospodarskih tokov v državi AJPES prejete in obdelane podatke iz računovodskih izkazov različnih poslovnih subjektov posreduje državnim in znanstveno-raziskovalnim institucijam kot so: Statistični urad Republike Slovenije, Banka Slovenije, Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ekonomski inštitut pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Ekonomska fakulteta v Ljubljani itd. Podatki iz letnih poročil poslovnih subjektov so javni, zato jih mora AJPES posredovati tudi vsem drugim institucijam in posameznikom, ki podatke zahtevajo. Tako so ti podatki tudi najpomembnejši vir za pripravo bonitetnih informacij, ki jih nudi trg.

4.1.1.2. Bonitetne informacije AJPES

Med nalogami, ki jih je AJPES prevzela od Agencije Republike Slovenije za plačilni promet, so tudi storitve izdelovanja informacij o boniteti poslovanja poslovnih subjektov iz Slovenije in iz nekaterih nekdanjih jugoslovanskih republik. Bonitetne informacije, ki jih AJPES izdeluje za gospodarske družbe, zavode in samostojne podjetnike, temeljijo na podatkih iz računovodskih izkazov, na podatkih iz različnih

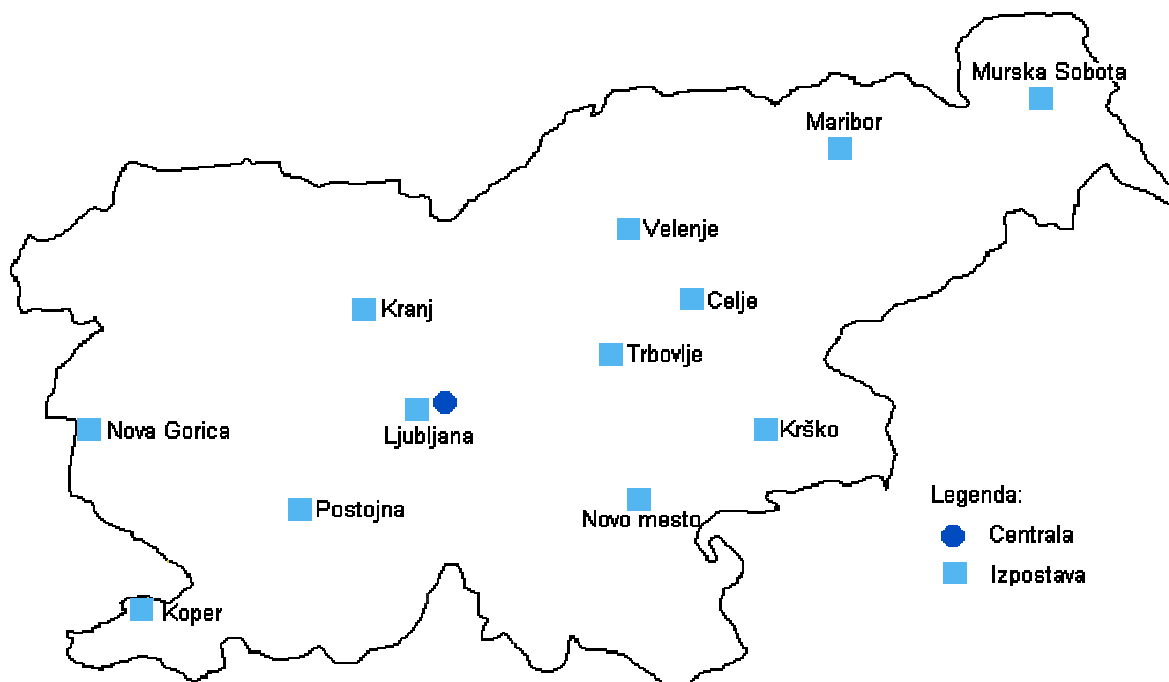

javnih registrov in zbirk podatkov ter na podatkih iz plačilnega prometa. Bonitetne informacije za gospodarske družbe temeljijo na podatkih za večletno obdobje.

V sodelovanju z zavodi za plačilni promet iz nekdanjih jugoslovanskih republik pa AJPES zagotavlja naročnikom tudi bonitetne informacije za pravne osebe z območij Hrvaške, Makedonije ter Srbije in Črne gore. AJPES izdela informacije o boniteti poslovanja slovenskih poslovnih subjektov še isti dan, ko prejme naročilo, informacije o boniteti poslovanja pravnih oseb s Hrvaške, Makedonije, Srbije in Črne gore pa v treh dneh od prejema naročila.

Iz predstavitve storitve izdelovanja informacij o boniteti poslovanja, ki jo AJPES zagotavlja na svojem spletnem portalu, je razvidno, da izdeluje različne vrste informacij o boniteti finančnega poslovanja posameznih poslovnih subjektov, po katerih povprašujejo tako tisti, ki se želijo seznaniti z boniteto svojih poslovnih partnerjev, kot tisti, ki želijo svoje storitve ponuditi naročnikom javnih naročil in morajo v ta namen predložiti ustrezne podatke o boniteti svojega poslovanja. Vse več je tudi poslovnih subjektov, ki želijo na podlagi bonitetnih informacij svoje poslovanje predstaviti poslovnim partnerjem. Bonitetne informacije AJPES temeljijo na uradnih podatkih, s čimer je zagotovljena kakovost, zanesljivost in objektivnost teh informacij. AJPES opravlja svoje naloge v 13 organizacijskih enotah, v vseh večjih krajih Slovenije, kar ji omogoča neposredni stik z dajalci in uporabniki podatkov in informacij.

Slika 1: mreža organizacijskih enot AJPES

Vir: spletni portal AJPES, www.ajpes.si

Ob razvoju organizacijske mreže pa ni bil zanemarjen razvoj sodobnih oblik poslovanja, med katere nedvomno sodi elektronsko poslovanje. Tako je večino storitev v AJPES že mogoče opraviti z elektronskim posredovanjem naročila prek spletnega portala AJPES, med temi tudi naročilo bonitetnih informacij

4.1.1.2.1. BON obrazci

AJPES zagotavlja naročnikom dve temeljni vrsti bonitetnih informacij:

- BON -1: kot temeljno informacijo o boniteti poslovanja posamezne gospodarske družbe v daljšem časovnem obdobju, ki vsebuje splošne podatke za identifikacijo gospodarske družbe, podatke iz računovodskih izkazov in izračunane pomembnejše kazalnike poslovanja gospodarske družbe in panoge, v katero sodi gospodarska družba, mesto gospodarske družbe v panogi in podatke iz plačilnega prometa. Ob tej pa izdeluje še naslednje informacije o boniteti poslovanja:
  - BON-1/P, ki vsebuje podrobnejše podatke o finančnem poslovanju gospodarske družbe,
  - BON-1/IN, ki je BON-1 v angleškem, nemškem ali italijanskem jeziku, z zneski preračunanimi v EUR,
  - BON-1/S, ki se izdelava za gospodarsko družbo, ki za zadnje leto ni predložila računovodskih izkazov, vsebuje pa poleg splošnih podatkov, zbranih iz javnih registrov, še podatke iz plačilnega prometa o prejemkih na račune in o izdatkih z računov ter podatke o finančni disciplini,
  - BON-1/Z, ki je osnovna informacija o boniteti poslovanja posamezne pravne osebe - določenega uporabnika (zavod, javni zavod, inštitut ipd...),
  - BON-1/SP kot informacijo o poslovanju samostojnih podjetnikov. Vsebuje splošne podatke iz javnih registrov in podatke iz letnih poročil, izračunane kazalnike poslovanja podjetnika in dejavnosti, v katero se podjetnik uvršča, kar omogoča vpogled v velikost, finančno stabilnost in poslovno uspešnost posameznega samostojnega podjetnika.

- BON -2: kot informacijo o plačilni sposobnosti posameznega poslovnega subjekta, ki poleg osnovnih identifikacijskih podatkov o poslovnem subjektu, vsebuje še podatke o obsegu poslovanja v tekočem letu in o finančni disciplini, pridobljene iz podatkov plačilnega prometa.

Informacije o boniteti poslovanja posameznih gospodarskih družb iz Hrvaške, Makedonije ter Srbije in Črne gore na obrazcih BON-HR, BON-MK in BON-ZRJ vsebujejo splošne podatke o posamezni gospodarski družbi in iz letnih poročil zbrane pomembnejše podatke in kazalnike finančnega poslovanja posamezne gospodarske

družbe in dejavnosti, v katero je ta družba uvrščena, ter podatke o njeni plačilni sposobnosti.

V letu 2003 je AJPES svoje bonitetne informacije o gospodarskih družbah na obrazcih BON -1 in BON -1/P dopolnila še z bonitetno oceno. Razvila je metodologijo za ocenjevanje uspešnosti gospodarskih družb, ki ob povezovanju podatkov iz letnih poročil za preteklih pet let, s podatki iz drugih zanesljivih virov, uvršča gospodarske družbe v bonitetne razrede (Interno gradivo AJPES, 2003). AJPES uvršča družbe v bonitetne razrede glede na poslovno uspešnost in glede na finančno stabilnost.

Razredi poslovne uspešnosti se označujejo s številkami od 1 do 5, pri čemer pomeni uvrstitev v razred 1 najboljšo poslovno uspešnost, uvrstitev v razred 5 pa najslabšo poslovno uspešnost. Razredi finančne stabilnosti pa se označujejo s črkami od A do E, pri čemer pomeni uvrstitev v razred A najboljšo finančno stabilnost, uvrstitev v razred E pa najslabšo finančno stabilnost.

Rangiranje za poslovno uspešnost in finančno stabilnost se izvede ločeno, rang pa se določi za preteklih pet let, za vsako leto posebej. Sodila za uvrstitev družb v posamezni razred poslovne uspešnosti so postavljena na osnovi dosežene vrednosti kazalnikov poslovne uspešnosti, ki so:

- poslovni izid,
- gospodarnost,
- donosnost kapitala,
- dobičkovnost prihodkov in
- produktivnost.

Sodila za uvrstitev družb v posamezni razred finančne stabilnosti so postavljena na osnovi dosežene vrednosti kazalnikov finančne stabilnosti, ki so:

- lastniškost financiranja,
- kratkoročna zadolženost,
- kapitalaska pokritost stalnih sredstev,
- dolgoročna pokritost dolgoročnih sredstev in zalog in
- kratkoročne terjatve v primerjavi s kratkoročnimi obveznostmi.

Za vsak kazalnik je določenih pet razredov in meje med razredi. Glede na doseženo oceno za posamezni kazalnik družbe in ob upoštevanju vrednosti, ki jo dosega panoga, v katero se družba uvršča, se nato družba uvrsti v določeni razred. Pomen uvrstitve družbe v posamezni razred poslovne uspešnosti in finančne stabilnosti je prikazan v tabeli 1.

Tabela 1: Bonitetni razredi AJPES

POSLOVNA USPEŠNOST		FINANČNA STABILNOST	
RAZRED	OPIS	RAZRED	OPIS
Razred 1	Odlična poslovna uspešnost	Razred A	Trdna finančna stabilnost
Razred 2	Zelo dobra poslovna uspešnost	Razred B	Zelo dobra finančna stabilnost
Razred 3	Povprečna poslovna uspešnost	Razred C	Dobra finančna stabilnost
Razred 4	Slaba poslovna uspešnost	Razred D	Slaba finančna stabilnost
Razred 5	Poslovna neuspešnost	Razred E	Zelo slaba finančna stabilnost

Vir: spletni portal AJPES (www.ajpes.si)

Ocena gospodarske družbe z razvrstitvijo v bonitetni razred po poslovni uspešnosti in finančni stabilnosti je navedena na prvi strani bonitetnega obrazca BON-1 in BON-1/P, pri tem je poudarjeno izpisana ocena, dosežena v zadnjem letu poslovanja. Poleg bonitetnih razredov za zadnjih pet let, je na prvi strani obrazca navedena tudi ocena trenutnega stanja, ki je izdelana na osnovi podatkov o obsegu plačil v tekočem poslovnem letu v primerjavi z enakim obdobjem preteklega leta in na osnovi podatkov o evidentiranih neporavnanih obveznostih, oziroma o blokadi računov. Ocena trenutnega stanja je izražena opisno in sicer:

- zelo dobro,
- dobro,
- slabo,
- likvidnostne težave.

Med pomembnimi novostmi v bonitetni dejavnosti AJPES v letu 2003 je tudi izdelava bonitetnih informacij za majhne samostojne podjetnike (Kosec, Zlatarev, 2003, str. 131-145). Sprememba Zakona o gospodarskih družbah je v letu 2002 majhne samostojne podjetnike izenačila s srednjimi in velikimi podjetniki glede obveznosti javnega objavljavanja podatkov iz letnih poročil. Nova obveznost obenem odpravlja zapostavljenost samostojnih podjetnikov na področju poslovnih informacij in omogoča večjo transparentnost poslovanja. Ker podjetnik nastopa na trgu enakovredno z gospodarskimi družbami, je tudi ugotavljanje in preverjanje njegove bonitete enako pomembno kot ugotavljanje bonitete za gospodarske družbe.

Doslej o boniteti podjetnika pri nas ni bilo mogoče dobiti drugih podatkov kot osnovne identifikacijske podatke iz Poslovnega registra Slovenije. Zaradi pomanjkanja informacij je bil samostojni podjetnik velikokrat zapostavljen. To je bilo posebej opazno pri sodelovanju na javnih razpisih, kjer so razpisne komisije iz razpoložljivih podatkov težko presojale o njegovi boniteti v primerjavi z boniteto gospodarskih družb. Samostojni podjetnik je težko primerjal rezultate svojega poslovanja z rezultati ostalih podjetnikov v panogi ali v svojem okolju in se s tem predstavljal

poslovnim partnerjem, ker se tovrstni podatki niso zbirali in obdelovali. Zato je bila izrazna moč podatkov majhna, omejena zgolj na informacijo, ali podjetnik posluje. Ker podatki iz računovodskih izkazov niso bili javni, je bilo tudi strokovno poznavanje podatkov iz izkazov slabo. Poudarek je bil dan predvsem pravilnemu izkazovanju podatkov iz vidika davčne zakonodaje. Za ponazoritev pomena podatkov o poslovanju samostojnih podjetnikov, v primerjavi s podatki o poslovanju gospodarskih družb, so v tabelah 2 in 3 prikazani nekateri pomembnejši podatki iz letnih poročil poslovnih subjektov, ki so AJ PES predložili letno poročilo za leto 2002.

Tabela 2: Pomembnejši podatki iz letnih poročil samostojnih podjetnikov za leto 2002

VELIKOST PODJETNIKOV	PODJETNIKI		ZAPOSLENI		PRIHODKI OD PRODAJE		VREDNOST SREDSTEV NA DAN 31.12.2002	
	število	delež v %	število	delež v %	znesek v mio SIT	delež v %	znesek v mio SIT	delež v %
MAJHNI	53.181	100,0	63.202	98,0	868.454	97,1	655.037	96,8
- od 0 do 1 zaposleni	42.165	79,3	13.981	21,7	321.476	36,0	240.639	35,6
- od 2 do 9 zaposlenih	10.118	19,0	34.174	53,0	381.168	42,6	282.083	41,7
- od 10 do 49 zaposlenih	888	1,7	14.467	22,4	161.517	18,1	128.673	19,0
- od 50 do 250 zaposlenih	10	0,0	580	0,9	4.293	0,5	3.643	0,5
SREDNJI	18	0,0	1.292	2,0	25.687	2,9	21.790	3,2
SKUPAJ	53.199	100,0	64.494	100,0	894.141	100,0	676.827	100,0

Vir: AJ PES, baza letnih poročil samostojnih podjetnikov za leto 2002

Tabela 3: Pomembnejši podatki iz letnih poročil gospodarskih družb za leto 2002

VELIKOST DRUŽB	DRUŽBE		ZAPOSLENI		ČISTI PRIHODKI OD PRODAJE		VREDNOST AKTIVE NA DAN 31.12.2002	
	število	delež v %	število	delež v %	znesek v mio SIT	delež v %	znesek v mio SIT	delež v %
SKUPAJ	38.051	100,0	469.166	100,0	10.310.197	100,0	13.338.385	100,0
Majhne	36.255	95,3	148.077	31,6	2.585.008	25,1	2.959.693	22,2
Srednje	975	2,6	83.432	17,8	1.662.221	16,1	1.747.559	13,1
Velike	821	2,1	237.657	50,6	6.062.968	58,8	8.631.132	64,7

Vir: AJ PES, baza letnih poročil gospodarskih družb za leto 2002

Javno objavljane podatkov in izdelovanje bonitetnih informacij bodo gotovo pripomogli k večji pozornosti pri izpolnjevanju podatkov v računovodskih izkazih in s tem k večji izrazni vrednosti izračunanih kazalnikov v bonitetnih informacijah.

4.1.1.2.2. Analiza naročanja bonitetnih obrazcev AJPES

AJPES večji del BON obrazcev izdelava na zahtevo naročnikov, ki naročajo BON obrazce zase, manjši del pa za naročnike, ki proizvedejo po boniteti drugih poslovnih subjektov.

AJPES pri razvrščanju poslovnih subjektov po dejavnosti v svojih zbirkah podatkov uporablja Standardno klasifikacijo dejavnosti, ki je, kot jo v predgovoru k publikaciji Standardna klasifikacija dejavnosti (v nadaljevanju: SKD) poimenuje Tomaž Banovec »osnovni statistični standard za evidentiranje, zbiranje, obdelovanje, analiziranje, posredovanje in izkazovanje podatkov, pomembnih za spremljanje stanj in gibanj na ekonomskem in socialnem področju ter na področju okolja in naravnih virov« (Hlavaty et. al., 2002, str. 7). SKD temelji na evropski klasifikaciji dejavnosti NACE Rev. 1 (Council Regulations EEC No 3037/90, N0 761/93), ki je obvezen statistični standard Evropske unije in je neposredno povezana z mednarodno klasifikacijo dejavnosti Združenih narodov International Standard Industrial Classification (ISIC) Rev.3. Standardna klasifikacija ima hierarhično razčlemba, ki določa različne ravni dejavnosti. Osnovna raven je področje dejavnosti, ki se označuje z eno črko.

Standardna klasifikacija dejavnosti je bila predpisana z vladno uredbo (Uredba o uvedbi in uporabi Standardne klasifikacije dejavnosti, 2002). Seznam področij dejavnosti je naslednji:

- področje A: Kmetijstvo, lov, gozdarstvo
- področje B: Ribištvo
- področje C: Rudarstvo
- področje D: Predelovalna dejavnost
- področje E: Oskrba z elektriko, plinom, vodo
- področje F: Gradbeništvo
- področje G: Trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke potrošnje
- področje H: Gostinstvo
- področje I: Promet, skladiščenje in zveze
- področje J: Finančno posredništvo
- področje K: Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve
- področje L: Dejavnost javne uprave in obrambe, obvezno socialno zavarovanje
- področje M: Izobraževanje
- področje N: Zdravstvo in socialno varstvo

- področje O: Druge javne, skupne in osebne storitvene dejavnosti
- področje P: Zasebna gospodinjstva z zaposlenim osebjem
- področje Q: Ekstrateritorialne organizacije in združenja

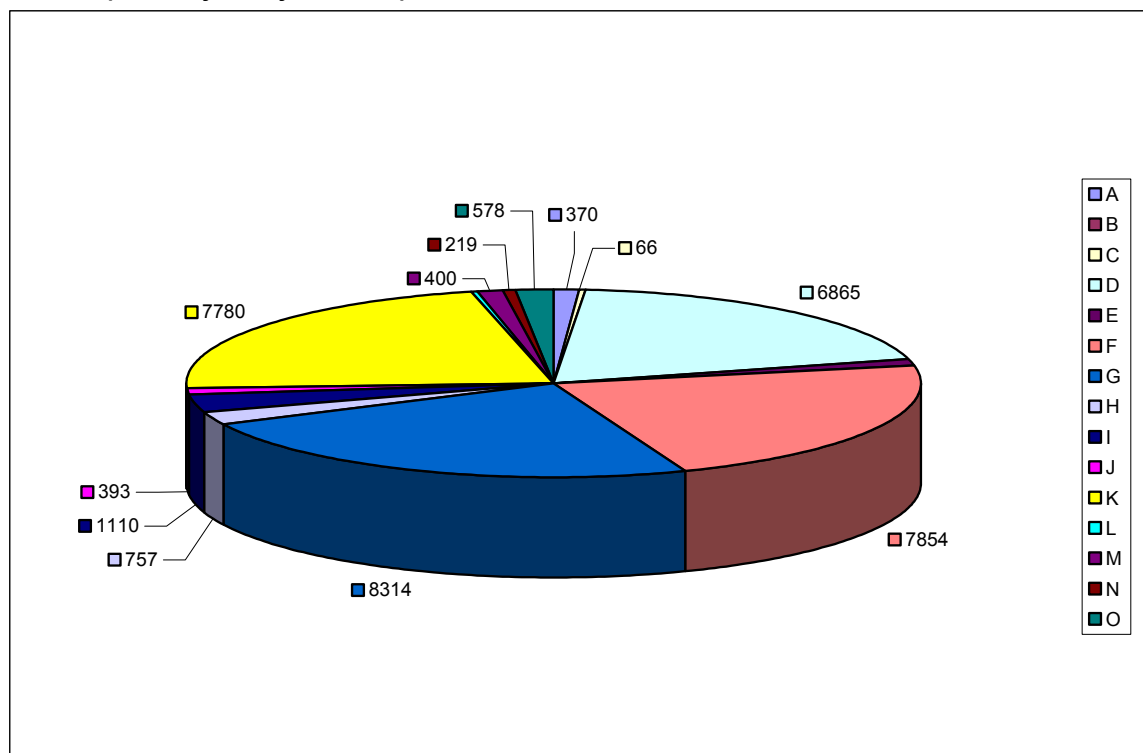
Podatki o izdanih bonitetnih obrazcih in o naročnikih bonitetnih obrazcev v letu 2002 so prikazani v tabelah 4 in 5, grafično pa obdelani v grafu 1 in 2. Iz zbranih podatkov je mogoče ugotoviti, kateri poslovni subjekti se največkrat pojavljajo med naročniki bonitetnih obrazcev, pri čemer so naročniki združeni na prvi ravni dejavnosti, to je področju dejavnosti. Dodatni kriterij združevanja podatkov, ki je bil pri tem uporabljen, je bila velikost poslovnega subjekta.

Tabela 4: Število izdanih bon obrazcev v letu 2002 naročnikom, razvrščenih po področjih dejavnosti in po velikosti naročnikov

VELIKOST	PODROČJE DEJAVNOSTI PO SKD															SKUPAJ
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	
3-veliki	91		9	2.316	214	2.268	2.062	32	263	222	1.051	1	25	61	43	8.658
2-srednji	84		30	1.514	112	1.831	1.255	103	103	24	966	12	43	57	139	6.273
1-majhni	195	11	27	3.035	38	3.755	4.997	622	744	147	5.763	42	332	101	396	20.205
	370	11	66	6.865	364	7.854	8.314	757	1.110	393	7.780	55	400	219	578	35.136

Vir: AJPES, baza podatkov o izdelanih BON obrazcih

Graf 1: Število BON obrazcev izdanih v letu 2002 naročnikom, razvrščenih po področjih dejavnosti po SKD

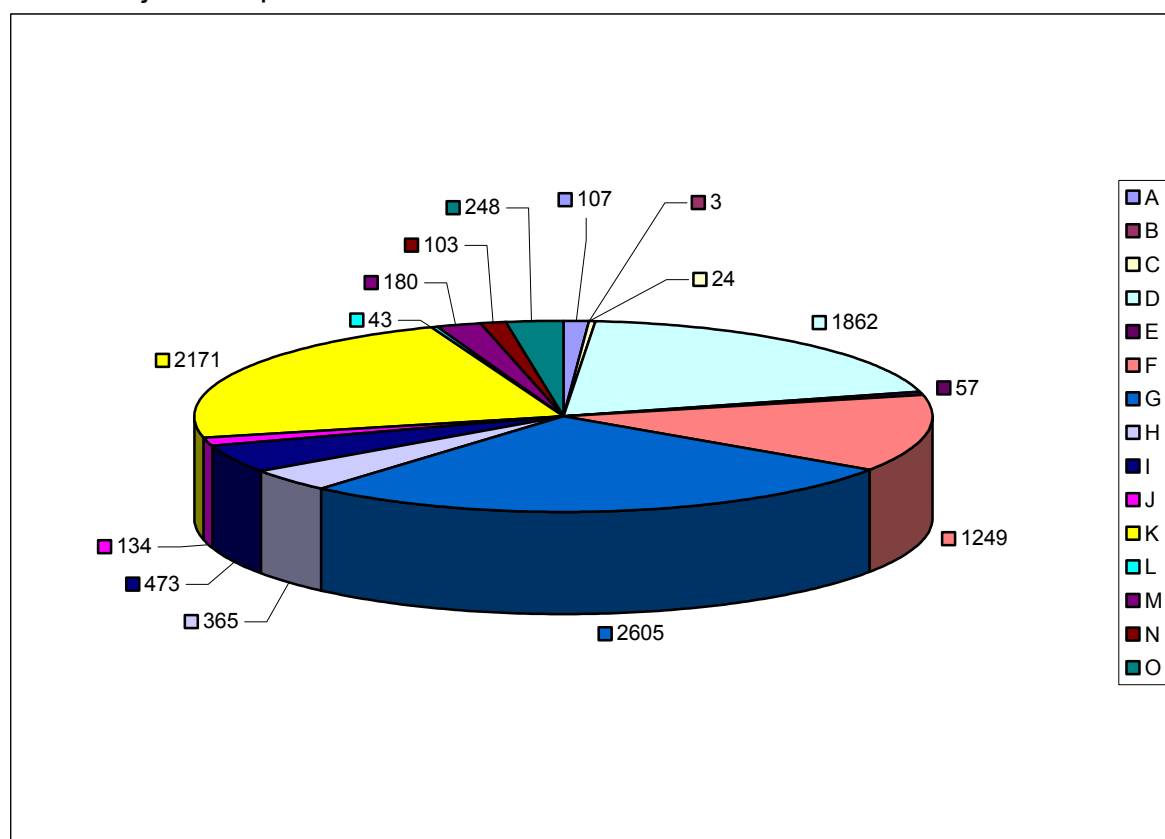
Vir: AJPES, baza podatkov o izdelanih BON obrazcih

Tabela 5: Število naročnikov BON obrazcev v letu 2002, razvrščenih po področjih dejavnosti in po velikosti naročnikov

VELIKOST	PODROČJE DEJAVNOSTI PO SKD															SKUPAJ
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	
3-veliki	14		3	274	17	68	185	12	35	42	88	1	9	10	11	769
2-srednji	23		6	259	21	117	196	23	32	8	94	6	21	20	15	841
1-majhni	70	3	15	1.329	19	1.064	2.224	330	406	84	1.989	36	150	73	222	8.014
	107	3	24	1.862	57	1.249	2.605	365	473	134	2.171	43	180	103	248	9.624

Vir: AJPES, baza podatkov o izdelanih BON obrazcih

Graf 2: Število naročnikov BON obrazcev v letu 2002, razvrščenih po področjih dejavnosti po SKD

Vir: AJPES, baza podatkov o izdelanih BON obrazcih

Iz prikazanih podatkov ugotovimo zlasti naslednje:

- največ naročnikov BON obrazcev je med majhnimi gospodarskimi družbami, ki so skupno naročile tudi največje število BON obrazcev,
- med rednimi naročniki BON obrazcev, ki so v povprečju naročili izdelavo največjega števila BON obrazcev, je največ velikih gospodarskih družb, sledijo jim srednje in nato majhne gospodarske družbe,

- ob upoštevanju razvrstitve naročnikov BON obrazcev v posamezna področja dejavnosti, kot jih določa Standardna klasifikacija dejavnosti, se največkrat pojavljajo gospodarske družbe s področja dejavnosti G (Trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke potrošnje), sledijo jim družbe s področja dejavnosti K (Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve), za njimi še družbe s področja D (Predelovalne dejavnosti) in F (Gradbeništvo), družbe, uvrščene v ostala področja dejavnosti in drugi poslovni subjekti, pa so le občasni naročniki BON obrazcev,
- skoraj enak vrstni red zasledimo tudi pri številu izdanih BON obrazcev, saj je bilo največje število BON obrazcev izdano družbam s področja dejavnosti G (Trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke potrošnje) in K (Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve), tem po številu sledijo BON obrazci izdani družbam, uvrščenim v področje dejavnosti F (Gradbeništvo) in D (Predelovalne dejavnosti).

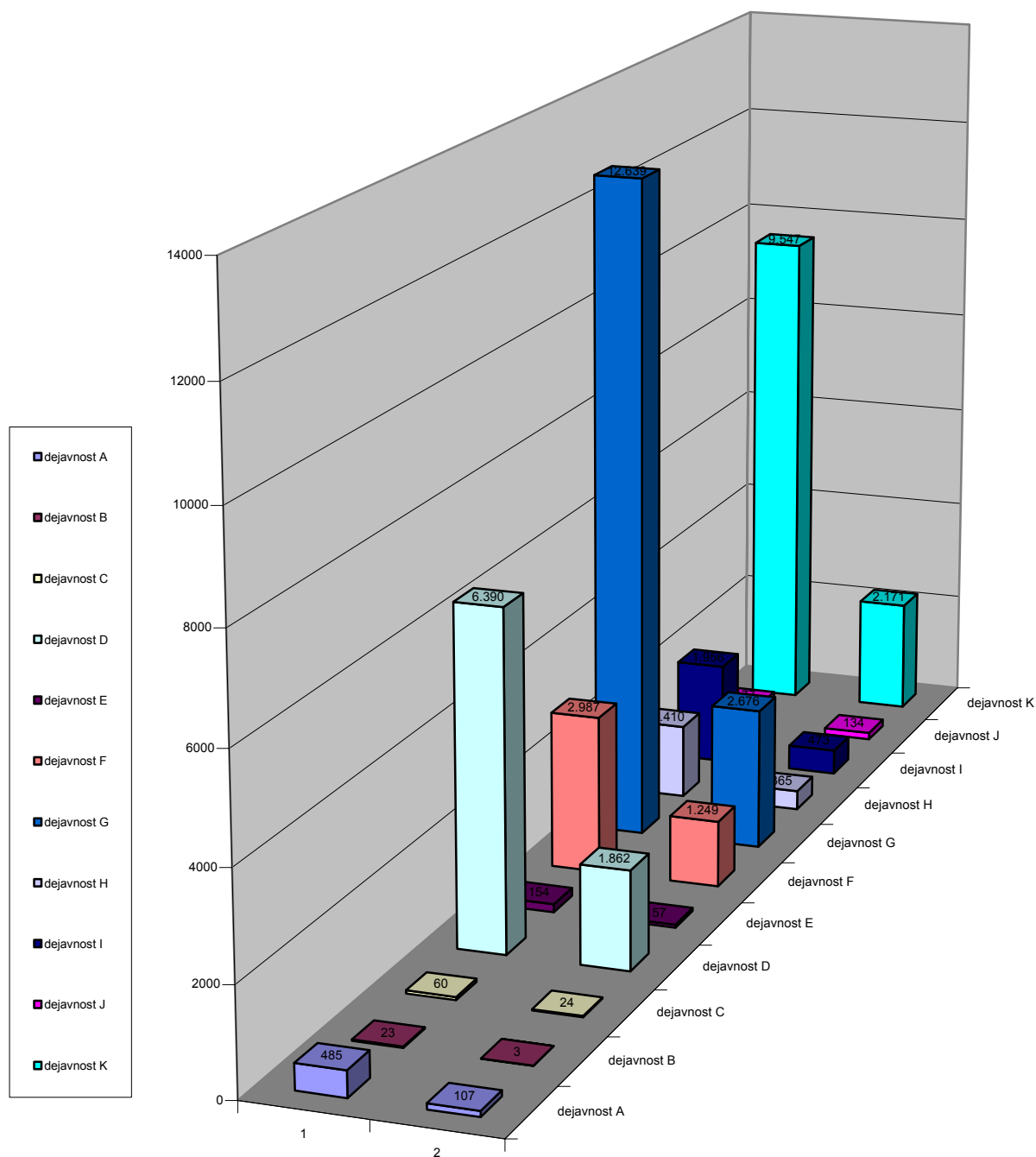
Zbrani podatki dokazujejo, da se poslovni subjekti s področij dejavnosti G, K, F in D večkrat izkazujejo z bonitetnimi obrazci. Pri tem se odraža tudi struktura gospodarskih družb v Sloveniji, saj je število gospodarskih družb prav v navedenih štirih dejavnostih največje, kar izhaja iz podatkov v tabeli 6. Tabela ne vsebuje podatkov o naročnikih bonitetnih informacij, razvrščenih v področja dejavnosti L, M, N in O, saj so med njimi večinoma drugi poslovni subjekti, ki ne sodijo med gospodarske družbe. Primerjalni prikaz med številom vseh družb v Republiki Sloveniji in številom družb, naročnikov BON obrazcev pri AJ PES, je v grafu številka 3.

Tabela 6: Število gospodarskih družb in število naročnikov BON obrazcev po področjih dejavnosti SKD

	Število družb po področjih dejavnosti	Število družb, naročnikov BON obrazcev
	1	2
področje A	485	107
področje B	23	3
področje C	60	24
področje D	6.390	1.862
področje E	154	57
področje F	2.987	1.249
področje G	12.639	2.676
področje H	1.410	365
področje I	1.956	473
področje J	477	134
področje K	9.547	2.171

Vir: AJ PES, baza naročnikov BON obrazcev

Graf 3: Primerjalni prikaz razmerja med številom gospodarskih družb v posamezni dejavnosti in številom gospodarskih družb, naročnikov BON obrazcev

1-število družb v posamezni dejavnosti
 2-število družb v posamezni dejavnosti, naročnikov BON obrazcev

Vir: AJPEŠ, baza naročnikov BON obrazcev

4.1.1.2.3. Analiza bonitete poslovanja

Poleg informacij o boniteti poslovanja na BON obrazcih lahko AJPES izdela tudi podrobnejšo analizo poslovanja pravnega poslovnega subjekta od njegove ustanovitve dalje, poimenovano analiza bonitete poslovanja. Analiza je izdelana na podlagi podatkov iz letnih poročil in iz njih izračunanih kazalnikov ter na podlagi podatkov iz registrov, poslovnih poročil, revizijskih poročil, evidenc plačilnega prometa, z grafičnimi prikazi ter preglednicami podatkov in kazalnikov za poslovni subjekt in dejavnost, v katero je poslovni subjekt uvrščen.

4.1.1.3. Drugi podatki o poslovnih subjektih

Ob bonitetnih informacijah in analizi bonitete poslovanja, so v AJPES dosegljivi še mnogi drugi, javno dostopni podatki, ki poznavalcu omogočajo hitri vpogled v obstoj in delovanje iskanega poslovnega subjekta. Večji del podatkov je dostopen preko spletnega portala AJPES, nekateri med njimi so dostopni ob plačilu za to predpisane tarife.

4.1.1.3.1. Podatki iz Poslovnega registra Slovenije

V letu 2002 je AJPES prevzela od Statističnega urada Republike Slovenije vodenje Poslovnega registra Slovenije. V tem registru se vodijo podatki o poslovnih subjektih, ki opravljajo dejavnost na območju Republike Slovenije in so opravljanje dejavnosti priglasili pristojnemu registrskemu organu ter se vpisali v Poslovni register Slovenije. Storitev je dostopna vsem z vpogledom preko spletnega portala AJPES. Z izbiro storitve iPRS s pomočjo iskalnika vsakdo preveri obstoj iskanega poslovnega subjekta po različnih kriterijih, če le pozna enega od osnovnih podatkov o iskanem subjektu. V tem delu je storitev brezplačna. Za vse tiste, ki želijo pridobiti še nekaj dodatnih podatkov o poslovnem subjektu, med katere sodijo podatki o poslovanju, o izdelavi letnega poročila za zadnje poslovno leto, o rezultatu poslovanja v zadnjem letu in o ustanovitelju oziroma zastopniku, pa je proti plačilu tarife omogočen izpis teh podatkov. Plačilo tarife lahko vsakdo izvede od doma s posredovanjem operaterja mobilne telefonije, ob uporabi storitve poimenovane »Moneta«. Cena storitve je minimalna. Ta storitev, ki je med uporabniki še zelo slabo poznana in po njej prav pogosto ne posegajo, omogoča hitro preverjanje obstoja in poslovanja poslovnega subjekta, kar ni zanemarljivo, če z nekom na novo vzpostavljamo poslovne stike.

4.1.1.3.2. Finančni podatki (FI – PO)

Javne podatke iz računovodskih izkazov z izračunanimi pomembnejšimi kazalci poslovanja gospodarskih družb in bank od leta 1994 do leta 2002 ter samostojnih podjetnikov za leti 2001 in 2002, je AJPES zbrala v bazi podatkov poimenovani FI-

PO 2003. Tak produkt je v preteklih letih uporabnikom zagotavljala že Agencija Republike Slovenije za plačilni promet, kot pooblaščen organizacija za zbiranje in obdelovanje podatkov iz letnih poročil. Pomembna novost za uporabnike podatkov v letošnjem letu je, da AJPES v tem produktu zagotavlja tudi najnovejše identifikacijske podatke o gospodarskih družbah in o samostojnih podjetnikih, kot so evidentirani v Poslovnem registru Slovenije.

V bazi FI-PO je AJPES pripravila izbor podatkov in kazalnikov o poslovanju gospodarskih družb in bank od leta 1994 ter samostojnih podjetnikov od leta 2001 dalje. Zbrani podatki in kazalniki omogočajo celovito presojo velikosti posameznih gospodarskih družb, njihovega premoženjsko-finančnega položaja in plačilne sposobnosti, oceno hitrosti obračanja obratnih sredstev ter analizo gospodarnosti, donosnosti in dohodkovnosti njihovega poslovanja. S tem je omogočena presoja podatkov in kazalnikov za daljše časovno obdobje, za nekatere družbe vse od njihove ustanovitve dalje in primerjava teh podatkov s podatki dejavnosti, s povprečnimi vrednostmi kazalnikov dejavnosti, v katero je posamezna gospodarska družba razvrščena na podlagi standardne klasifikacije dejavnosti, oziroma primerjava s podatki in kazalniki gospodarskih družb sorodne dejavnosti.

Prikaz daljših časovnih serij izbranih podatkov in kazalnikov, izračunanih za gospodarske družbe in za dejavnosti, omogoča realnejšo presojo poslovanja gospodarskih družb ter odpravlja statičnost podatkov in kazalnikov, izračunanih iz podatkov iz bilance stanja. Za lažjo presojo podatkov in kazalnikov vsebuje FI – PO pripravljena pojasnila postavk iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida ter pojasnila vsebine kazalnikov. Za natančnejšo oceno pa je kljub temu potrebna podrobnejša analiza vseh notranjih in zunanjih dejavnikov, ki vplivajo na obseg posameznih ekonomskih kategorij in s tem na vrednosti izračunanih kazalnikov, ki jo lahko opravi analitik z ustreznimi znanji .

Dostop do podatkov iz baze FI- PO je mogoč z vpogledom preko spletnega portala AJPES, ob plačilu cene, ki je določena s cenikom storitev. Pri tem se uporabnik storitve lahko odloči za več načinov plačevanja, odvisno od obsega in pogostnosti vpogledovanja v bazo podatkov.

AJPES v bazi FI-PO objavlja tudi podatke o revidiranih računovodskih izkazih družb, ki so zavezane k reviziji. Za ponazoritev obsega in pomena uporabe podatkov iz revidiranih letnih poročil je v tabeli 7 izdelan primerjalni prikaz med številom obdelanih letnih poročil v zadnjih treh letih po velikosti družb in med številom obdelanih podatkov iz revidiranih letnih poročil za isto obdobje.

Tabela 7: Primerjalni podatki med številom obdelanih letnih poročilih gospodarskih družb in številom obdelanih revidiranih letnih poročil za leta 2000, 2001 in 2002.

Velikost gospodarskih družb	2000			2001			2002		
	Število obdelanih letnih poročil po velikosti družb	Število obdelanih revidiranih letnih poročil, razvrščeno po vrsti mnenj revizorjev	Mnenje revizorja *	Število obdelanih letnih poročil po velikosti družb	Število obdelanih revidiranih letnih poročil, razvrščeno po vrsti mnenj revizorjev	Mnenje revizorja*	Število obdelanih letnih poročil po velikosti družb	Število obdelanih revidiranih letnih poročil, razvrščeno po vrsti mnenj revizorjev	Mnenje revizorja *
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Velike	1081	1026		1471	1308		821	741	
		od tega			od tega			od tega	
		948	1		1227	1		718	1
		66	2		68	2		22	2
		11	3		11	3		1	3
		1	4		2	4			
Srednje	2280	563		2284	418		975	898	
		od tega			od tega			od tega	
		517	1		392	1		821	1
		43	2		25	2		71	2
		3	3		1	3		1	3
								5	4
Majhne	34334	308		33455	229		36255	351	
		od tega			od tega			od tega	
		284	1		1	1		331	1
		23	2		1	2		19	2
		1	3		1	3		1	4
SKUPAJ	37695	1897		37210	1955		38051	1990	

Vir:AJPES, baza podatkov letnih poročil gospodarskih družb za leta 2000-2002

* Legenda za mnenje revizorja

- 1- pozitivno mnenje
- 2- mnenje s pridržkom
- 3 -negativno mnenje
- 4- zavrnitev izdaje mnenja

4.1.1.3.3. Javna objava letnih poročil

Podatke iz letnih poročil gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov, ki jih AJPES prejme in obdela z namenom javne objave, lahko pridobi vsakdo, proti plačilu za to predpisane tarife.

Dostop do podatkov je omogočen na spletnih straneh AJPES, kjer je mogoče ob sklenitvi pogodbe za večkratne vpoglede ali ob plačilu storitev preko operaterja mobilne telefonije, izpisati tako računovodske izkaze kot pojasnila k računovodskim

izkazom, letna poročila ter poslovna poročila gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov. Izpis podatkov, oziroma kopijo letnega poročila, je mogoče pridobiti tudi v pristojnih izpostavah AJPES.

Odziv družb in samostojnih podjetnikov na zahtevo po javni objavi podatkov iz poslovanja posameznega subjekta v preteklem letu je različen, od takih, ki se zavedajo pomena javnosti podatkov in so zato namenili zlasti pojasnilom k izkazom in poslovnim poročilom dovolj pozornosti, do drugih, ki želijo svoje rezultate poslovanja skrivati pred drugimi in vidijo v javni objavi le željo po nadzoru nad poslovanjem.

4.1.2. Bonitetne informacije drugih bonitetnih agencij v Sloveniji

V drugi skupini ponudnikov bonitetnih informacij oziroma bonitetnih poročil bom obravnavala tri bonitetne agencije, ki so svojo dejavnost razvile v sodelovanju s tujimi bonitetnimi institucijami ali so bile od njih ustanovljene. Od AJPES se razlikujejo predvsem po tem, da bonitetne informacije pripravljajo po metodologijah tujih krovnih družb s pomočjo ekspertnih računalniških programov in da v svojih bonitetnih poročilih oblikujejo mnenje o oceni tveganosti in priporočeni kreditni meji.

4.1.2.1. I d.o.o. poslovne informacije, Ljubljana

Družba je bila ustanovljena v letu 1990 z zasebnim kapitalom, ustanovitelja sta dve domači fizični osebi. Spada med majhne družbe z omejeno odgovornostjo, glavna dejavnost družbe je podjetniško in poslovno svetovanje (AJPES, iPRS, 2003). Po podatkih iz letnega poročila za leto 2001 je družba s tremi zaposlenimi v tem letu ustvarila 166 milijonov tolarjev skupnega prihodka in dosegla dobiček v znesku 42,5 milijona sit.

Družba I d.o.o. nastopa kot partner ameriške multinacionalne bonitetne hiše Dun & Bradstreet (s kratico: D & B), ki je vodilna bonitetna hiša v svetu. Pri izdelovanju bonitetnih informacij družba I d.o.o. uporablja njihovo informacijsko tehnologijo in svetovno bazo bonitetnih poročil. Zato lahko pri njej naročimo bonitetno poročilo za katerokoli od 70 milijonov družb z vsega sveta, katerih podatke hrani D & B v svojih bazah podatkov. I d.o.o. prodaja bonitetna poročila domačih in tujih poslovnih subjektov na slovenskem trgu, bonitetna poročila slovenskih podjetij v tujini pa prodaja D & B.

V družbi na leto izdelajo nekaj tisoč bonitetnih poročil. Naročnik storitve lahko ob naročilu takoj dobi preliminarne podatke, ki vsebujejo zadnje znane finančne podatke in podatke o zamudi pri plačevanju, seveda če gre za družbo, katere podatki so že v

bazah podatkov D & B. Podrobnejše podatke, preverjene od usposobljenega analitika, pa naročnik prejme v nekaj dneh.

Bonitetna poročila posredujejo lahko po pošti ali v elektronski obliki. Način posredovanja je mogoče izbirati v odvisnosti od obsega storitev, ki jih za posameznega naročnika opravijo v enem letu. S sklenitvijo pogodbenega razmerja in dodelitvijo gesla omogočajo večjim uporabnikom tudi neposredni dostop do računalniških baz podatkov.

Po dostopnih podatkih se giblje cena storitev od 5 tisoč do 12 tisoč tolarjev za bonitetna poročila domačih podjetij in od 10 do 60 tisoč tolarjev za bonitetna poročila tujih podjetij. Seveda pa na določitev cene vpliva več faktorjev, med katerimi je pogostost naročanja storitev, nakup kreditnih točk, način posredovanja storitev in drugo.

V družbi so razvili tudi sistem za dostop do bonitetnih informacij preko mobilnega telefonaz wap iskalnikom, ki so ga poimenovali boniwap, za kar so prejeli tudi priznanje D & B, saj so prvi pogodbeni partner s tovrstno storitvijo.

Bonitetno poročilo I d.o.o. je sestavljeno na desetih straneh in že uvodoma navaja, da sta bonitetno poročilo pripravili družbi I d.o.o. poslovne informacije in Dun & Bradstreet, za I d.o.o. poslovne informacije.

Poročilo na prvi strani prikazuje osnovne podatke o poslovnem subjektu z naslovom, telefonsko in telefaks številko, elektronskim naslovom in spletnim naslovom ter osnovnimi podatki o ustanovitelju.

Pomembno pa je, da poročilo že na prvi strani v okvirčku prikazuje najpomembnejše podatke iz poročila in sicer:

- D & B rating,
- prejšnji rating,
- stanje,
- trend,
- kreditno priporočilo,
- D & B plačilni ključ in
- podatke o plačevanju.

Sledijo drugi osnovni podatki o družbi, kot so podatki o registraciji, matični številki, dejavnosti, organizacijski obliki, številu zaposlenih in navedba osnovnih ekonomskih

kategorij iz računovodskih izkazov družbe. Tem podatkom sledijo še podatki o vodstvu in nekaj osnovnih podatkov o vsakem izmed vodilnih delavcev.

V poročilu so prikazani tudi zgodovinski podatki o ustanovitvi in delovanju družbe, podatki o družbah ustanoviteljicah, o hčerinskih družbah in o povezanih družbah ter o podružnicah.

Pomembni so tudi podatki o poslovanju, ki so zastavljeni tako, da lahko nakažejo obseg poslovanja take družbe in obseg njenega delovanja.

Pred finančnimi podatki iz računovodskih izkazov za tri leta in izračunom nekaterih kazalnikov, je naveden še plačilni ključ, kot ena od pomembnejših informacij v bonitetnem poročilu.

Plačilni ključ je informacija o plačilnih navadah družbe (I d.o.o., 2003). Vrednost plačilnega ključa pove, v kakšnih rokih, v primerjavi z dogovorjenimi roki, družba plačuje obveznosti in sicer, če je vrednost ključa:

- 100 pomeni, da plačuje družba vse račune z avansom,
- med 80 in 100 pomeni, da plačuje družba račune v dogovorjenem roku ali hitreje,
- pod 80 pa pomeni, da plačuje družba račune z zamudo, ki je izračunana kot razlika med številom 80 in vrednostjo plačilnega ključa (primer: plačilni ključ 74 pomeni, da račune plačuje s šest dnevno zamudo).

Bonitetni rating D & B za slovenska podjetja je sestavljen iz treh ali štirih znakov. Številka na koncu ponazarja, koliko je poslovanje s podjetjem tvegano. Ocena tveganja se izkazuje s številčno oznako, ki gre od 1 do 4, pri čemer pomeni ocena 1 najmanjše, ocena 4 pa najvišje finančno tveganje. Tako oceno 1 dobijo najodličnejša podjetja, ki so finančno stabilna, obveznosti plačujejo pravočasno in pri poslovanju z njimi ni pričakovati težav, oceno 2 pa podjetja, katerih poslovanje je prav tako solidno, svoje obveznosti pa plačujejo z nekajdnevno zamudo ali imajo nekoliko slabše finančne kazalnike. Pozorno je treba spremljati podjetja z oceno 3, saj ta običajno svoje obveznosti plačujejo z več kot petnajstdnevno zamudo, finančni kazalniki pa tudi niso najboljši. Ocena 4 pa pomeni, da je verjetnost stečaja podjetja v naslednjem letu že več kot 70 odstotna, zato je pri poslovanju z njimi nujno zavarovanje poslov.

Kazalec finančne moči je lahko izračunan na osnovi neto vrednosti družbe ali na osnovi vplačanega kapitala. Zavzema vrednost od 5A do FF, pri čemer je 5A najvišja, FF pa najnižja vrednost. Vrednost 2A npr. pomeni, da je finančna moč družbe med 2,5 in 12 milijoni dolarjev. V prvem primeru, ko je kazalec izračunan na osnovi neto

vrednosti družbe, je izražen s številko in črko (npr. 1A), v drugem primeru, ko je izračunan na osnovi vplačanega kapitala, pa s številko in podvojeno črko (npr. 1AA).

Za družbe, ki so jih pri D & B proučevali že v preteklosti, je v bonitetnem poročilu prikazan tudi podatek o prejšnjem ratingu, kar pokaže, ali je finančna moč in tveganost poslovanja enaka, boljša ali slabša kot v preteklosti. Stanje je lahko izraženo opisno z izrazi odlično, dobro, zadovoljivo ali slabo, oziroma s številkami od 1 do 4, pri čemer pomeni 1 odlično stanje, 4 pa slabo stanje.

Tudi trend, ki opisno izraža smer gibanja uspešnosti poslovanja podjetja in je izražen z izrazi navzgor, nespremenjen ali navzdol, je pomemben pokazatelj bonitete družbe. Predstavlja pa spremembe v vrednosti neto premoženja, kosmatega donosa iz poslovanja, dobička ali izgube, dolgoročnih obveznosti podjetja in čistih obratnih sredstev v zadnjih letih.

Kreditno priporočilo pove, koliko kredita je podjetje sposobno odplačati, včasih pa poleg zneska vsebuje tudi opisni napotek o tem, da se priporoča zavarovanje kredita, oziroma da družba ne išče kreditov ali o njej ni podatkov iz preteklega obdobja.

Bonitetno poročilo I d.o.o. prikazuje tudi podatke o načrtovanem poslovanju družbe za naslednje leto in o načrtovanih poslovnih odločitvah, ki lahko pomembno vplivajo na odločitev o poslovanju z družbo in o obsegu le tega, ki jih družba sama posreduje bonitetni hiši ali so bili objavljeni v medijih.

Bonitetni poročilo se zaključuje z mnenjem, ki ga sestavljajo:

- mnenje analitikov, ki opisno pojasnjuje mnenje, izraženo s številkami ter pove, kakšno tveganje predstavlja kreditiranje družbe in
- pojasnila D & B ratinga, z navedbo, kakšna je finančna moč družbe in kakšno je splošno poslovno stanje.

Pri izdelavi mnenja se analitiki ob finančnih podatkih iz bilanc družbe poslužujejo podatkov o družbi in o panogi, v katero družba sodi, ki jih dobijo iz drugih virov kot so npr. podatki o sodnih sporih, podatki o gibanju cen vrednostnih papirjev na borzi, plačilna disciplina v državi in podobno.

4.1.2.2. Creditreform poslovno-informacijske storitve d.o.o., Ljubljana

Družba je bila ustanovljena v letu 1992 z mešanim avstrijsko-slovenskim kapitalom. Ustanovitelja sta bila ena domača in ena tuja fizična oseba. Glavna dejavnost družbe je podjetniško in poslovno svetovanje (AJ PES, iPRS, 2003). Po velikosti sodi med majhne družbe. Po podatkih iz letnega poročila za leto 2001 je družba s petimi zaposlenimi v tem letu ustvarila 47,4 milijonov tolarjev skupnega prihodka.

Podjetje poleg izdelovanja bonitetnih poročil opravlja še dejavnost opominjanja in izterjave. Creditreform Ljubljana je del poslovnega združenja Creditreform International, ki je bilo ustanovljeno leta 1879 v Nemčiji, z namenom zagotoviti članom združenja hitro in zanesljivo izmenjavo informacij o obstoječih in novih poslovnih partnerjih in s tem olajšati sprejemanje poslovnih odločitev.

Poslovno združenje CREDITREFORM je danes največje tovrstno združenje v Evropi in eno največjih na svetu. V svojih bazah podatkov ima preko 16 milijonov bonitetnih poročil. Združuje se z vodilnimi nacionalnimi neodvisnimi bonitetnimi hišami v zahodni Evropi v Business Information Group Network (BIG Net), s čimer omogoča neposredni dostop do bonitetnih poročil iz osemnajstih držav (Creditreform Slovenija, 2003). V letošnjem letu je združenje Creditreform International predstavilo novost za slovenske poslovneže, ki jo predstavlja neposredni računalniški dostop do bonitetnih poročil za srednje in vzhodnoevropska podjetja. Za ta podjetja bodo na voljo tudi letna statistična poročila o solventnosti.

Bonitetno poročilo Creditreform poslovno-informacijske storitve d.o.o. je krajše, obsega od dve do šest strani. Metodologija za izdelavo poročila in bonitetnih informacij, vključno z bonitetnim indeksom, je bila izdelana v sodelovanju z nemškimi bankami in zavarovalnicami in je enotna za vse Creditreformove družbe v Evropi.

Na prvi strani navaja splošne podatke o družbi, dostopne v uradnih javno objavljenih registrih, kot so naziv, sedež, pravna oblika, ustanovitev, registracija, podatki o družbenikih, o osnovnem kapitalu in o direktorju. Sledijo jim podatki o dejavnosti družbe, pomembnejši podatki o kupcih in o dobaviteljih, o premoženju, predmetu poslovanja in o zaposlenih, podatki o obsegu poslovanja za krajše preteklo obdobje ter napovedi za prihodnje obdobje.

Bonitetno poročilo vsebuje še finančne podatke iz računovodskih izkazov in sicer samo podatke iz bilance stanja za zadnje leto in podatke o banki, s katero proučevana družba sodeluje.

Bonitetno poročilo se zaključuje z informacijo o načinu plačila, ki je vsebinski približek plačilnega ključa in s kreditno oceno. Način plačila je označen s številčno oceno, ki ima lahko vrednost v razponu od 11 do 67, pri čemer višja številka pomeni slabšo plačilno disciplino. Mejna ocena, ki odraža plačevanje obveznosti v dogovorjenem roku, je 29. Oceno plačilne discipline v bonitetni hiši izračunavajo na osnovi informacij, ki jih zberejo pri nekaterih pomembnejših dobaviteljih proučevane družbe.

Kreditna ocena je običajno podana opisno, kot npr. »poslovno sodelovanje je dopustno«, le na izrecno zahtevo naročnika bonitetnega poročila izračunajo tudi znesek kreditne sposobnosti.

Najpomembnejša informacija za naročnika bonitetnega poročila je nedvomno bonitetni indeks, ki je vpisan že na prvi strani poročila.

Bonitetni indeks lahko zavzema vrednost med 100 in 600, predstavlja pa oceno tveganja pri kreditnem poslovanju z družbo. Višji kot je indeks, večje je tveganje kreditnega poslovanja z družbo in obratno. Pri družbah, pri katerih doseže bonitetni indeks vrednost 292, priporočajo večjo previdnost in zavarovanja pri sklepanju poslov. Za določitev bonitetnega indeksa uporabljajo 15 glavnih dejavnikov, rangiranih po pomenu, ki ga metodologija pripisuje posameznemu dejavniku.

Izračunani bonitetni indeks omogoča neposredno oceno kreditnega tveganja, ki se lahko izrazi tudi opisno. Posamezne vrednosti bonitetnega indeksa pomenijo naslednjo oceno:

100 - 149	odlična boniteta
150 - 200	zelo dobra boniteta
201 - 250	dobra boniteta
251 - 300	srednje dobra (povprečna) boniteta
301 - 350	šibka boniteta
351 - 499	zelo slaba boniteta
nad 500	nezadostna boniteta
600	izrazito negativna boniteta

Creditreform ponuja posebne ugodnosti pri naročanju in izdelovanju bonitetnih poročil in tudi pri opominjanju in izterjavi dolgov doma in po svetu članom združenja. Tako je čas izdelave bonitetnega poročila kot tudi cena, ki jo je potrebno plačati, odvisna od tega ali je naročnik član združenja ali ne.

4.1.2.3. COFACE INTERCREDIT, družba za izdelovanje domačih in tujih bonitetnih poročil ter izterjavo dolgov d.o.o., Ljubljana

Družba je bila ustanovljena v letu 1991 z mešanim avstrijsko-slovenskim kapitalom. Je majhna kapitalska družba. Ustanovitelji so domače pravne in fizične osebe in tuje fizične osebe. Glavna dejavnost družbe je druge poslovne dejavnosti (AJ PES, iPRS, 2003). Po podatkih iz letnega poročila za leto 2001 je družba s petimi zaposlenimi v tem letu ustvarila 118 milijonov tolarjev skupnega prihodka in dosegla dobiček v znesku 16,8 milijonov sit.

Družba je sprva delovala pod nazivom Intercredit d.o.o. Ljubljana, saj je bil njen največji ustanovitelj avstrijska istoimenska hiša, ki je nedavno prešla v večinsko last francoske zavarovalnice COFACE (Compagnie Francaise d' Assurance pour le commerce Exterieur). Coface Intercredit d.o.o. Ljubljana ima preko svojega

ustanovitelja in svetovne mreže zavarovalnic Credit Alliance dostop do ogromne količine podatkov. V njihovih bazah podatkov so zajeti tako podatki iz uradnih virov kot so sodni register, zemljiške knjige in podobno kot tudi podatki iz neuradnih virov. Med slednje sodijo predvsem intervjuji s predstavniki proučevanih družb, zbrane informacije iz okolja družbe, mnenje dobaviteljev, pa tudi druge informacije, ki jih dnevno črpajo iz različnih medijev. K oblikovanju mnenja o družbi veliko pripomorejo tudi informacije, ki jih zberejo ob izvajanju dejavnosti izterjave. Coface Intercredit je vodilni ponudnik storitev na področju informacij in upravljanja dolgov za Srednjo in Vzhodno Evropo, tako ima v svoji bazi podatke za 4,8 milijona podjetij s tega območja, kar jih postavlja v sam vrh ponudnikov informacij za to območje.

Bonitetno poročilo Coface Intercredit je lahko kratko, ko na treh straneh nudi zgoščene informacije o proučevani družbi. Med temi informacijami so poleg splošnih podatkov o družbi še podatki o uvozu in izvozu, osnovni podatki iz računovodskih izkazov, zlasti pomembni pa so podatki o razvoju družbe, plačevanju, ocena družbe in navedba maksimalnega kredita. Bonitetno poročilo pa je lahko tudi širše, v tem primeru vsebuje več podatkov in pokazateljev iz računovodskih izkazov za pretekla leta, podatke o številu zaposlenih, o povezanih družbah in glavne ekonomske pokazatelje za proučevano obdobje.

Plačilno sposobnost Intercredit poimenuje plačilna morala. Ocenjuje jo s številčno oznako, ki se giblje v razponu od 100 do 699. Višja ko je vrednost plačilne morale, večja je verjetnost stečaja podjetja oziroma večje je tveganje poslovanja z družbo. V enakem razponu v bonitetnem poročilu ocenjujejo tudi finančno situacijo. Višja ko je vrednost, večje je tveganje poslovanja z družbo. Finančna situacija velja za zadovoljivo, če ne preseže vrednosti 299. Pokazatelj se izračuna avtomatsko na osnovi podatkov iz bilanc in izračunanih kazalnikov, končno oceno pa določijo analitiki, ob upoštevanju drugih informacij, ki jih imajo v svojih bazah o proučevani družbi.

Pomembna informacija za naročnika storitve je znesek maksimalnega kredita za proučevano družbo. Določijo ga ob upoštevanju vseh podatkov in informacij, ki jih imajo o proučevani družbi. Ob upoštevanju tega zneska kot mejnega zneska za poslovanje na odprt račun, brez posebnih zavarovanj, ne bi smeli imeti težav pri poslovanju s proučevanim podjetjem.

4.1.2.4. Primerjava med bonitetnimi informacijami AJPES in bonitetnimi informacijami drugih ponudnikov

Za lažjo primerjavo bonitetne dejavnosti AJPES z drugimi obravnavanimi ponudniki bonitetnih poročil sem uporabila odgovore odgovornih delavcev vseh štirih

obravnanih bonitetnih agencij, ki so bili objavljeni v reviji Kapital (Kapital, 2003). Odgovori so zbrani v preglednicah (glej Priloge 2-5).

Osnovne razlike med bonitetnimi informacijami AJPES in drugih obravnanih bonitetnih agencij lahko strnemo v nekaj ključnih ugotovitev:

- AJPES uporablja izključno podatke iz uradnih virov, metodologijo ki je rezultat lastnega znanja, ima dolgoletno tradicijo in izdelava veliko število bonitetnih obrazcev,
- ostali ponudniki temeljijo svojo dejavnost predvsem na metodologijah tujih bank in zavarovalnic, izvor podatkov ni poznan, saj tega ne navajajo, velik del podatkov izhaja iz anketiranja, poudarjajo pomen »mehkih informacij«, v bonitetnih analizah navajajo tudi vrednostne limite, do katerih bi kazalo sklepati posle brez posebnih zavarovanj, vendar pri tem ne sprejemajo nobenih tveganj.

4.1.3. Bonitetne informacije v bankah

Banke so pri odobravanju posojil zavezane zakonskim okvirom, ki jih predpisuje centralna banka, obenem pa so zavezane spoštovati poslovno politiko banke, ki vsebuje ukrepe za doseganje načrtovanega donosa in za zmanjševanje tveganj. Zato so razvile metodologijo za razvrščanje komitentov v bonitetne skupine in bonitetne razrede. Od razvrstitve komitenta v bonitetni razred je odvisno, kakšno zavarovanje bo banka zahtevala za svojo naložbo, višina aktivne obrestne mere in višina nadomestila za opravljanje storitve.

Banke delijo dejavnike za presojo bonitete komitentov na dva dela in sicer na kvalitativne in na kvantitativne.

Kvantitativna ocena bonitete temelji na:

- oceni finančnega položaja,
- oceni zmožnosti zagotovitve zadostnega denarnega toka,
- ugotavljanju rednosti poravnavanja dospelih obveznosti in
- na zavarovanju terjatev.

Osnovo za izdelavo kvantitativne ocene predstavljajo podatki iz letnih poročil za več let in na njihovi osnovi izračunani kazalniki poslovanja, kot osnova za ugotavljanje doseganja temeljnih ciljev financiranja komitenta. Pri tem banka podatke in kazalnike proučevanega podjetja primerja s podatki primerljivih podjetij v panogi ali v ožjem okolju. Ob javno dostopnih podatkih banka pri ocenjevanju bonitete komitenta uporabi podatke iz lastnih evidenc in iz drugih virov.

Za kompleksno analizo bonitete komitenta je potrebno dopolniti analizo preteklega poslovanja podjetja še s kvalitativnimi dejavniki. Pri tem banke te dejavnike razvrščajo v dve skupini. Prva skupina dejavnikov je namenjena ugotavljanju lastnosti podjetja, njegovih razvojnih možnosti in sposobnosti, druga pa okolju in dejavnosti v katerem podjetje deluje ter položaju podjetja v tem okolju.

Domače banke svoje komitente največkrat razvrščajo v pet bonitetnih skupin, označujejo jih z oznakami od 'A', za komitente z najvišjo bonitetno oceno, do 'E', za komitente z najnižjo bonitetno oceno, pri čemer upoštevajo predpise Banke Slovenije.

Za nastop na mednarodnih finančnih trgih pa se običajno zahteva ocena mednarodno priznanih bonitetnih agencij, med katere sodita Moody's in Standard & Poor's (S&P). Ocenjevalni razredi teh dveh bonitetnih agencij, s pojasnili posameznih bonitetnih ocen, so prikazani v tabeli 8.

Tabela 8: Prikaz bonitetnih razredov mednarodno priznanih bonitetnih agencij

	Bonitetna agencija		Bonitetna agencija		
	Moody's	S & P	Moody's	S & P	
Skupine bonitetnih ocen			Skupine bonitetnih ocen		
Zgornja investicijska bonitetna ocena (upper investment grade)	Aaa Aa1 Aa2 Aa3 A1 A2 A3	AAA AA+ AA AA- A+ A A-	Neinvesticijska boniteta (non - investment grade)	Ba1 BB BB- B1 B2 B3 Caa1 CCC+	BB+ Ba2 Ba3 B+ B B- C
Spodnja investicijska bonitetna ocena (non - investment grade)	Baa1 Baa2 Baa3 Ba1	BBB+ BBB BBB- C		Caa2 Caa3 Ca C	CCC CCC- CC C
			Negativna bonitetna ocena (default)	SD D	

Vir: Mednarodne finance, str. 618 (Mrak, 2002)

Ker lahko slabo poslovanje bank, zlasti pa morebitni stečaj banke, ogrozi poslovanje celotnega gospodarstva države, je centralnim bankam v posameznih državah poverjena naloga nadzornika bank. V Sloveniji je ta naloga dana Banki Slovenije¹. Pri izdelavi veljavne zakonodaje s področja kapitalske ustreznosti bank je Banka Slovenije upoštevala standarde Banke za mednarodno poravnavo iz Švice in

¹ Zakon o Banki Slovenije tako določa:

- v 5. točki 1. odstavka 12. člena, da opravlja BS tudi druge naloge, posebej pa oblikuje, upravlja in nadzoruje sistem pravil za varno in skrbno poslovanje bank in hranilnic,
- v 15. členu, da BS lahko v zvezi z nalogami iz 11. in 12. člena sprejema ukrepe in izvaja nadzor, opredeli pogoje in instrumente za uravnavanje kreditne aktivnosti in likvidnosti bank in hranilnic ter pogoje in instrumente za uravnavanje količin denarja v obtoku.

kapitalski sporazum iz leta 1988, imenovan Basel I. V skladu z določili tega sporazuma morajo banke vsa posojila podpreti z osmimi odstotki lastnega kapitala. Pri tem pa niso upoštevana različna tveganja, odvisna od posameznega posojilojemalca. Zaradi vse pogostejših bančnih kriz v zadnjih dveh desetletjih, ki so vplivale na izgube gospodarstva na širšem območju, so bila pravila Banke za mednarodno poravnavo spremenjena. Tako se bo po uveljavitvi sprememb višina lastnega kapitala in s tem pogoj za odobritev kredita, povezovala s pričakovano plačilno sposobnostjo posojilojemalca.

Vse bistvene elemente tega sporazuma smo v bančno prakso v Sloveniji prenesli s sklepom o načinu izračuna kapitalne ustreznosti bank in hranilnic, na osnovi katerega so banke konec leta 1993 prvič izračunale kapital in kapitalno ustreznost. V novem Zakonu o bankah iz leta 1999 sta minimalni kapital in kapitalna ustreznost definirana kot eden glavnih elementov varnega in skrbnega poslovanja bank. Banke morajo tekoče izračunavati višino kapitala ter zagotavljati, da vedno razpolagajo z ustreznim kapitalom, pri čemer je ta odvisen od vrste storitev, ki jih opravljajo ter od tveganj, ki jim je banka izpostavljena pri poslovanju. Banke morajo vsa posojila podpreti z najmanj osmimi odstotki lastnega kapitala. S tem pa niso v zadostni meri odpravljena tveganja, saj niso upoštewane posebnosti posojilojemalcev.

Kapitalski sporazum je v letih od svojega nastanka postal univerzalni mednarodni standard za ocenjevanje kapitalne ustreznosti bank. V dobrem desetletju, kar je sedanji kapitalski sporazum v veljavi, so se zgodile mnoge spremembe v bančnem poslovanju. Banke so razvile veliko novih načinov za zmanjševanje kapitalskih zahtev, obenem pa mnogo novih tehnik za obvladovanje tveganj.

Zato je Banka za mednarodno poravnavo razvila nova pravila za ugotavljanje kapitalne ustreznosti bank, ki naj bi pomanjkljivosti dosedanjega kapitalnega sistema odpravil s spremembo kvantitativnega načina merjenja minimalno zahtevanega koeficienta kapitalne ustreznosti in z dodatkom dveh kvalitativnih stebrov: uvedbe regulativnega nadzora ter večjega poudarka tržni disciplini.

Nov kapitalski sporazum je poimenovan Basel II. Ocenjuje se, da bo novi kapitalski sporazum v prihodnje pomembno vplival na trg bonitetnih informacij.

5. RAZMERE NA TRGU BONITETNIH INFORMACIJ PO UVELJAVITVI NOVEGA KAPITALSKEGA SPORAZUMA

Konec leta 2006 bodo bonitetna merila zaostriale razmere na kreditnem trgu. Tedaj bodo začele veljati smernice Banke za mednarodno poravnavo, poimenovane Basel II, katerih namen je učinkovitejše obvladovanje tveganj in večja stabilnost

mednarodnih finančnih trgov. Ker bo Slovenija že na globalnem svetovnem trgu, bodo morale tudi domače banke te smernice osvojiti in jih spoštovati. Zato je potrebna takojšnja priprava na uporabo teh standardov tudi pri nas.

S koncem leta 2006, ko bo Evropska unija nov kapitalni standard smiselno vključila v svojo direktivo, bo ta postal podlaga za sprejetje zakonodaje posameznih držav, torej tudi Slovenije, kot polnopravne članice Evropske unije. S hkratno uveljavitvijo baselskega sporazuma in evropske direktive CAD 3² naj bi bil zagotovljen enakovreden položaj bank iz držav članic Evropske unije z bankami držav izven unije.

Glavni cilj novega kapitalnega sporazuma so nova pravila ugotavljanja kapitalne ustreznosti bank, ki naj bi povezala regulativne kapitalne zahteve z dejanskim ekonomskim kapitalom, ki ga potrebujejo banke glede na obseg in tveganost poslovanja. Pri tem je osrednji poudarek:

- na učinkovitejši obravnavi kreditnega tveganja in
- na tem, da se kreditnemu tveganju dodaja operativno tveganje.

Koncept Basel II temelji na presojanju in oceni oziroma ratingu, opira se na tri stebre, na prvega kvantitativnega, glede določanja minimalnih kapitalnih zahtev bank in na dva kvalitativna stebra, to je na regulativni nadzor kot drugi steber in na tržno disciplino kot tretji steber.

Ta smernica v okviru prvega stebra poudarja in utrjuje pomen zunanjega ocenjevanja bonitete poslovanja poslovnih partnerjev. Zaradi vsega tega bo uveljavitev zahtev novega kapitalnega sporazuma pomembno vplivala tudi na trg bonitetnih informacij.

5.1. DOLOČANJE MINIMALNIH KAPITALSKIH ZAHTEV (I. steber)

Določitev minimalne višine kapitala se navezuje na ocenjevanje bonitete poslovnih partnerjev za določitev in obvladovanje kreditnega in operativnega tveganja, pri čemer banke lahko izbirajo med dvema alternativnima pristopoma. Prvi, standardiziran pristop, temelji na uporabi zunanjega ocenjevanja bonitete komitenta, poimenovanega eksterni rating. Drugi pristop k ocenjevanju bonitete poslovnih partnerjev pa je interni rating posamezne banke, ki zahteva zadovoljivo zasnovan rating sistem v banki. Za slovenske banke, ki nimajo dovolj razdelanih metodologij

---

² kratica za Solvency Ratio Directive (89/647/EEC), vsebovano v Directive 2001/12/EC Relating to the Taking up and Pursuit of the Business of Credit Institutions in Council Directive 93/6/EEC on the Capital

ocenjevanja komitentov, bo v začetku obvezen standardiziran pristop (Rubin, 2003, str. 28).

Za določanje kapitalne ustreznosti po novem kapitalnem sporazumu je pomembno določiti tveganje države, banke in podjetja.

Po sedanjem kapitalnem sporazumu se pri obravnavi državnega tveganja uporablja tako imenovani klubski pristop, ki države deli na tiste iz skupine OECD in izven nje. Z novim pristopom pri obravnavi državnega tveganja, to je z odpravo klubskega pristopa, za slovenske banke ne bo bistvenih sprememb, saj se že sedaj uporabljajo pri razvrščanju držav prijemi, ki zmanjšujejo tveganja. Pri ocenjevanju državnega tveganja se bo uporabljalo zunanje ratinge, to je bonitetne ocene, ki jih državam podeljujejo priznane svetovne rating agencije. Za slovenske banke bo nova metodologija ugotavljanja državnega tveganja verjetno ugodnejša od dosedanje, saj se ji je doslej kot državi izven OECD ob ugotavljanju stopnje tveganja dajal ponder 100%, po ocenah ene od svetovno znanih rating agencij (Standard & Poor' s) pa bi Slovenija lahko imela ponder tveganja le 20%.

Pri ocenjevanju tveganosti posameznih držav bo mogoče poleg zunanjih ratingov uporabiti tudi ocene nacionalnih izvoznih agencij, če se njihovi rezultati javno objavljajo in če uporabljajo metodologijo OECD. Tako bo lahko v bodoče tudi Slovenska izvozna družba določala ponder za tehtanje terjatev slovenskih bank do posameznih držav.

Tako kot sprememba pristopa za ocenjevanje tveganosti držav se bo spremenil tudi način za določanje tveganosti terjatev do bank. Večina slovenskih bank svojega ratinga še nima, zato bi bila za njih v bodoče ugodna navezava tveganosti terjatev na rating države. Zaradi ugodnega ratinga Slovenije bi bil tako ponder za tehtanje tveganosti terjatev slovenskih bank 50% za dolgoročne in 20% za kratkoročne terjatve. Ker je rating terjatev banke v veliki meri odvisen od ratinga okolja, v katerem deluje, bo prizadevanje za izboljšanje ratinga Slovenije lahko pripomoglo tudi k izboljšanju ratinga terjatev bank.

Doslej je imela Slovenija med vsemi državami na prehodu najugodnejši rating z oceno 'investment grade' (primernost za investiranje), enako je bil tudi rating bančnega sektorja nad tistim, ki so ga dosegale banke držav na prehodu. Ker pa smo v zadnjem obdobju priča prevzemanja domačih bank s strani visoko ocenjenih tujih bank, lahko to še dodatno poveča povprečni rating bančnega sektorja.

Pomanjkljivost dosedanjega kapitalnega sporazuma je bila zlasti pomanjkanje tehtanja tveganosti terjatev do podjetij, saj sporazum pri tem ni upošteval različne kvalitete podjetij. Vsa podjetja se, ne glede na njihovo dejansko boniteto, uvrščajo v

najslabši razred. Po novem naj bi se pri tehtanju terjatev do podjetij uporabljali zunanji ratingi, ki bolj realistično odražajo dejansko oceno tveganja.

Ob tem pa se pojavi problem v premajhnem deležu rangiranih podjetij. V Sloveniji delujejo tri rating agencije, ki pokrivajo le majhen delež podjetij. Zato snovalci novega kapitalskega sporazuma razmišljajo, da bi v Evropi uporabili ocene lokalnih ocenjevalnih agencij in kreditnih birojev. Podatki kreditnih registrov ne zadoščajo za določanje kapitalskih zahtev, saj so to le evidence izpostavljenosti, ki ničesar ne povedo o kvaliteti posojiljemalca.

Kapitalskim zahtevam za kreditno tveganje se dodajajo tudi kapitalske zahteve za operativno tveganje, ki bi lahko povzročile padec koeficienta kapitalske ustreznosti.

Operativno tveganje definiramo kot »tveganje nepričakovane izgube iz naslova pomanjkljivosti v delovanju informacijskega sistema in internih kontrol ali zunanjih dogodkov (npr. naravnih nesreč)« (Sušnik, 2001, str. 45). Merjenje operativnih tveganj naj bi za vse banke temeljilo na standardiziranemu pristopu, kar pomeni, da bodo morale banke razdeliti poslovni proces na standardne poslovne linije, za katere bodo izračunavale posebne kapitalske zahteve. Seveda pa bodo banke z bolj dodelanimi sistemi za razvrščanje komitentov v bonitetne razrede želele uporabiti interna merila za ugotavljanje tveganosti terjatev in razvrščanje komitentov, kar naj bi jim omogočalo znižanje kapitalskih zahtev. Da bodo banke lahko uporabljale interne sisteme za razvrščanje, bodo morale biti sposobne razvrščati komitente v dovolj veliko število bonitetnih razredov na smiseln način, ki ga bo mogoče preveriti.

Banke v Sloveniji razvrščajo komitente po metodologiji Banke Slovenije v pet bonitetnih razredov, s tem, da za vsakega ocenijo, kolikšen je delež terjatev, ki ne bo izterljiv.

Tabela 9: Ocenitev deleža neizterljivih terjatev glede na bonitetni razred komitentov

bonitetni razred	ocenjen delež neizterljivih terjatev
A	1%
B	10%
C	25%
D	50%
E	100%

Vir: Banka Slovenije, analitsko raziskovalni center

Bonitetni razred A je najvišji razred, zato bankam za terjatve komitentov v tem bonitetnem razredu ni potrebno oblikovati rezervacij. Prav v tem razredu pa je izpostavljenost največja.

V zadnjih letih se interni bonitetni sistemi v večini domačih bank izboljšujejo. Vanje pa bo potrebno vgraditi še več kvalitativnih in kvantitativnih modelov za napovedovanje verjetnosti neplačil, kot jih pozna razviti bančni svet že dolgo.

Enako kot novi kapitalski sporazum tudi direktive Evropske unije glede ugotavljanja kapitalske ustreznosti predvidevajo uporabo standardizirane metode, metode temelječe na internih ratingih pa le ob soglasju nadzornih institucij in ob izpolnjevanju za to predvidenih kriterijev.

5.2. REGULATIVNI NADZOR (II. steber)

Cilj novega kapitalskega sporazuma je zagotoviti, da bo obseg kapitala posamezne banke ustrezen celotni tveganosti njenega poslovanja.

Zagotovitev zadostnega kapitala je naloga in odgovornost vodstva posamezne banke. Ob tem pa ima pomembno nadzorno vlogo Banka Slovenije. Z zakonom o Banki Slovenije je le ta dobila pooblastila, da naloži posamezni banki doseganje količnika kapitalske ustreznosti, ki je lahko večji od minimalno zahtevanega. Pri tem ima Banka Slovenije velike možnosti ukrepanja proti bankam, ki ne izpolnjujejo potrebnih pogojev. Ti ukrepi so lahko začasni ali dokončni odvzem dovoljenja za opravljanje dejavnosti, zamenjava uprave banke ali celo likvidacija oziroma stečaj.

Tako kot velja za banke, da bodo morale razviti sisteme za samoocenjevanje, v katere bodo vključevale vse znane kvantitativne in kvalitativne dejavnike tveganja, velja tudi za nadzornike, da bodo morali prilagajati svoje metode nadzora novim analitičnim pristopom, ki jih uporabljajo banke pri določanju internih kapitalskih ciljev. Pri nadziranju mednarodno aktivnih bank Banka Slovenije sodeluje s številnimi domačimi in tujimi nadzorniki, h čemur jo zavezuje tudi sporazum o sodelovanju (Memorandum of Understanding).

5.3. TRŽNA DISCIPLINA (III. steber)

Tržna disciplina je zelo pomembna za urejanje odnosov s poslovnimi partnerji. Temelji pa na zanesljivih in pravočasnih informacijah, ki omogočajo ustvarjanje realnih sodb o tveganosti poslovanja in sprejemanje odločitev.

Zato novi kapitalski sporazum predvideva obvezno javno objavo razkritij poslovanja bank. Razkritja se delijo na temeljna in dodatna. Javna objava temeljnih razkritij je zavezujoča za vse banke, javna objava dodatnih razkritij pa le za bolj izpostavljene

banke. Mednarodno aktivne banke bodo morale javno objavljati svoja razkritja v celoti.

Banke bodo morale najmanj enkrat letno v svojih poslovnih poročilih razkriti pomembne kvalitativne in kvantitativne podrobnosti o finančnem položaju, o rezultatu poslovanja, o obvladovanju tveganj in podobno. Med podatki, ki jih bodo morale javno objaviti, so tudi podatki o oblikovanju rezervacij za pokrivanje potencialnih izgub iz naslova kreditnega tveganja in iz drugih tveganj.

Banka Slovenije bo imela v okviru svojih pooblastil pomembno vlogo tudi pri določanju obsega poročanja in razkritij bank.

5.4. VLOGA ZUNANJIH RATINGOV PRI ALOKACIJI REGULATORNEGA KAPITALA

Uporaba zunanjih ratingov za določanje tveganosti posameznih držav in drugih dolžnikov pomeni največjo spremembo pri ugotavljanju kapitalske ustreznosti. Določa pa jo predlagana standardna shema kapitalske ustreznosti.

Bonitetne agencije, ki bodo izdelovale zunanji rating, bodo imele pomembno vlogo pri alokaciji regulatornega kapitala. Da bo posamezni bonitetni agenciji zaupan položaj zunanjega ocenjevalca, bo morala izpolnjevati stroge kriterije, ki jih bodo postavljali nadzorniki. Proces priznavanja ustreznosti bonitetnih agencij bo pregleden, izpolnjevati pa bodo morale najmanj naslednje pogoje (Sušnik, 2001, str. 43):

- objektivnost: metodologija ocenjevanja posamezne bonitetne agencije mora biti stroga, sistematična in dosledna, temeljiti mora na preteklih izkušnjah, občutljiva mora biti za spremembe finančnega položaja, ocene pa mora izdelovati v časovni seriji vsaj 1 leto;
- neodvisnost: brez političnih ali ekonomskih vplivov na rating ter proces ocenjevanja;
- transparentnost in dostopnost: metodologija bonitetne agencije mora biti dostopna javnosti in transparentna;
- razkritje: metodologija mora biti javno objavljena, prav tako tudi pomen rating ocen;
- resursi: vsak rating mora izhajati iz kombinacije kvalitativnega in kvantitativnega pristopa, obvezen pa je stik članov bonitetne agencije z najvišjim managementom v ocenjevanem podjetju;
- kredibilnost: izhaja iz drugih kriterijev in se kaže v zaupanju neodvisnih strank na njene ratinge.

Pri tem bo imela pomembno vlogo centralna banka kot nadzorna institucija za banke, zato bo morala preizkusiti kakovost sistema presojanja bonitete in izvršiti selekcijo med rating agencijami.

5.4.1. Zunanji ratingi držav

Države se razvrščajo v 5 bonitetnih razredov, pri čemer meje med njimi predstavljajo ocene tveganosti terjatev, ki se ocenjujejo po metodologiji priznanih bonitetnih agencij na naslednji način:

1. razred, s stopnjo tveganosti 0%: sem sodijo države, katerih terjatve se ocenjujejo z oceno od AAA do AA-
2. razred, s stopnjo tveganosti 20%: sem sodijo države, katerih terjatve se ocenjujejo z oceno od A+ do A-
3. razred, s stopnjo tveganosti 50%: sem sodijo države, katerih terjatve se ocenjujejo z oceno od BBB+ do BBB-
4. razred, s stopnjo tveganosti 100%: sem sodijo države, katerih terjatve se ocenjujejo z oceno od BB+ do B-
5. razred, s stopnjo tveganosti 150%: sem sodijo države, katerih terjatve se ocenjujejo z oceno pod B-

Ocenjuje se, da bi z upoštevanjem zunanjih ratingov pri ocenjevanju tveganosti terjatev držav do neke mere zmanjšali sistemsko tveganje odplačevanja terjatev javnega dolga razvijajočih se držav.

Iz objavljenih podatkov pomembnih bonitetnih agencij za preteklo nekajletno obdobje je razbrati pozitiven trend v kreditnem ratingu Slovenije. Utrjevanje in izboljševanje kreditnega ratinga države pa pozitivno vpliva tudi na rating, ki ga dosegajo banke v tem okolju (Štiblar, 2000, str. 10).

5.4.2. Ratingi bank

Banke so posredno vezane na rating države, v kateri delujejo. Zato se bodo v bodoče lahko navezovale na rating države ali pa bodo pridobile samostojni zunanji rating, s čimer bodo lahko dosegle bolj ugodni položaj.

Kreditni rating bank ocenjujejo priznane mednarodne ocenjevalne agencije kot so Standard & Poor's, Moody's in Fitch. Banka načeloma ne more imeti boljšega ratinga od tistega, ki ga doseže država, iz katere izhaja večinski lastnik. Kreditni rating izdelujejo bonitetne ocene za banke, ki postanejo zanimive na mednarodnem finančnem trgu.

Bonitetne ocene se povečini izražajo s črkami od A do D oz. E, pri čemer se črke dodajajo, več črk pomeni višjo oceno, ki pa ne presega ocene, ki izhaja iz nižje črke po abecedi. Črkovnim oznakam nekatere agencije dodajajo še predznak, večje število črk pa se lahko nadomesti s številko.

Rating bank je v večji meri opredeljen z okoljem, v katerem deluje, to je predvsem država in bančni sektor.

5.4.3. Rating podjetij

Dosedanji kapitalski sporazum dodeljuje podjetjem najslabši rating, s stopnjo tveganosti 100% in to ne glede na njihovo dejansko boniteto. To naj bi v bodoče nadomestila zunanja boniteta, ki bi za podjetja s standardnim tveganjem lahko obdržala stopnjo tveganosti 100%, za podjetja z visoko boniteto pa bi bila lahko celo 20% do 50%. Ne podjetje ne banka pa ne bosta mogla doseči ugodnejše bonitetne ocene od države, v kateri imata sedež.

Tako ostaja kapital temeljni kazalec uspešnosti in hkrati tveganosti poslovnih partnerjev, saj koncept Basel II zahteva, da je poslovanje katerega koli poslovnega subjekta podprto s kapitalom. Strožja ocenjevalna merila v bankah in v bonitetnih agencijah bodo gotovo prispevala k večji selekciji med možnimi poslovnimi partnerji, kar pa lahko ogrozi predvsem manjša in srednja podjetja, za katera se bodo posojila nedvomno podražila.

Prav zato se v kapitalski sporazum vnašajo nekatere spremembe. Tako naj bi drugače obravnavali tveganost terjatev majhnih in srednjih podjetij, z letno prodajo pod 50 milijonov EUR. Z vidika makroekonomskih posledic novega kapitalskega sporazuma se zmanjšujejo kapitalske zahteve za ta podjetja, stopnja tveganosti se od 100% znižuje na 75%.

Opisani koncept ocenjevanja tveganosti in s tem določanja kapitalske ustreznosti povzroča zaskrbljenost med podjetji, bankami in rating agencijami, pa tudi v nacionalnih gospodarstvih, saj bo ocenjevanje bančnih komitentov strožje. Mala in srednja podjetja bodo postavljena v slabši položaj kot velika podjetja, kar bo vplivalo na ceno kapitala. Banke bodo morale dosednji način ocenjevanja bonitete komitentov nadomestiti z novim, kar ob spremembi internih metodologij narekuje še mnoge druge spremembe. Uporaba navedenega koncepta bo nujno sprožila proces diferenciacije in selekcije med rating agencijami, preveriti bodo morale svojo metodologijo, kriterije in način dela s komitenti.

Novi koncept poudarja pomen lastnega kapitala kot indikatorja uspešnosti in tveganosti poslovnega subjekta. Kljub temu, da ob ocenjevanju uspešnosti

poslovnega subjekta upoštevamo tudi nematerialna sredstva, ostaja tako kapital edini kazalec uspešnosti in tveganosti poslovanja.

6. POMEN RAZKRIVANJA PODATKOV ZA PRESOJO BONITETE POSLOVNEGA SUBJEKTA

V bodoče bo pri presoji bonitete poslovnega subjekta dan vse večji poudarek preglednosti poslovanja, ki se bo odražala s pripravljenostjo na razkritje pomembnih podatkov o poslovanju, sodelovanju z bonitetnimi agencijami in sprotnemu objavljajanju podatkov o poslovanju s pomočjo elektronskih medijev.

6.1. SODELOVANJE Z BONITETNIMI AGENCIJAMI

Kvantitativni dejavniki bodo nedvomno tudi v bodoče pomemben element pri izdelavi bonitetnih informacij. Z razvojem pa vedno bolj pridobivajo na pomenu kvalitativni dejavniki. Ob tem se vedno bolj poudarja pomen pripravljenosti podjetij do razkritja pomembnih podatkov o svojem poslovanju, do sodelovanja z ocenjevalci in do razkrivanja finančnih podatkov čim širši javnosti (Knez-Riedl, 2001, str. 20).

Poleg zavedanja o pomenu preglednosti poslovanja za doseganje zaupanja tako pri poslovnih partnerjih kot pri drugih subjektih, s katerimi podjetje vsakodnevno vstopa v poslovni odnos, postaja pomembno zavedanje o pomenu sodelovanja z bonitetnimi agencijami. V ta namen bonitetne agencije oblikujejo posebno cenovno politiko do podjetij, ki so z njimi pripravljene sodelovati in se odzivati na preverjanje pravilnosti podatkov v bonitetnih obrazcih.

Tudi v AJPES se je izoblikovala zamisel o oblikovanju bonitetnega kluba, v katerega bi povabili predvsem poslovne subjekte, ki redno povprašujejo po bonitetnih informacijah AJPES. Članstvo v klubu bo prostovoljno, a javno. Ob načrtovani cenovni ugodnosti za člane kluba pri naročilih bonitetnih storitev, bo pomembna zlasti zaveza članov kluba k sodelovanju pri pridobivanju kvalitativnih podatkov, pomembnih za oblikovanje bonitetne ocene.

Pomena informacij v izogib tveganjem se zavedajo tudi v bankah pri poslovanju z občani. Tako je Združenje bank Slovenije nedavno predstavilo projekt SISBON. To je elektronski informacijski sistem, ki bo omogočal obdelavo osebnih podatkov komitentov bank, članic tega sistema. S podpisom bodo fizične osebe, komitenti bank, privolile v zbiranje in obdelovanje njihovih osebnih podatkov, ki so podlaga za določitev kreditne sposobnosti komitenta ter uporabo podatkov v vseh bankah članicah sistema. S tem bi banke pomembno zmanjšale kreditno tveganje. Banke bodo lahko komitenta, vključenega v ta sistem, nagradile z uporabo ugodnejše

obrestne mere pri poslovanju s takim komitentom, kar bo posledica zmanjšane tveganja.

6.2. PRIPRAVLJENOST POSLOVNIH SUBJEKTOV NA RAZKRIVANJE PODATKOV

Ob podatkih v računovodskih izkazih, izdelanih na poenoteni obrazci, ki vsebujejo tako podatke za zunanje poročanje kot podatke za potrebe državne statistike, morajo velike in srednje gospodarske družbe izdelati tudi poslovno poročilo, kot sestavni del letnega poročila. Medtem ko računovodske izkaze za potrebe državne statistike oddajo pooblaščenici organizaciji, sedaj je to AJPES, do konca marca za preteklo poslovno leto, oddajo letno poročilo, s poslovnim poročilom in revizorjevim poročilom najkasneje do konca avgusta.

S poslovnim poročilom podjetje sporoča podatke o poslovanju in delovanju podjetja, pomembne za bralca letnega poročila, predstavi delo, uspehe in uspešnost poslovanja ter vizijo prihodnjega poslovanja. Z zakonom o gospodarskih družbah je predpisano, kateri je minimalni obseg pojasnil oziroma razkritij, ki jih mora vsebovati letno poročilo. Temu so sledili tudi prenovljeni slovenski računovodski standardi, ki so v vsakem standardu o posamezni ekonomski kategoriji in obliki računovodskih izkazov natančno določili potrebna najnujnejša razkritja in njihov obseg. Večji obseg razkritij in pojasnil pa se zahteva od pravnih oseb, katerih računovodski izkazi morajo biti revidirani. Pri tem pa družbe lahko same presodijo, koliko podatkov in informacij razkriti, da ne bi po nepotrebnem razkrivale tudi poslovnih skrivnosti (Odar, 2003, str. 16).

AJPES na osnovi določil Zakona o plačilnem prometu od izvajalcev plačilnega prometa pridobiva nekatere podatke o poslovnih subjektih za statistične namene, zlasti podatke o prejemkih na račune in o izdatkih z računov ter podatke o evidentiranih neporavnanih obveznostih. Ob oddaji računovodskih izkazov za leto 2002 je AJPES pravnim osebam ponudila v podpis soglasje za uporabo teh podatkov tudi za izdelavo bonitetnih informacij. Večina poslovnih subjektov je dala soglasje k uporabi teh podatkov.

Na primeru velikih in srednjih gospodarskih družb, s sedežem na področju obalno-kraške statistične regije sem prikazala, kakšna je pripravljenost poslovnih subjektov k razkritju podatkov o poslovanju, o možnostih razvoja, o spremembah v kapitalski strukturi in kakšen je odnos do okoljske problematike oziroma, ali so se družbe teh vprašanj dotaknile v poslovnih poročilih. Med vsemi gospodarskimi družbami so na tem območju v letu 2002 delovale 103 velike in srednje gospodarske družbe, od tega 54 srednjih in 49 velikih gospodarskih družb.

V tabeli 10 so prikazani podatki o številu srednje velikih gospodarskih družb, razvrščenih po področjih dejavnosti od A (Kmetijstvo, lov, gozdarstvo) do O (Druge javne, skupne in osebne storitvene dejavnosti), s primerjalnim prikazom med podatki o revizorjevem mnenju o računovodskih izkazih in med danim soglasjem za uporabo podatkov, pridobljenih iz plačilnega prometa za statistične namene. Pri tem gre predvsem za podatke o prejemkih na račune in o izdatkih z računov poslovnih subjektov ter za podatke o evidentiranih neporavnanih obveznostih po davčnih in sodnih odločbah oziroma podlagah za poravnavo.

Tabela 10: Pregled danih soglasij srednje velikih gospodarskih družb z obalno – kraške statistične regije za uporabo podatkov iz plačilnega prometa in izražena mnenja revizorjev

Srednje družbe		Revizorjevo mnenje o računovodskih izkazih				Soglasje za objavo podatkov	
Dejavnost - po SKD	Število družb	1- pozitivno	2 - s pridržkom	3 - negativno	4 - odklonitev	da	ne
A - Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	1					1	
D - Predelovalna dejavnost	18	13	3	1		17	1
E - Oskrba z elektriko, plinom, vodo	1	1				1	
F - Gradbeništvo	7	7				7	
G - Trgovina, popravila motornih vozil in izdelki široke potrošnje	6	6				5	1
H - Gostinstvo	5	5				5	
I - Promet, skladiščenje in zveze	6	5	1			6	
J - Finančno posredništvo	1	1				1	
K - Poslovanje z nepremičninami, najem in posl.storitve	2	2				2	
N - Zdravstvo in socialno varstvo	1	1				1	
O - Druge javne skupne in osebne storitve	6	6				6	
SKUPAJ	54	47	4	1		52	2

Vir: AJPES, letna poročila za leto 2002

Iz podatkov v tabeli 10 je razvidno, da dve srednji gospodarski družbi revizorjevega poročila z mnenjem nista predložili. To sta dve zadrugi, ki sta obvezni revidirati

računovodske izkaze vsako drugo leto. Pripravljenost k uporabi podatkov o poslovanju, pridobljenih iz plačilnega prometa za statistične namene, pa je izrazila večina srednje velikih gospodarskih družb.

Primerjalni prikaz med podatki o danih soglasjih za uporabo podatkov iz plačilnega prometa s podatki o izdanem revizorjevem mnenju k računovodskim izkazom za velike gospodarske družbe je v tabeli 11. Dve povezani veliki gospodarski družbi letnemu poročilu nista priložili revizorjevega poročila, prav tako nista zagotovili podatka o tem, ali je bila revizija računovodskih izkazov opravljena.

Tabela 11: Pregled danih soglasij velikih gospodarskih družb z obalno kraške statistične regije za uporabo podatkov iz plačilnega prometa in izražena mnenja revizorjev

Velike družbe		Revizorjevo mnenje o računovodskih izkazih				Soglasje za objavo podatkov	
Dejavnost - po SKD	Število družb	1 - pozitivno	2 - s pridržkom	3 - negativno	4 - odklonitev	da	ne
A - Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0	0					
D - Predelovalna dejavnost	14	13				13	1
E - Oskrba z elektriko, plinom, vodo	0						
F - Gradbeništvo	3	3				3	
G - Trgovina, popravila motornih vozil in izdelki široke potrošnje	12	12				11	1
H - Gostinstvo	3	3				3	
I - Promet, skladiščenje in zveze	6	6				4	2
J - Finančno posredništvo	0						
K - Poslovanje z nepremičninami, najem in posl.storitve	9	6	2			8	1
N - Zdravstvo in socialno varstvo	0						
O - Druge javne skupne in osebne storitve	2	1	1			1	1
SKUPAJ	49	44	3			43	6

Vir: AJPES, letna poročila za leto 2002

Med velikimi gospodarskimi družbami je bilo v primerjavi s srednjimi več takih, ki niso dale soglasja za uporabo podatkov, pridobljenih za statistične namene, tudi za potrebe bonitetne dejavnosti.

Tabela 12: Podatki o vsebini razkritij v letnih poročilih srednjih gospodarskih družb z območja obalno-kraške statistične regije

Srednje družbe		Vsebina poslovnega poročila															
		Poročilo predsednika uprave		Poročilo predsednika NS		Podatki o premoženjsko finančnem stanju		Podatki in pojasnila o razvoju		Ocena možnosti razvoja		Izdaja in odkup lastnih delnic in deležev		Kazalniki poslovanja		Odnos do okolja	
Dejavnost - po SKD	Število družb	da	ne	da	ne	da	ne	da	ne	da	ne	da	ne	da	ne	da	ne
A - Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	1		1		1		1	1		1			1	1			1
D - Predelovalna dejavnost	18	7	9	1	15	6	10	14	2	11	5	5	11	15	1	1	15
E - Oskrba z elektriko, plinom, vodo	1	1			1	1		1		1			1	1		1	
F - Gradbeništvo	7	4	3	7		2	5	5	2	5	2		7	5	2		7
G - Trgovina, popravila motornih vozil in izdelki široke potrošnje	6	3	3	1	5	2	4	4	2	3	3	2	4	5	1	1	5
H - Gostinstvo	5	5			5	4	1	5		2	3	4	1	4	1		5
I - Promet, skladiščenje in zveze	6	3	1		4	3	1	3	1	2	2	4		4		3	1
J - Finančno posredništvo	1	1			1	1		1		1			1		1		1
K - Poslovanje z nepremičninami, najem in posl.storitve	2	1			1	1		1		1			1		1		1
N - Zdravstvo in socialno varstvo	1	1			1	1		1			1	1		1			1
O - Druge javne skupne in osebne storitve	6	5	1	1	5	3	3	6		3	3	4	2	5	1	3	3
SKUPAJ	54	31	18	10	39	24	25	42	7	30	19	20	29	41	8	9	40

Vir: AJPES, letna poročila za leto 2002

Družbe so pristopale k izdelavi letnega poročila zelo različno. Nekatere so njegovi izdelavi namenile izjemno pozornost. Nekatera letna poročila zelo obsežna, oblikovana premišljeno, z željo vzbuditi spoštovanje in zaupanje bralca v prikazane podatke. Ob obveznih razkritjih tako vsebujejo še vrsto pomembnih podatkov, ki zagotavljajo večjo preglednost poslovanja. Veliko pa je družb, ki so pri izdelavi

letnega poročila sledile le zakonski zahtevi po obveznih razkritjih, pri čemer je bilo navajanje podatkov in informacij na videz površno, brez dodatne sporočilne vrednosti.

V tabelah 12 in 13 sem prikazala, kako vsebina letnih poročil velikih in srednjih gospodarskih družb s področja obalno-kraške statistične regije sledi zahtevam po obveznem razkrivanju pomembnih podatkov in informacij. Pri tem sem ob preverjanju vsebine obveznih razkritij dodala še preverjanje, ali so se družbe v letnih poročilih dotaknile problematike odnosa do okolja, kot ene od pomembnih informacij za presojo bonitete poslovanja podjetja.

Tabela 13: Podatki o obsegu razkritij v letnih poročilih velikih gospodarskih družb z območja obalno-kraške statistične regije

Velike družbe		Vsebina poslovnega poročila															
		Poročilo predsednika uprave		Poročilo predsednika NS		Podatki o premoženjsko finančnem stanju		Podatki in pojasnila o razvoju		Ocena možnosti razvoja		Izdaja in odkup lastnih delnic in deležev		Kazalnik poslovanja		Odnos do okolja	
Dejavnost - po SKD	Število družb	da	ne	da	ne	da	ne	da	ne	da	ne	da	ne	da	ne	da	ne
A - Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0																
D - Predelovalna dejavnost	14	10	4	4	10	9	5	12	2	7	7	7	7	10	4	7	7
E - Oskrba z elektriko, plinom, vodo	0																
F - Gradbeništvo	3	3		1	2	2	1	2	1	1	2	2	1	2	1	1	2
G - Trgovina, popravila motornih vozil in izdelki široke potrošnje	12	8	4	3	9	6	6	10	2	8	4	10	2	11	1	1	11
H - Gostinstvo	3	3			3	3		3		3		3		3		2	1
I - Promet, skladiščenje in zveze	6	4	1	4	1	5		5		2	3	3	2	5		2	3
J - Finančno posredništvo	0																
K - Poslovanje z nepremičninami, najem in posl.storitve	9	3	3	2	4	4	2	5	1	3	3	3	3	3	3	2	4
N - Zdravstvo in socialno varstvo	0																
O - Druge javne skupne in osebne storitve	2		1		1		1	1		1		1		1			1
SKUPAJ	49	31	13	14	30	29	15	38	6	25	19	29	15	35	9	15	29

Vir: AJPES, letna poročila za leto 2002

Primerjava med vsebino podatkov v letnih poročilih srednjih in velikih gospodarskih družb je pokazala da:

- je v letnih poročilih velikih gospodarskih družb več dodatnih razkritij v primerjavi z letnimi poročili srednjih družb,
- je v letnih poročilih srednjih gospodarskih družbah največ dodatnih podatkov in informacij o razvoju ter izidu poslovanja, večina poročil pa vsebuje tudi kazalnike poslovanja,
- letna poročila velikih gospodarskih družb povečini vsebujejo poročilo predsednika uprave, pa tudi podatke o razvoju ter izidu poslovanja, v nekoliko manjšem deležu pa tudi kazalnike poslovanja,
- je oceno možnosti prihodnjega razvoja podalo sorazmerno več srednjih družb v primerjavi z velikimi družbami,
- je presenetljivo majhen delež gospodarskih družb v letnem poročilu navajal podatke o odnosu do okolja,
- podatkov o okoljski problematiki in odnosu do okolja niso navajale niti nekatere gospodarske družbe, ki bi morale že zaradi narave svoje dejavnosti nameniti okoljski problematiki poseben pomen.

Pripravljenost poslovnega subjekta k razkrivanju dodatnih podatkov in informacij lahko prispeva k oblikovanju mnenja analitika pri izdelavi bonitetne ocene. Zlasti so pomembna pojasnila v zvezi z doseženim poslovnim izidom in načrtovanimi poslovnimi aktivnostmi v prihodnjem obdobju. Razkritja so lahko koristna dopolnitev informacij, ki jih dajejo računovodski izkazi. Od metodologije, ki jo uporablja posamezna bonitetna agencija pa je odvisno, v kolikšni meri in kako bodo te informacije upoštevane pri izdelavi bonitetne ocene.

6.3. VPLIV OBJAVLJANJA PODATKOV NA MEDMREŽJU NA PRESOJO BONITETE

Širjenje in povezovanje trgov s hkratnim hitrim razvojem tehnologije globalnega omrežja vpliva na potrebe uporabnikov po informacijah.

Računovodstvo mora nenehno iskati nove informacijske priložnosti na obstoječih in novih odločevalnih področjih, pri čemer so dobrodošli novi komunikacijski sistemi med podjetji (Koletnik 1998, str.148). Zato se pri računovodskem poročanju pomen medmrežja odraža v nekaterih prednostih kot so:

- vključitev zunanjih podatkov v računovodsko načrtovanje in poročanje,
- pridobivanje informacij o strateških partnerjih in drugih poslovnih partnerjih,
- pridobivanje informacij o tržiščih,

- pridobivanje podatkov o splošnih ekonomskih in pravnih razmerah v Sloveniji in drugje po svetu.
(Koletnik, 1998, str. 149).

Svetovni splet (World Wide Web) je postal sredstvo, s katerim je mogoče v veliki meri zadovoljiti potrebo po informacijah. Podjetja preko svetovnega spleta vse pogosteje objavljajo podatke o svojem poslovanju. Na svojih spletnih straneh objavljajo ob letnih poročilih o poslovanju še polletna in četrtna poročila ter pomembnejše sprotne informacije o poslovanju, s katerimi skušajo vplivati na svoje poslovno okolje.

Ob vseh prednostih, ki jih nudi sporočanje podatkov po medmrežju, med katere sodijo zlasti nizki stroški dostopa do podatkov, hitrost informacij, dostopnost vsakomur in ob vsakem času ter snemanje podatkov za nadaljnjo obravnavo, ima ta informacijski vir tudi svoje pasti in slabosti. Te pa so verodostojnost in zanesljivost objavljenih podatkov.

Zato se je zlasti za računovodsko poročanje pokazala potreba po standardizaciji elektronskega računovodskega poročanja. Vsebinsko tiskanih letnih poročil v vsaki državi določajo standardi in zakoni, ki jim morajo podjetja slediti pri izdelavi letnih poročil, dodajo pa jim lahko še svoje lastne vsebine, znotraj s predpisi postavljenih okvirov. Številne raziskave so pokazale, da podjetja na svojih spletnih straneh velikokrat objavljajo računovodska in druga poročila v drugačni obliki in obsegu od tistih, ki so jih objavili v tiskani različici.

Svet za mednarodne računovodske standarde (International Accounting Standards Committee, IASC) je zaradi ugotovljenih težav v letu 2001 pripravil sklop pravil za računovodsko poročanje po medmrežju, ki pa doslej še niso bila sprejeta. Obsežen sklop pravil med ostalim določa, da mora podjetje tedaj, ko izdaja poleg letnega poročila v tiskani različici tudi letno poročilo v elektronski obliki, na to izrecno opozoriti. Pravila vsebujejo tudi določilo, da ne smejo biti računovodske informacije na spletnih straneh v nasprotju z informacijami v drugih oblikah, če pa te razlike obstajajo, morajo nanje opozoriti in jih pojasniti.

Tudi v primeru, da bo s pravili urejena standardizacija računovodskega poročanja v elektronski obliki, ostane problematika verodostojnosti podatkov in informacij, ki jih podjetja sporočajo po medmrežju, odprta. Obilica podatkov in informacij lahko napelje nepoznavalca na nepravilno sklepanje in posledično na sprejemanje nepravilnih odločitev. Podatki o poslovnem subjektu, pridobljeni iz različnih virov, so lahko v pomoč izkušenemu analitiku, ki ima potrebna znanja in orodja za analizo podatkov, ne morejo pa ga nadomestiti.

Bonitetne agencije lahko s pomočjo novega medija, kar svetovni splet nedvomno je, hitreje in enostavneje pridobijo obilico informacij o obravnavanem poslovnem subjektu, ki dopolnjujejo informacije, pridobljene iz uradnih virov in vplivajo na oblikovanje bonitetnega mnenja.

7. SKLEP

Opredelitev bonitete je veliko, prav tako tudi uporabljenih pristopov in metodologij za izdelavo bonitetnih ocen poslovnih subjektov. Neizmerne možnosti za javni dostop do informacij o poslovnih subjektih, ki jih je omogočil razvoj tehnologije, niso v ničemer zmanjšale pomena bonitetnim ocenam, ki jih izdelujejo bonitetne agencije z usposobljenimi analitiki in dodelanimi metodologijami. Zavedanje poslovnih subjektov o pomenu razkrivanja podatkov o poslovanju in sodelovanja z bonitetnimi agencijami, bo predstavljalo pomemben korak v smeri razvoja bonitetne dejavnosti.

Bonitetna dejavnost v svetu ima že dolgoletno tradicijo, skozi katero so se uveljavili in svoj položaj v svetu utrdili nekateri ponudniki bonitetnih informacij. Domača bonitetna dejavnost je temeljila na tujih izkušnjah in se v sorazmerno kratkem obdobju uspešno pridružila tujim ponudnikom. Pri tem je upoštevala specifične razmere v domačem gospodarstvu in v bonitetne informacije vključevala podatke in informacije, pomembne za sprejemanje poslovnih odločitev.

Pričakovati je, da bo v bodoče bonitetna dejavnost vse bolj izpostavljena kritikam, ki izvirajo iz hitro spreminjajočih se razmer in velikih prevar v pomembnih svetovnih koncernih, ki jih stroka ni prepoznala pravočasno. Na teh spoznanjih bodo temeljile spremembe na področju računovodstva in revizije, ki se v obliki uredb in direktiv uvajajo v širšem evropskem oziroma svetovnem prostoru, katerih del postaja tudi Slovenija. Pomen poročanja o poslovanju, načrtih in dosežkih posamezne družbe ter verodostojnost objavljenih podatkov, bodo zaostriili odgovornost dajalcev podatkov in njihovih nadzornikov, zaradi zagotovitve pogojev za delovanje svetovnega kapitalskega trga.

Dobra podatkovna podlaga za izvajanje bonitetne dejavnosti za poslovne subjekte v državi so podatki, ki jih AJPES zbira, obdeluje in objavlja iz letnih poročil poslovnih subjektov. Zbrani podatki za daljše časovno obdobje so v obliki različnih produktov javno dostopni vsakomur. AJPES pri izdelavi bonitetnih informacij te podatke povezuje s podatki iz različnih uradnih registrov in baz podatkov, zaradi česar njene bonitetne ocene temeljijo na preverjenih in javno dostopnih podatkih. Te bonitetne informacije pa bo potrebno dopolniti še s spoznanji o načrtih in uspešnosti poslovanja poslovnih subjektov, o njihovem odnosu do zaposlenih in do okolja.

Za izdelavo kvalitetnih in zanesljivih bonitetnih informacij, ki bodo dobra osnova za sprejemanje poslovnih odločitev, bo potrebno tesnejše sodelovanje bonitetnih agencij z obravnavanimi subjekti in zavedanje le teh, da pripravljenost na sodelovanje z bonitetnimi agencijami povečuje njihov ugledu in izboljšuje poslovne možnosti.

LITERATURA

1. Bohinc et al.: Zakon o gospodarskih družbah (ZGD) s komentarjem, 1. knjiga. Ljubljana: GV Založba, 2002. 1065 str.
2. Bohinc et al.: Zakon o gospodarskih družbah s komentarjem. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1993. 986 str.
3. Brigham F. Eugen, Gapenski C. Louis, Daves R. Phillip: Intermediate Financial Management, Sixth Edition. USA: The Dryden Press, 1999. 1083 str.
4. Cantor R. , Packer F.: The Credit Rating Industry. Quaterly review (Federal Reserve Bank of New York), New York, Summer/Fall 94, Vol. 19, Issue 2, str. 1-26.
5. Čibej Andrej: Kvantitativno modeliranje za managerje (Zapiski predavanj). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, 2000. 193 str.
6. Gibson H. Charles: Financial Reporting and Analysis. Osma izdaja. London: South Western College Publishing, 1998. 643 str.
7. Harrington Diana R.: Corporate Financial Analysis: Decisions in a Global Environment. Boston: Irwing, 1993. 387 str.
8. Helfert A. Erich: Teshniques of Financial Analysis. 10. izdaja. Boston: Irwin: 2000. 556 str.
9. Hlavaty Marija et.al.: Standardna klasifikacija dejavnosti. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2002. 294 str.
10. Horvat Tatjana: Priprava letnega poročila za komuniciranje z interesnimi skupinami podjetja . Ljubljana: Gospodarski vestnik, 2000. 249 str.
11. Igljučar Aleksander, Hočevnar Marko: Računovodstvo za managerje. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1997. 423 str.
12. Kavčič Slavka: Računovodske informacije za zunanje uporabnike. Zbornik 29. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Portorož: Koordinacijski odbor Zveze ekonomistov Slovenije in Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1997, str. 143-153.
13. Kiger Jack, Scheiner James H.: Auditing. Boston: Houghton Mifflin, 1994. 893 str.
14. Knez Riedl J., Mulej M.: Cooperative Participation as a suport to a more holistic consideration and evaluation of the creditworthiness of a firm. Systemica, Journal of the Dutch Systems Group, 2001, nrs.1,2,3,4,5,6, vol.13, str. 17-25.
15. Knez Riedl Jožica: Pojmovanje in presojanje bonitete podjetja. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2000. 206 str.
16. Koletnik Franc: Sedanji izzivi za slovensko računovodsko teorijo in prakso. Zbornik 30. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Portorož: Koordinacijski odbor Zveze ekonomistov Slovenije in Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1998, str. 131-152.

17. Kosec Barbara, Zlatarev Vanda: Informiranje o boniteti samostojnega podjetnika. Zbornik XVIII. posvetovanja o računovodstvu, reviziji, davščinah in financah. Maribor: Društvo računovodij, finančnikov in revizorjev Maribor, 2003, str. 131-145.
18. Kozmus-Pulsar Marija: Javni interes in revizor. Zbornik 31. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Portorož: Koordinacijski odbor Zveza ekonomistov in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1999, str. 219-227.
19. Mednarodni računovodski standardi. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2001. 1356 str.
20. Mrak Mojmir: Mednarodne finance. Ljubljana: GV Založba, 2002. 682 str.
21. Odar Marjan: Poročanje zunanjim uporabnikom računovodskih informacij za leto 2002. Revija za računovodstvo in finance, IKS, Ljubljana, 30 (2003), 1-2, str. 12-28.
22. Odar Marjan: Revidiranje v javnem interesu in predvidene spremembe 8. direktive Evropske unije ter potrebne spremembe ureditve revidiranja v Sloveniji. Revizor, revija o reviziji. Ljubljana, 12 (2003), XIV, str. 11-23.
23. Pučko Danijel: Analiza poslovanja. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, 1999. 289 str.
24. Pučko Danijel: Strateško upravljanje. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, 1999. 399 str.
25. Rozman Rudi, Koletnik Franc, Kovač Jure: Management. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1993. 312 str.
26. Rubin Saša: EU odgovor na Basel II. Bančni vestnik, Ljubljana 52(2003), 4, str. 27-31.
27. Samuels J.M., Brayshaw R.E., Craner J.M.: Financial Statement Analysis in Europe. London: Chapman & Hall, 1995. 454 str.
28. Slovar slovenskega knjižnega jezika, prva knjiga. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1980. 844 str.
29. Slovenski računovodski standardi. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2002. 326 str.
30. Sušnik Saša: Prihodnost baselskih kapitalskih standardov (1). Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001), 4, str. 40-46.
31. Štiblar Franjo: Mednarodni rating Slovenije kot podlaga za rating njenih bank. Bančni vestnik, Ljubljana, 49(2000), 11, str. 7-11.
32. Turk et al.: Finančno računovodstvo. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1999. 841 str.
33. Vezjak Blanka: S priključitvijo k Evropski uniji tudi v Sloveniji obvezni mednarodni računovodski standardi. Revizor, revija o reviziji. Ljubljana, 11 (2003), XIV, str. 30-57.

34. Walton Peter: Financial Statement Analysis. London: Business Press, 2000. 305 str.
35. White Gerald I., Sondhi Ashwinpaul C., Fried Dov: The Analysis and Use of Financial Statements. New York: John Wiley & Sons, 1994. 1224 str.

VIRI

1. AJPES, iPRS. [[URL:http://www://ajpes.si/PRS/podjetje.asp?maticna=5313252000](http://www://ajpes.si/PRS/podjetje.asp?maticna=5313252000)], 5.7.2003.
2. AJPES, iPRS. [[URL:http://www://ajpes.si/PRS/podjetje.asp?maticna=5524652000](http://www://ajpes.si/PRS/podjetje.asp?maticna=5524652000)], 5.7.2003.
3. AJPES, Organiziranost. [[URL:http://www://ajpes.si/dokumenti/dokument.asp?id=12](http://www://ajpes.si/dokumenti/dokument.asp?id=12)], 16.10.2003.
4. AJPES, Bonitetne informacije. [[URL:http://www://ajpes.si/dokumenti/dokument.asp?id=37](http://www://ajpes.si/dokumenti/dokument.asp?id=37)], 16.10.2003.
5. Creditreform Slovenija. [[URL:http://www.creditreform.si/onas/ljubljana.html](http://www.creditreform.si/onas/ljubljana.html)], 27.6.2003.
6. I d.o.o. . [[URL:http://www.idoo.si/vzorčna_soba.html](http://www.idoo.si/vzorčna_soba.html)], 27.6.2003.
7. AJPES, iPRS. [[URL:http://www://ajpes.si/PRS/podjetje.asp?maticna=5644208000](http://www://ajpes.si/PRS/podjetje.asp?maticna=5644208000)], 5.7.2003.
8. Interno gradivo AJPES, 2003.
9. Interno gradivo SDK 1993.
10. KAPITAL, revija za naložbo denarja: Podjetja, ki izdelujejo boniteto. [[URL:http://www://revijakapital.com/kapital/naslovnatema.php?številka=9&idclanka=233](http://www://revijakapital.com/kapital/naslovnatema.php?številka=9&idclanka=233)], 16.10.2003.
11. Pravilnik o načinu predložitve letnih poročil gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov posameznikov, o načinu javne objave letnih poročil in o načinu obveščanja registrskega sodišča o javni objavi letnih poročil (Uradni list RS, št. 13/03).
12. Sklep o ustanovitvi Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (Uradni list RS, št. 53/02).
13. Uredba o uvedbi in uporabi Standardne klasifikacije dejavnosti (Uradni list RS, št. 2/2002).
14. Zakon o bankah (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01 in 55/03).
15. Zakon o Banki Slovenije (Uradni list RS, št. 58/02).
16. Zakon o javnih agencijah (Uradni list RS, št. 52/02).
17. Zakon o plačilnem prometu (Uradni list RS, št. 30/02).
18. Zakon o vrednostnih papirjih (Uradni list SFRJ, št. 64/89).

PRILOGE

SLOVAR PREVODOV TUJIH IZRAZOV

Ability – zmožnost plačila

Amount – zahtevani znesek in njegova ustreznost repayment – izvedljivost načrta

Benchmarking – primerjalno presojanje

Capacity – dolžnikova plačilna sposobnost

Capital – splošni finančni položaj podjetja **Collateral** – jamstva oziroma sredstva zavarovanja

Character – ljudje, proizvodi, zgodovina

Character - verjetnost, da bo dolžnik dolg poravnal

Conditions – razmere

Council Regulations EEC – evropska klasifikacija dejavnosti, statistični standard Evropske unije

Debt ratio – delež dolgov v financiranju

Debt/equity ratio – kazalnik finančnega vzvoda

Default – negativna bonitetna ocena

Details of credit rating – informacija o kreditni sposobnosti

Equity ratio - delež kapitala v financiranju

Green Paper on The Role, Position and Liability of the Statutory Auditor in the EU – listina z usmeritvami revizijski stroki o vlogi, položaju in obveznosti zakonskega revizorja v Evropski uniji

Green raters - posebne agencije za presojo okoljske bonitete

Informazione sulla consistenza finanziaria – informacija o finančnem poslovanju

Insurance – razpoložljiva ali zahtevana zavarovanja, jamstva

International Accounting Standards Committee – Svet za mednarodne računovodske standarde

International Standard Industrial Classification - mednarodna klasifikacija dejavnosti Združenih narodov

Margin – nagrada, razlika

Memorandum of Understanding – sporazum o sodelovanju

Non - investment grade - neinvesticijska bonitetna ocena

Purpose – razlog za kreditni znesek

Regulation of the European Parliament and of the Council application of international accounting standards – Uredba Evropske unije o uporabi mednarodnih računovodskih standardov

Repayment – izvedljivost načrta

Return on assets – kazalnik donosnosti sredstev

Return on equity – kazalnik donosnosti kapitala

Security and Exchange Commission (SEC) – državna komisija za vrednotnice

Solvency Ratio Directive – direktiva Evropske unije za učinkovitejše obvladovanje tveganj

Transparency« Directive – direktiva EU o transparentnosti informacij

Upper investment grade - zgornja investicijska bonitetna ocena

PRILOGA 2

Zap. št.	Ponudnik bonitetnih informacij	Po kakšnih kriterijih izdelujete bonitetna poročila, razen finančnih, kakšne kriterije še upoštevate:	Koliko bonitetnih poročil izdelate letno	Kakšna je cena bonitetnih poročil	Kakšni so roki izdelave	Ali izdelujete bonitetna poročila tudi za podjetja v tujini	Ali je možno izdelati bonitetna poročila tudi za samostojne podjetnike in če, za katere	Vaše mnenje: kakšne so prednosti vaših bonitetnih poročil pred drugimi podjetji
		1	2	3	4	5	6	7
1	I poslovne informacije d.o.o., Ljubljana	osnova so finančni kriteriji	nekaj tisoč letno	od 5 tisoč do 12 tisoč, bonitetna poročila za tujino: od 10 do 60 tisoč	preliminarni podatki: takoj, preverjeni podatki od usposobljenega analitika: v treh dneh, bonitetna poročila za tujino: preliminarna za večino takoj, sicer od 2 do 10 dni	da, za cca 70 mio družb z vsega sveta takoj, za ostale v navedenem roku	javno dostopnih finančnih podatkov še ni, zato omejena uporabnost pridobljenih podatkov od s.p.	ni odgovora, odgovori naj trg
		veliko nefinančnih faktorjev: kako družba plačuje, kakšne izvenbilančne obveznosti ima, pravnih postopki v katerih je udeležena, borzna gibanja, tvegane naložbe, rizičnost panoge, grozeče nevarnosti zaradi ekoloških razlogov, kakšno je vodstvo						

PRILOGA 3

Zap. št.	Ponudnik bonitetnih informacij	Po kakšnih kriterijih izdelujete bonitetna poročila, razen finančnih, kakšne kriterije še upoštevate:	Koliko bonitetnih poročil izdelate letno	Kakšna je cena bonitetnih poročil	Kakšni so roki izdelave	Ali izdelujete bonitetna poročila tudi za podjetja v tujini	Ali je možno izdelati bonitetna poročila tudi za samostojne podjetnike in če, za katere	Vaše mnenje: kakšne so prednosti vaših bonitetnih poročil pred drugimi podjetji
		1	2	3	4	5	6	7
2.	AJPES, Ljubljana	finančni podatki iz računovodskih izkazov in iz revidiranih računovodskih izkazov posameznih pravnih oseb, dejavnosti in zbirni podatki vseh subjektov	60 tisoč letno	od 3.714 do 12.744 za domače pravne osebe, obrazci v tujih jezikih 14.364 in boniteta za podjetja iz tujine: 16.417	za pravne osebe iz Slovenije: na dan naročila	da za pravne osebe iz Hrvaške, Makedonije, Srbije in Črne gore	zaenkrat le za srednje in velike, finančni podatki za leto 2002 bodo na voljo v drugi polovici leta 2003,	informacije so zanesljive, ker temeljijo na uradnih podatkih, temeljijo na široki bazi podatkov, vsebujejo izbor najpomembnejših podatkov in kazalnikov, primerjavo s podatki panoge, s podatki družb enake velikosti v panogi, določajo mesto pravne osebe v panogi, izdelane so na dan naročila
		splošni podatki: iz različnih javnih registrov			za pravne osebe iz tujine: v dveh do treh dneh			informacije izdelujejo usposobljeni analitiki z večletnimi izkušnjami
		dodatno: podatki iz plačilnega prometa o obsegu plačil in o neporavnanih obveznostih						informacije za pravne osebe iz tujine so zanesljive, ker jih pridobivamo od institucij, pooblaščenih za zbiranje in obdelovanje podatkov

PRILOGA 4

Zap. št.	Ponudnik bonitetnih informacij	Po kakšnih kriterijih izdelujete bonitetna poročila, razen finančnih, kakšne kriterije še upoštevate:	Koliko bonitetnih poročil izdelate letno	Kakšna je cena bonitetnih poročil	Kakšni so roki izdelave	Ali izdelujete bonitetna poročila tudi za podjetja v tujini	Ali je možno izdelati bonitetna poročila tudi za samostojne podjetnike in če, za katere	Vaše mnenje: kakšne so prednosti vaših bonitetnih poročil pred drugimi podjetji
		1	2	3	4	5	6	7
3	Creditreform Ljubljana	kriteriji so bili izdelani v sodelovanju z zavarovalnicami in bankami v Nemčiji in predstavljajo standard, po katerem bonitetna poročila izdelujejo vse Creditreformove družbe po Evropi	preko 3000 letno, od tega več kot polovico za tuje partnerje	cena je odvisna od v naprej zakupljenih točk, pri zakupu 100 točk znaša cena 55,50 EUR za Slovenijo in 37 EUR za Nemčijo in Avstrijo	dobavni rok je od 1 do 8 dni, pri čemer hitrost vpliva na ceno	da, preko družb Creditreform, ki same določajo končno ceno kupcu	da, vendar brez možnosti preverjanja danih podatkov z javno dostopnimi finančnimi podatki, kar zahteva soglasje posameznikov	bonitetne informacije so jedrnate (od 2 do 6 strani), ažurne, bonitetni indeks strnjen v številkah pove, kakšna je ocena družbe, vsebuje podatke službe za opominjanje in izterjavo, način plačevanja preverjajo pri dobaviteljih
		ocena družbe je izražena z bonitetnim indeksom v razponu od 100 do 600, pri čemer višji indeks predstavlja višje tveganje, varno pa je poslovanje le z družbami, ocenjenimi z indeksom do 300 oz. 350						na željo stranke izračunajo tudi višino kreditne sposobnosti

PRILOGA 5

Zap. št.	Ponudnik bonitetnih informacij	Po kakšnih kriterijih izdelujete bonitetna poročila, razen finančnih, kakšne kriterije še upoštevate:	Koliko bonitetnih poročil izdelate letno	Kakšna je cena bonitetnih poročil	Kakšni so roki izdelave	Ali izdelujete bonitetna poročila tudi za podjetja v tujini	Ali je možno izdelati bonitetna poročila tudi za samostojne podjetnike in če, za katere	Vaše mnenje: kakšne so prednosti vaših bonitetnih poročil pred drugimi podjetji
		1	2	3	4	5	6	7
4	Intercredit d.o.o. Ljubljana	osnovni princip je zbiranje istih podatkov iz različnih virov in križanje teh podatkov, pomemben vir so podatki iz druge dejavnosti to je izterjave dolgov	več kot 1000 mesečno	za abonente od 7,5 tisoč do 10 tisoč, za posamična naročila nekoliko več, cena je odvisna tudi od zahtevane hitrosti, takojšnja dobava: dvojna cena, v 3-4 dneh : za polovico višja cena	normalno v 6 dneh, sicer lahko tudi 3-4 ali 24 ur	da, za katerikoli del sveta preko grupacije Coface	da, vendar z zakonskimi omejitvami glede varovanja osebnih podatkov, kar pa pričakujejo, da se bo uredilo	nekoliko bolj so zavarovalniško obarvani, uporabljajo metodologijo, ki jo uporabljajo kreditne zavarovalnice oz. večinska lastnica Coface
				za tujino cena odvisna od oddaljenosti				